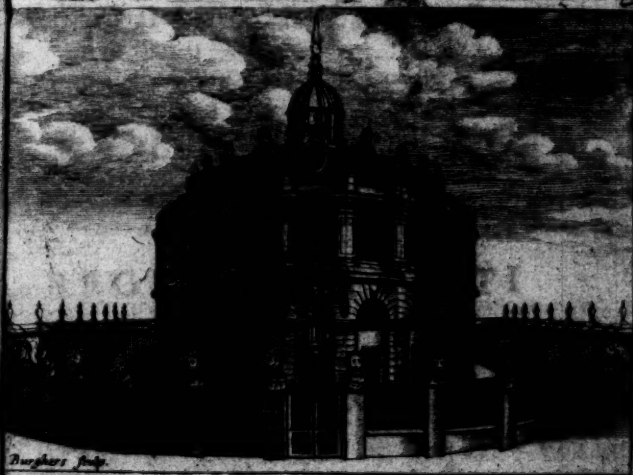

DE
GRÆCÆ ECCLESIAE
HODIERNO STATU
EPISTOLA.

Authore THOMA SMITH Presbytero,
Coll. B. Marie Magdalene OXON. Socio.

*Marion
dono Authoris.*

OXONII.

E THEATRO SHELDONIANO.

ANNO DOM. M.DC.LXXVI.

6

A M P L I S S I M O
ET
INSIGNISSIMO VIRO,
D. JOSEPHO WILLIAMSON
EQUITI AURATO,
PRIMARIO STATUS
S E C R E T A R I O,
ET SERENISSIMÆ
REGIÆ MAJESTATI
A
SANCTIORIBUS CONSILIIS.

Imprimatur.

RAD. BATHURST

Vice-Cancell.

OXON.

Jan. 10: 1676.

Ad Authorem.

S*Tromata dum referunt alii, nugaeque Orientis,
Quae pretiam à nostris moribus esse solet :
Quam sunt dissimiles merces, quam pluris emenda,
Quas reduci debet docta cetera Tibi!*
*Turcarum mores, regnique arcana tremendi,
Ruderibusque Asia templa sepulta patent.
Urbs titulo & pompa veteris quondam amula Roma,
Pulchra sita, scriptis pulchrior illa tuis.
Se partem esse tui sentis gens Græca laboris,
Barbariemque suam desinit inde queri.*

THO. CRADOCK A. M.
Coll. Magd. Soc.

Authori

AUTHORI LIBRUM
De Ecclesiæ Græcæ
Statu Edenti.

Dignum Animo, Vir Docte, Tuo pietatis amorem
Cernimus, & quam Religio Tibi publica curæ est;
Dum pulchro rerum ac vocum discrimine nectis
Sparsas Reliquias, & sacri semina cultus
Quem fovet, hoc nostrum non usque infamis ad ævum,
Græca Fides. Quanta defluxit origine? Quales
Egit radices? quas nondum insana revulsit
Turcarum rabies. Non inclementia Cœli
Aspera, degeneri non obstitit indole tellus,
Paulinâ quin planta manu semel insita, in auras
Protrudat latos facili de cortice ramos.
Occulto crescentem ævo petit invidus hostis,
Et cum radices penitus corvellere fixas
Se toties vanis norat conatibus ausum;
Protensus immittit falcem, nascentia carpit
Germina, spem fructus gemmanti in flore retundens.
Frustra at fallaces meditatur credulus iras:
Tantum hinc luxuriam tenera sub fronde tumentem
Depascit, nova progenies pendente sub ictu
Nascitur, atque animam prius arcto carcere clausam
Elaxat fissâ signata in stirpe cicatrix.
Sit depressa fides, sit conculcata, ferantque
Scommata Christicolæ levibus ludibria ventis:

Immo;

*Immoti adversis poterunt occurrere sannis,
Qui crates, qui ferre cruces, & quicquid ubique est
Carnificina artis. Frustra vim miscet, & iras
Ambiguas; frustra fremit, indignatur, & omnes
Induit Invidiæ formas, superesse fateri
Cogitur usque aliquid Divini Nominis osor,
Quod vires astusque hominum contemnit inanes.
Quorsum hæc? Nasutos videor me audisse susurros,
De conchis etiamnum hodie nitidisque lapillis
Occinitis fusi tam stricta fronte Triumphos?
Usque adeone pium est, Fideique Charisma, perenni
Fatorum opprobrio damnari?
Ultra millenum sol circumvolvitur orbem
Ex quo diluvies cæcis erupta lacunis
Turcica grassari cæpit, lateque minaces
Contorquere vago atque insano vortice fluctus.
Templa Domosque tulit, parilemque Ecclesia sortem
Cum Regnis passa est, immani absorpta profundo.
Si sua sit Christo cordi, quod creditis omnes,
Religio, hisce etiam cur naufraga subsidet undis?
Cur sola antiquæ restant vestigia fama?
Qualia forte Helices Buræve Achaidæ olim
Factarunt, nostrisve Ultonia fingit Jernis;
Quâ submersa lacu vel adhuc se ostendere nauta
Mania, turritasque ferunt sudo aquore moles,
Pulchras quondam urbes, nunc magni nominis umbras.
Atque hæc, spe tumidi, sponte emeritura, ruinis
Nescio quâ sacrâ hinc illinc virtute coactis,
Spondent. Incerta farragine mista per omnes*

Sparsa

*Sparsa plagas Doctrina, utcunque absurda, novisque
Et quam ridiculis figmentis structa, triumphos
Erigit, imbellemque fidem & servilibus aptam
Mentibus intenebras atque antra latentia cogit.
Inensum hic mulcere Deum paupercula turba
Furtivis satagunt precibus, votisque laceffunt
Numen inauditis, dum Turcica Luna furentes
Per sylvas, per agros, perque omnia prodigit astus.*

*His similes quicunque ausus jaclare querelas,
Quas aut Impietas, aut Mens male conscia finxit,
Projicit ampullas vacuas. Nondum arida, nondum
Efficta est Fidei virtus. Suus ordo, sui que
Militibus Christi Ductores, forsan & ipsis
Romanis exosa Fides, quod saepe fefellit
Exploratrices tam pura atque integra flammæ.*

*Quam juvat antiquos Ritus ! quam Tempia tueri !
Sic calamo depicta Tuo, ut vel inutilis omnis
Sit manus Artificis, sculpturaque tarda recedat.
Pulchra quidem : ut quæcunque animo, Vir Docte, sagaci
Moliris, nostra interea non indiga laudis.*

M. DELAMOTTE A. M.
Col. Magdal. Soc.

Ad Authorem.

UT calamo descripta Tuo rediviva triumphat
Græcia ! ut antiquos reparari sentit honores
Cladibus Augusta, atque ipsis Veneranda ruinis !
Qualis adhuc superest mediis interrita Turcis !
Ipsam Barbariem Romanque impune procacem
Eluctata diu, consurgit elastica Virtus,
Et plaudit Pietas vivax & nescia flecti.
Dum cordi est aliis fallaci credere fama,
Et tuta Eoas lustrare indagine terras,
Longinquum moliris iter, neque pectoris astus
Terminat Oxonium, usque ipsos invisere Fontes,
Antiquamque magis gaudes exquirere Matrem.
Olim qualis erat ! Quantis stipata Catervis,
Deliciis superum ! Terraque Erebiq; tumultus
Fortiter ausa pati : dum Crux insignia Lunam
Tureica contemnens, Mithramque Oriente verendum,
Spes belli pacisque fuit, tutamen utrisque,
Victricesque inter lauros serpsere Tiara ;
Dum passim exhibuit cælis spectacula digna
Martyr, & insolitos Acies Thebana triumphos.
Cum Constantinum tandem sibi naëta Patronum
Æternam sibi met posset spondere quietem,
Proh cæli ignotas methodos & lubrica sati
Culina ! prorumpens Arabum metuenda ruina
Ingruit, involvens communi Templaprocellâ.
Quam cito dein rigidi deserbuit ardor honesti !
Quam sibi dissimilis ! quantumque effata vigorem

Decoquit, antiqua memor & satis invida sortis,
Schismaticoque cadit Mater sacra præda furori !
Hæc Tibi felici calamo perstringere cura est,
Quæque reposita Oriens rerum magnalia nobis
Jam pridem invidit, Genio reſerata ſagaci
Eruiſ in lucem. Quam Te Pracone ſuperba
Gracia conclamat, quanti eſt ſic poſſe videri !

Qualiter Ars æquos modulos normamque decori
Obſervans, Natura aliquod mirabile textum
Mimica in exiguis ſatagit ſimulare tabellis,
Hinc manus inceptis impar laſſata vacillat,
Multaque pro genio variat, miſcetque chimaras,
Partibus inde aliis genuina expreſſa venuſtas
Æmulaque Artiſicis ſplendens imitamina dextræ.
Archetypos ſic Græca reſert Hierarchia cœlos
Languidulè, paucas ſic exprimit uſque figuras,
Vivida Divina monſtrans ſignacula mentis.
Quamvis cana fides labet, & primæva fatiſcat
Religio, quamvis fingat ſibi Jura novella,
Nota tamen reſtant veteris veſtigia formæ,
Authoremque probat vel adhuc rudis Eclypa Numen.
Hæc Te palma manet, quod, qui latucre, reſceſſus
Pandis, & ignotas Adytos gazasque recludis,
Prælibata manu nullâ molimina tentans.
Hinc Aſia exeſis caput exerit alta columnis,
Quæque Oriens pridem cecidit miracula mundi
Inſtaurata ſupet, Te Vindice, Tempa : Sacelliſ
Moſcheas parcere jubes, Solymæque Medinam.

R. RUSSEL. A. M.
Coll. Magd. Soc.

MEnda è male exscripto Authoris Autographo ortæ, & præ festinatione preli non
 expuncta sic corriguntur. Pag. 17. dimissa. p. 19. lin. 15. à quâ. p. 22.
 l. 8. vivificæ crucis, adde quod in proxima sectione male postponitur, quam
 Codinus--p. 33. Βυζαντ. P. 36. Νικητι⁹, forte metri causa ita scriben-
 dum erat. p. 46. l. 31. illic. p. 48. corradendo. p. 50. Georgia, Mengrelia, &
 p. 58. Μυτσοκ. p. 62. Libyx. p. 65. comminisc. l. 29. effectum dedisse. p.
 66. pirat. p. 68. l. 1. quæ p. 75. l. 30. Baptizetur. p. 79. διουλασµ. p. 102. l.
 7. Sacerdos vel diaconus p. 116. l. 2. ita, λελυµένον. p. 21. l. 1. necessita-
 te preffi. Cetera errata, quæ nullius pene sunt momenti, in indicem refer-
 re plane piget.

DE
ECCLESIAE GRÆCÆ
STATU HODIERNO
EPISTOLA.

Vir Insignissime & Præstantissime,

UAM longe diffundatur extra Patriam contribulesque, quorum angusto limite æstuat neutiquam coercendus, divinus ille & vere Christianus amor, quo pectus tuum plurimum flagrat, tum ex innumeris penè aliis, iisque minime fallacibus indiciis, tum potissimum ex illâ solitudine, quam de *Græcis*, sub iugo miserrimæ servitutis hodie ingemiscuntibus, prodis ostendisque, diu est, ex quo mihi sit compertissimum. Non dignior sanè homine Christiano cura, nec sincerius certiusve veræ pietatis indicium reperiri poterit, quàm meminisse
A illorum

illorum fortis, non sine illo, qualem esse decet,
 mentis affectu, qui, licet cò miseriarum hodiè
 redigantur, ut inter tot humanarum vicissitu-
 dinum seculis retroactis exempla huic gemi-
 num non exstitisse, vel quicquam horridius de-
 ploratiusve animo vix fingi posse facile & me-
 ritò quidem credendum habeam, fidei Christi-
 anæ retinentissimi, haud ignobilem Ecclesiæ
 Catholicæ, ubi ubi per universum terrarum or-
 bem disseminatæ, partem adhuc dum constitu-
 unt. Itaque dum hâc opellâ, quam in præ-
 sens meditor, quo Pietati Tuæ magis allube-
 scat, pro virili allaboro, illa ipsa pietas rem non
 omninò malè processuram esse mihi satis super-
 que spondet, cui securissimo esse licet, hone-
 tum illud, quod sanctè præ me fero, proposi-
 tum aliquale apud te pondus & auctoritatem ad
 veniam impetrandam habiturum, si quid invi-
 tò & incautius quidem peccavero, si rem, quan-
 tum fieri oportuit, non præstitero, si denique
 imbelles conatus langueant & planè deficient,
 scopumque, ad quem illos mente integrâ, licet
 tremulâ indoctâque manu, pro sacerdotii, quo
 aspirante Divina misericordiâ fungor, ratio-
 ne direxerim, neutiquam assequantur. Sed
 ne expectationi Tuæ, quod ne dignitas tua pa-
 titur, & à moribus meis planè alienum est, frau-
 dem facere videar, in ipsis Epistolæ initiis, meâ
 maximè intererit, ut noris, Ecclesiæ *Græcæ* hi-
 storiam à me non susceptum iri; Argumentum
 illud, in quo exornando felici à quibusdam nu-
 peris scriptoribus hætenus desudatum est indu-
 triâ, ut ipse quoque tractem, non ambitio,
 non vires mihi suppetunt: quippe nobilius est,
 quam

quam ut id aggredi audeam, amplius diffusiusque, quam ut id complecti vel minimum sperem. Hic ideo tantum præcipuorum dogmatum, quibus hodie fidem Christianam explicatum eunt, rituumque ac cæremoniæ, quibus in officiis sacris peragendis utantur, seriem exhibebo: illa ex confessionibus fidei, *Græca* Ecclesiæ nomine editis publiciq; juris factis, has è liturgiis Eucharistiisq; petiturus. Quicquid deinde ipse, dum inter illos in Urbe principe degerem, tum familiaris conversatione, qua aliqui ex Episcopis plurimum reverendis & sacerdotibus me perquam humanitus dignati sint, tum propriis, quales quales erant, observationibus edoctus, in adversaria conjecerim, id quod ad hodiernum *Græcorum* statum spectat, in brevem commentariolum de industria contractum (pompam enim voluminis planè horreo) raptim expromam. Inde forsan (neque illud mihi desperandum videbitur) licet non Tibi omni ex parte & plenissimè satisfiat, saltem ardor iste ac acere desiderium *Græcorum* res penitus explorandi aliquantillum levabitur, donec exoriat aliquis è nostris, qui per longam in *Oriente* moram, validis tum industriæ tum judicii præfidiis ad id operis aggrediendum instructissimus, vel potius, quod mallet, *Græcus* quispiam eruditus ex Archivis & monumentis suæ Gentis Ecclesiam *Græcam* tyrannide *Turcica* oppressam, tenebrisque delitescentem in lucem tandem aliquando proferat, ejusque integram Historiam à capta Urbe, diæ veritati litans, denuo conscribat.

Ex quo maximus ille Imperator *Constantinus*, idolorum cultu profligato, institutionibusque

4 DE ECCLESIA GRÆCÆ

Evangelii in patriarum legum censum ubilibet receptis, religionis Christianæ patrociniū tutelamque suis armis suscepit, Christiani Orientales, in quos tot laniens, crucibus, equuleis, ac vivicomburiis, ultra tres annorum centurias, & ferè perpetim & continuo, nisi quod infida tranquillitas subinde & aliquantisper intervenisset, sævitum erat, stupenda rerum conversione supremum humanæ felicitatis & pompæ fastigium attigisse videbantur, ut nihil ferè ultrà sperandum relinqueretur. Hanc fanè felicitatem disputandi pruritus, novorumque dogmatum ab *Ario* reliquisque *Hæresiarchis* adversus veterem fidem introductorum infanus ille amor haud parum sollicitaverat, eamque eorundem dissidiis suisque subdolis artibus penitus extinguendam, gentili cultu renovato, impendio cupiebat *Julianus* : sed postquam ^(a) infelicissimus iste *Apostata* ὁ ἀγιστοῦ Χρ. in expeditione *Persica*, tertio imperii anno nondum completo, jaculo confossus, miserrimè penè juvenis periisset, Christianorum res sub *Joviano* iterum vigent, veteremque, quem amiserat, paulatim assumunt splendorem. Quibus vicissitudinibus utrinque stupendis prodigiis, omnibus quam testatissimum id fecit numen, sibi suisque rebus, ut feliciter in omne ævum perennent, integris illibatisque moribus, vitâ, & fide prospicere Christianorum quam maxime interesse. At nihil horum ipsis curæ fuisse videbatur : Redintegratus ille felix rerum status, quem stabilem & æternum fore

(a) *Socrat. Histor. Eccles. lib. 3. cap. 21. 22.*

somniarunt, illorum animos emollierat: in ipsum Deum, qui hæc otia fecerat, procaces, luxui se totos dederunt: spretâ Fidei simplicitate, pro lascivienti gentis ingenio in varia Schismata & Hæreses amplectendas effusissimi, in se invicem ultra Ethnicorum rabiem lævierunt; Catholici quoque de opinionibus ritibusq; suis, quam de probitate colendâ sollicitiores, solam pietatis formam, ipsius vi planè abnegatâ, certatim retinere. Virtutis studium refrixit, malis & inhonestis artibus, quibus privato commodo, cui unicè incubuerunt, facilius consuleretur, adhibitis: mutuum illum amorem tolerantiamque, quam exigit Evangelium, odium internecinum extruserat: denique religio in artem aut inane merumque nomen abibat, nec aliud indicium Christianæ fidei apud ipsos relictum erat, nisi quod templa, altaria, cruceque adhuc steterint. His flagitiis à sacro illo nomine, quo insigniti erant, longè ante & potissimum sub imperium *Heracii* descivere Christiani.

Interea tamen, quæ erat illorum stupiditas, nihil mali sibi metuendum esse credunt homines perditæ & lævæ mentis, quos Deustoties frustra monuerat; & devictis quoque ad id temporis hostibus nihil molestiæ sibi de futuro facessendum esse; non nisi de molli otio & triumphis erat cogitatum. At! At! ut sibi in rebus prosperis falso blanditur humanum genus! quam præceps, quam fallax istud, quo intumescimus, consilium! quam in lubrico stant res humanæ, in altum sublatae! Cum è *Perfide* victor redisset exercitus, quis crederet abjectissimos mortalium

6 DE ECCLESIAE GRÆCÆ

talium *Arabes*, omniumque populorum mundi quasi fæces, qui sub *Heraclio* meruerant, neque numero, neque armorum peritiâ metuentes, ob negatum militiæ stipendium, in defectione istâ, quam fecerant, eo ferociæ processuros, ut majus ab ipsis, quam non ita pridem à *Chosroe*, impenderet periculum? Cum enim *Mohammedi*, qui abjectâ camelorum curâ se afflatu Divino correptum, & à Deo ad novam legem propagandum vi armorum missum subdolè venditârat, apertâ vi id aggressus, quod antea in pectore secretum habuerat, nomina dedissent, mundanæ voluptatis præstigiis irretiti, novæque superstitionis, quam amplexi sunt, auctoramento, & vindictæ, quam acuebat contemptus, desiderio efferati, quantas strages ediderunt! (a) quam ineluctabili vi horrida ingruerat tempestas! Quanto furore in extremis imperii regionibus grassati sunt! quam brevi in gentem longè lateque sparsam, finitimisque terribilem, quam hoc dulce toxicum dementarat, evasere, *Syriâ*, *Ægypto*, *Palestinâ* jugo *Saraceno* subjectis! Tanto impetu fulminis ad instar omnia corripuit prostravitq; gens immanissima, ut in poenam socordiae & impietatis Christianorum tanquam lues coelitus immissa videretur. Ita ab his initiis in immensum crevit istud malum, quod *Asia minor*, *Græcia*, reliquusque orbis Christianus demum luit, *Turcis* seculorum decursu in eandem gentem fidemque tandem coalescentibus. Non hic de

(a) Vide apud *Theophanem*, *Cedrenum*, reliquosque *Historiæ Byzantinæ* scriptores in vitâ *Heraclii*.

belli-

bellicosæ hujus Gentis successibus agendum proposui, quibus adeo facilem viam aperuere primum dissidia, deinde luxuries & ignavia *Græcorum*. Hæcenim à *Laonico Chalcocondylâ* reliquisque fere innumeris scriptoribus diligentissimè recensita habemus. Mihi hac proœmiali enarratione ad fontem miseriarum, quibus obruuntur, digitum intendisse faterit, non animo quidem, quod absit, exprobrandi insultandive, sed eo magis ut absolvatur Divinus ille, quo regitur mundus, ordo, cum hinc *Græcos* extrema illa mala, quæ hodiè patiuntur, sibi accersivisse abundè constet.

Ab irato hoste victos malè pati, cum commune bellorum fatum sit, hac ex parte immoderatis effrænibusque vindictæ & iræ affectibus quippiam concedendum videtur, si primo impetu, antequam deferbuerint, paulo inhumanius sæviatur. Hoc autem peculiare habent *Græci*, quod doleant queranturque, *Turcarum* rabiem, tot annis elapsis, nequicquam mitescere, utpote nullâ arte, obsequio nullo molliendam, quam usque acuit vanus ille, cui assuefuerunt, cultus, æternamque esse spondet nominis Christiani, quod præ se palam ferunt, odium, seque barbaris & effæris hominibus, à quibus religionis pars habetur in Christianos inolescere, servitutis durissimæ nexu mancipari, qui ipsis, ne è medio tollantur, parcendum volunt, maximè ut illorum operâ utantur, habeantque coram oculis quotidie, quod triumphorum materiem affatim & ubilibet suppeditet. In signum servitutis singuli capite suo quotannis censentur, ne pueris quidem exceptis, si decimum quartum

quartum ætatis annum exceßerint. Solos Sacerdotes, quasi in honorem sacri illius, quo funguntur, Deo ita ordinante, ministerii hoc factum sit, una cum foeminis, ab hoc tributo pendendo immunes habent. Vestigal hoc capitale, quod fere ad quinque Thaleros assurgit, *Turcice* nuncupatur *Tova haratch*; ne memorem innumera alia, quæ publico nomine ipsis irrogantur, tempore præsertim belli, utpote pro remigibus triremium Imperatoriarum conducendis, (*Churek Atchase*) pro cuniculariis & advectionibus annonæ (*Lagam*) pro pulvere tormentario, (*Beldar*) denique pro reliquo belli apparatu, aut exactiones rapinaeve, quibus à rapacissimis iudicibus militibusque, qui tanquam tot hirudines illorum sanguinem exsugunt, continuo sunt obnoxii.

Athæc omnia, quanticunque horroris plena videantur, nihili sunt & facile toleranda, præ contemptu, præ fannis, præ denique convitiis, quæ in os ingeruntur, quod ingenuis longe miserrimum est, & ipsâ morte acerbius. Aut fortis, aut plane stupido animo istos esse oportere, qui hæc concoquant, facile dixeris; neque enim se religionemque suam à putidissimis illorum convitiis, quæ evomunt, tueri cuiquam impune licebit. Verum enimvero de libertate, de existimatione & fama tantopere diminutis non adeo tragice declamandum esset, cum victores felici successu, pro innato humani generis vitio, elati, id jure belli sibi faciendum esse autument, modo in tuto collocaretur religio, nullâ vi animabus adhibitâ, modo filii septennes aut
ultra,

ultra, sacro lavacro tincti, è Parentum sinubus, prout collectoribus, qui hujus impiæ lustrationis causa *Græciæ* provincias circumeunt, libet, non eriperentur, in cultu *Mohammedico* instituendi: quorum pars, pro varia ipsorum indole, post tyrocinium sub rigidissimis disciplinæ exactoribus magistrisque depositum, armis tractandis operam navant; pars literis, quo ad munis tum belli tum rerum civilium sacramque fungendum sint instructiores; cæteris vel exsectis in fideliores Regii *Gynæcei* custodiam, vel de quibus, utpote itupidioribus, desperant, ad viliora officia detrufis.

Quantum vero dedecoris orbi Christiano merito inurendum videtur, qui hanc crudelissimam animarum stragem inultam patitur! qui *Græciæ* Ecclesiæ in extremis fatiscienti non succurrit, nedum illachrymatur! Quanto furore vindicandum erat hoc flagitiosissimum, ultra omnem vim verborum, scelus, nisi Gens quoque *Græca* obbrutesceret! Frustra enim in *Græcis* animum vel vindictæ capacem requiris; animos illos spiritus continua malorum, quibus succumbunt, series omnino sustulit; mens languet flaccescitque, plane degener, pariterque captiva ac corpus: dum, quod miserius est, servituti longæ adeo addicuntur & assuefiunt, ut de ea fere nihil querantur, vixque anhelent ad libertatem. Adeo eos longa eaque acerbissima oppressit servitus, ut qui ob infractas animi vires, ob ingenium reliquasque dotes ad imperium totius orbis nati olim videbantur, plane vecordes sint, ne spe quidem relicta recuperandæ pristinae conditionis.

B

Dolen-

Dolendum est sane ex his non paucos, quibus animi sunt infirmiores, quam ut hoc triste onus sustineant, ejurata fide subinde in *Mohammedis* clientelam se dare præcipites. *Turcas*, licet alias vilissimos, ipsis infestos atque eo nomine acrius quidem ferocientes satis duri-ter experti, ut eandem quoque in alios grassandi vel vindictæ vel arrogantia vel solius levitatis gratia licentiam sumant, non minus quam ut foedis libidinibus sine conscientia stimulis, represso jam pudore ac metu, cum id per leges liceat, mollius indulgeant, id facile apud ipsos in *Apostasia* argumentum cedit. Nemo enim ingenii adeo deplorati est, ut quasi rationum momentis victus, *Mohammedanismi* furores & deliria amplectatur. At mihi serio mecum perpendenti, quam tot vitæ malis undecunque oppressa, in desperationem ruat mens humana, quam in fidei Christianæ doctrina parum sint instructi *Græci*, quantum subsidiorum plebiliterarum penitus ignaræ, vel ad medium ipsius intelligentiam, hac ex parte desit, identidem sæpe sæpius mirari subit, etiamnumque subit, Apostatarum numerum non fuisse auctiorem, & præsens satis edoctus tandem didici, solennem, divina gratia opitulante, festorum jejuniorumque celebrationem obstinuisse, quo minus universus Oriens dudum penitus à fide Christiana defecisset. Hoc medio, si non unico, saltem præcipuo, de tot crudelissimis machinationibus adhuc triumphat religio *Christi*; sacro hoc amuleto, ne nimium serpat virus *Mohammedicum*, secura munitaque. Reduntibus enim, quibus interesse pia æmulatione

æmulatione densis agminibus contenditur, his festis, historia natalium, mortis, & resurrectionis *Christi*, cæteraque myſteria, quæ religionis summam conficiunt, facilius revocantur in memoriam: dum vèro *Apoſtolorum* & quorundam è celeberrimis martyribus, qui nulla vi, minis nullis, non crucibus, non equuleis, non flammis, non bestiis deterriti, pro fide Christiana mortem oppetere & gloriæ & favori eſſe duxerint, memorias colunt, tam ingentis zeli, tam indefeſſæ & pluriquam humanæ patientiæ exemplo, quod festis anniverſariis quali coram repræſentatur, fortius animantur ad ſuſtinendum quicquid eſt aſperioris moleſtiæ & difficultatis, quod *Turcarum* ferocia minatur infligendum.

Dies feſti celebriores, αἱ ἐπίσημοι τῶν ἑορτῶν, hoc ordine recenſentur.

Septembris.

A quo menſe annum auſplicantur,

VIII. Τὸ γένεσιον τῆς ὑπεραγίας Θεοῦκου. Natalis B. & ſanctiſſimæ *Mariæ Virginis* genitricis *Dei*.

XIV. Ἡ ὑψωσις καὶ εὐρεσις τῆς πίμης καὶ ζωοποιῆς ξύλης τῆς σταυροῦ, exaltatio & inventio pretioſi & vivifici ligni *Crucis*.

XXVI. Τῆς ἀγίας Ἰωάννης τῆς Θεολόγου καὶ εὐαγγελιστῆς ἑορτή, ſancti *Johannis Theologi* & *Evangeliſtæ* feſtum.

Οκτοbris.

- VI. Τῆ Αποστόλου Θωμᾶ, Apostoli *Thomæ*.
 XVII. Τῆ Ευαγγελιστῆς Λουκᾶ, Evangelistæ *Lucæ*.
 XXVI. Τῆ μεγαλομάρτυρος Δημητρίου, Magni Martyris *Demetrii*.

Novembris.

- VIII. Τῶν ταξιάρχων καὶ τῶν ἀρχαγγέλων Μιχαὴλ καὶ Γαβριὴλ καὶ τῶν λοιπῶν, Militiæ cœlestis Præfectorum seu Archangelorum *Michaelis & Gabrielis & cæterorum*.
 XIII. Τῆ Χρυσόμου Ἰωάννου *Iohannis Chrysostomi*.
 XIV. Τῆ Αποστόλου Φιλίππου, Apostoli *Philippi*.
 XVI. Τῆ Αποστόλου Ματθαίου, Apostoli *Matthæi*.
 XXI. Τῆς εἰσόδου ἐν τῷ ναῷ τῆς Θεοτόκου, ingressus B. *Virginis* in Templum. S. *Lucæ* cap. 2.
 XXX. Τῆ Αποστόλου Ἀνδρέου Apostoli *Andree*.

Decembris,

- VI. Τῆ ἀγίας Νικολάου Sancti *Nicolai*.
 XII. Τῆ ἀγίας Σπυριδόνος, Sancti *Spyridonis*.

XX.

XX. Τῷ Θεοφόρῳ Ἰγνατίῳ, Sancti Ignatii, qui ὁ Θεοφόρος dictus, de quo cognomento videtis præstantissimi & plurimum reverendi D. *Episcopi Cestriensis vindiciarum Ignatianarum partem posteriorem.* Cap. XII.

XXV. Ἡ κατὰ σάρκα ὁ Σωτὴρ Ἰησοῦ Χριστοῦ γέννησις, Salvatoris nostri *Iesu Christi* secundum carnem Nativitas.

Januarii.

I. Τῆς περιτομῆς τοῦ Σωτῆρος καὶ τοῦ μεγάλου Βασιλείου, Circumcisionis Christi, & Sancti Basilii Festum.

VI. Τὰ Θεοφάνια τοῦ Σωτῆρος ἐν τῇ Ἰερουσάλῃ, festum Baptismatis Christi. Quo die *Constantinopoli* post missam fit ὁ μέγας ἀγιασμός seu consecratio & benedictio aquæ, potissimum in Baptismales usus. Sed de hoc ritu postea suo in loco.

XVII. Τῷ ἁγίῳ Ἀντωνίῳ Sancti Antonii.

XVIII. Τῶν ἐπισκόπων Ἀλεξανδρείας, Ἀθανασίου καὶ Κυρίλλου, Episcoporum *Alexandriae, Athanasii & Cyrilli.*

XXV. Τῷ Θεολόγῳ Γρηγορίῳ τῷ ἐκ Ναζιανζῆ, *Gregorii Theologi Nazianzeni.*

XXX. Τῶν ἁγίων Ἱεραρχῶν, Βασιλείου, Γρηγορίου, καὶ Χρυσοστόμου ἁμῶν, trium sanctorum *Archiepiscopulorum, Basilii, Gregorii, & Chrysostomi.*

Febru-

Februarii.

II. Τῆς ὑπαπαντῆς ἔχει μετὰ τεσσαράκοντα ἡμέρας occurſus *Chriſti* poſt XL dies purificationis Virginis, ſancti *Lucæ* Cap. 2. quando ipſi obviam factus eſt *Symeon*.

XI. Ἁγίου Βλαſίου ſανcti *Blaſii*.

XXIV. Ἰωάννης τῷ Βάπτει, *Iohannis Baptiſtæ*.

Martii.

IX. Τῶν ἁγίων τεσσαράκοντα Μαρτύρων πῶν ἐν Σεβαστείᾳ τῇ λίμνῃ μαρτυρησάντων, quadraginta *Martyrum*, qui *Sebaſtiæ* in foſſa paſſi ſunt.

XXV. Ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Παρθένου Annun-
ciatio B. Virginis.

Aprilis.

XXIII. Τῷ ἁγίῳ ἐνδόξῳ μεγαλομάρτυρι Γεωργίῳ, ſανcti, glorioſi, & magni Martyris *Georgii*.

XXV. Τῷ Εὐαγγελιſτῷ Μάρκῳ Evangeliſtæ *Marci*.

Maii.

II. Τῷ μεγάλῳ Ἀθανασίῳ, Magni *Athanaſii*.

VIII. Ἰωάννης ὁ Θεολόγος *Iohannis Theologi*.

XXI.

XXI. Τῷ μεγάλῳ Κωνσταντίνῳ καὶ τῇ ἁγίᾳ Εἰλένης,
magni Constantini & sanctæ Helenæ.

XXV. Ἡ εὕρεσις τῆς κεφαλῆς τοῦ Βαπτιστῆ
Γωάννης, Inventio capitis Iohannis Baptistæ.

Junii

XI. Τῷ ἀποστόλῳ Βαρθολομαίῳ, *sancti Bartho-*
lomæi.

XXIV. Τὸ γενέσιον τοῦ Προδρόμου Βαπτιστῆ,
Natalis Præcursoris Baptistæ.

XXIX. Ἡ τῶν ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου ἀ-
 ποθνή, *Apostolorum Petri & Pauli obitus, five*
per martyrium consecratio.

Julii.

XVII. Τῇ ἁγίᾳ Μαρίνῃ, *sanctæ Marinæ.*

XX. Τῷ προφήτῃ Ἠλίῳ, *Prophetæ Eliæ.*

XXVI. Τῇ ἁγίᾳ καὶ ὁσιομάρτυρι Παρασκευῇ,
sanctæ Martyris Parascève.

XXVII. Τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος καὶ ἰατροῦ
 Παντελεήμονος *sancti magni Martyris & medici*
Panteleemonis, seu, ut Romanum martyrolo-
gium habet, Pantaleonis, qui sub Diocletiano
martyrio coronatus erat.

Augusti

VI. Ἡ μεταμόρφωσις τοῦ Σωτῆρος *Transfigu-*
ratio Christi.

XV.

XV. Ἡ κείμησις τῆς Θεοτόκου, Obitus B. *Virginis*.

XXIX. Ἡ ἀποτομή τῆς Βαπτιστῆς Ἰωάννης, Decollatio *Johannis Baptiste*.

Sacrum illud officium, quod his diebus peragitur, per quinque aut plures horas durat: memini me in festo sancti *Demetrii* sacris in templo viculi cognominis, quem *Turcæ Tatoula* appellant, trans *Constantinopolim*, septem integris horis simul interfuisse: quo tempore finitis precibus ordinariis prælegebatur populo illius vita lingua vulgari, è *Synaxario* sumpta. Hoc enim apud ipsos solenne est, ut lectionibus temporis accommodatis, enarrationes istæ historicæ, sive de sacris scripturis, seu alicunde translatae ipsorum, quorum vix millesimus id legendo proprio Marte assequi possit, memoriæ firmiter imprimantur. Sacram diei solennitatem claudit augustissimum *Eucharistia* sacramentum, quod ingenti cum apparatu celebratur, utpote non minima imo præcipua pars ipsius, quod nullo prætextu omitti licet. Temples frequentes adeunt *Græci*, quisque pro virili sua munuscula, puta panem, vinum, cereos, oleum, vel quippiam tale, quod in sacris impendatur, usibusque Ecclesiæ quoquo modo inserviat, sacerdotibus exhibitori. Summo quidem mane cœtus vere ante-lucanos habent, exemplo veterum Christianorum, quos *Plinius Proconsul* Epist. 97. in suis ad *Trajanum* Imperatorem literis, 'stato die ante lucem 'convenire, carmenque *Christo* quasi Deo dicere

cere secum invicem memorat; partim ut solenni sacro per integrum tempus interfint, partim ut demissa oportunius Plebs, quam Pietas illuc traxerat, suis rebus privatis melius attendat, potissimum, ut mihi quidem videtur, quorem sacram securius agant, minusque in iisdem procurandis molestiæ à *Turcis* ipsis faceffatur. Credo autem neminem diversæ licet communionis (illud enim de aliis augurari fas erit, quod ipse præsens sæpe expertus sum) cui Pietas & Religio Christiana cordi sunt, confertæ adorantium turbæ immisceri posse, quin æstuantibus misericordia visceribus in lachrymas, in gemitus, & in vota ad *Christum* communem nostrum Salvatorem ultro solvatur, ut hos ejusdem fidei consecratos ex hac dura & acerbissima servitute, quam serviunt, exerta manueripere tandem dignaretur. Pietatem in his sacris solennibus peragendis comitatur erga pauperes liberalitas, in quam videntur effusi, pene ultra quam res angustæ finant: quod probe compertum habent, qui sorte quapiam miserabili ad incitas reducti literas à Patriarcha impetrant, hinc collatitiis eleemosynis inopiam sublevaturi. Interdum *Turcas* quosdam horum coetibus sese immiscentes intueri est, ut Christiani catenati ipsis in servitutem addicti, quos secum ferunt, stipem emendicent; sed cum illud quantulumcunque sit quod colligitur in Patronorum cedat peculium, horum sortis, licet alias vere miserandæ, perpaucos miserefcit.

Festorum celebrium vigiliis noctes insomnes agunt sacerdotes & diaconi cæterique *καὶ ἄλλοι*

C

feu

feu Religiosi precibus sacrisquelectionibus vacantes. Ne vero intermittatur minusque rotunde procedat ἡ Ἱεροδιακονία seu sacrum hoc ministerium ob vires ex intentione vocis diminutas, sibi ipsis vicariam operam præstant.

Unusquisque anni dies habet ipsi proprium sanctum, cui peculiariter commemorando deputatur, ὡς ληϊάειν δοξολογίας & absq; sacris solennibus, quibus populus solet interesse, solis sacerdotibus hoc officio defungentibus. Hæ solennitates statis diebus recurrunt: cæteræ à tempore *Paschatis*, in quo assignando veteri *Paschali* cyclo, qui à patribus *Nicenis* præcessionis æquinoctiorum parum gnaris figebatur, hodie utuntur, omnino pendent.

Ἡ ἀγία καὶ μεγάλη Κυριακὴ τῆς Πάσχα, sancta & magna Dominica *Paschatis*, Ἡ Πάσχα ἀναστάσιμον, Pascha resurrectionis.

Dominica post *Pascha*, ἡ κυριακὴ τῆς Θωμᾶ, Dominica *Thomæ*; sive τῆς Ἀνταφώνσεως τοῦ Θωμᾶ contrectationis *Thomæ*, S. *Iohan* cap. xx.

Dominica tertia, ἡ κυριακὴ τῶν μυροφόρων, Dominica mulierum unguentum ferentium, quo Christi corpus erat imbuendum, ob historiam Evangelicam de iis lectam, quod de sequentibus dicendum est.

Dominica quarta, ἡ κυριακὴ τοῦ Παραλύτου, Paralytici, ἡ κυριακὴ τῆς μεσσηπεντηκοστῆς sive media inter *Pascha* & Pentecosten.

Dominica quinta, ἡ κυριακὴ τοῦ τυφλοῦ, cæci.

Feria quinta, ἡ ἀνάληψις τοῦ Σωτῆρος εἰς τὸν ἔρανόν, assumptio Salvatoris in cœlum.

Dominica sexta, ἡ κυριακὴ τῶν ἑκατὼτῶν ἁγίων πατέρων ἐν Νικαίᾳ, sanctorum tercentum & octodecim Patrum, qui in *Nicæa* convenerant.

Ἡ κυριακὴ τῆς ἀγίας Πεντηκοστῆς, Dominica sacrae Pentecostes.

Die sequente celebratur τῆς ὁσαναγίας καὶ ἀδιαρέτου τριάδος ἑορτὴ, sanctissimæ & individuae Trinitatis Festum.

Dominica post Pentecosten, ἡ κυριακὴ τῶν ἁγίων πάντων, Dominica omnium sanctorum, à quo Apostolorum jejunii tempus numerandum est, uti mox videbitur.

Non parum quoque conservandis Christianæ fidei apud plebem reliquiis conducunt jejuniorum τῶν νηστειῶν καὶ οἱ διωρισμένοι occurrentes & statæ vices, tum quæ singulis annis, tum quæ hebdomadatim revertuntur. Horum enim sunt retinentissimi, ac ad ea observanda tanta cum religione feruntur, ut Ecclesiæ leges hac ex parte sancitas transgredi piaculum habeatur: Ita domuere affectus partim longa consuetudo, partim pietas, ut tantum absit, ut de jejuniis, ut ut asperis, in longum tempus productis querantur, ut religionem, ne deinceps tota pereat, periclitatum iri, paulo remissis his jejunandi rigoribus, licet ex intuitu humanæ infirmi-

tatis, malis nec facile avellendis suspicionibus credituri sint.

Αἱ τέσσαρες νηστεῖαι ἔκαστος ἐνὸς χρόνου

Quatuor uniuscujusque anni jejunia
solenniora.

Ἡ πρώτη μεγάλη καὶ ἁγία Τεσσαρακοστή.
Primum magnum & sanctum quadragesimæ
jejunium ante *Pascha*, quod à primis Ecclesiæ
seculis deductum hodie à *Græcis* quam religio-
sissime observatur. Non nisi quadraginta octo
dierum spatio absolvitur; quo tempore, nisi
quod festo Annunciationis B. *Virginis* &
Palmarum piscibus vescantur, quasi ἐνωχῆντες
five opipare epulantes, ab omni carne, piscibus
ἐν αἷμα, (nam cæteris ex sanguibus & ὀστρακοδέρ-
μεις seu testaceis vescilicet) ovis, caseo, re-
liquoque lacticiniorum apparatu sibi prorsus ab-
stinendum esse pro more censent, utpote ξηρο-
φαγῆντες siccioribus cibis utentes. Sabbatis
& Dominicis permittitur vini & olei usus: li-
cet qui sunt religiosiores, & potissimum Sacer-
dotes & Monachi, indulgentia ista frui nolen-
tes, ab utroque sibi temperent. Quidam ve-
ro hac lege se adeo constrictos credunt, ut ab iis
delibandis nedum tangendis abstineant, ut si
forte vel unica olei lactisve guttula in cibos in-
ciderit, eos tanquam profanos pollutosque
plane rejiciant; ut denique fame vel morbo pe-
rire, quam illicitis cibis vesci desperata obsti-
natione,

natione, ut ut ingenti necessitate compulsi, malint.

Dominica ante septuagesimam, ἡ κυριακή τῆς τελῶνς & Φαρισαίων, Dominica Publicani & Pharisei, ob periochen Evangelii Sancti *Lucæ*, cap. xviii. istam parabolam enarrantem, ita dicta. Tum melodice recitant, Φαρισαῖς φύγωμεν ὑψηλῶς, & τελῶνς μαθώμεν τὸ ταπεινόν, εἰς ταναγμοῖς πρὸς τοῦ Σωτῆρα κραυγάζωμεν, ἴλασθαι μόνε μὴν ἐνδιὰλλακτε. 'Pharisei superbiam fugiamus, & Publicani discamus humilitatem; in angustiis ad Salvatorem clamabimus, propitius esto, O tu qui solus nobis es 'reconciliatu facilis.

Septuagesima, ἡ κυριακή τῆς ἀσώτου Dominica filii prodigi; dicitur etiam ἡ προφωνή. Inde & hebdomas προφωνήσιμος, quia de futuro jejunio, proclamatione publica quasi facta, ante monet.

Sexagesima, ἡ κυριακή τῆς ἀπόχρεω Dominica carnisprivii. Die enim sequente à carne abstinent, lacticiiniis visitantes.

Sabbato μνήμη πάντων τῶν εἰς ἀσκήσει λαμψάντων, memoria omnium ob vitam asceticam insignium.

Quinquagesima, ἡ κυριακή τυρινή ἢ τυροφά-
2ος.

Die Lunæ jejunium solenne incipiunt; dicitur etiam ἐξορία τῆς Ἀδὰμ, seu exterminatio *Adami* διὰ λειμαργίαν ob luxum gulamque; ob periochen *Genes*: cap. 3. lectam. Qua-

Quadragesima, ἡ πρώτη τῶν ηγεῶν, Prima Dominica facrorum jejuniorum, μνήα τῶν ἁγίων τροφῆτῶν Μωσέως καὶ Ἀαρὼν καὶ τῶν λειτῶν, memoria sanctorum Prophetarum, *Mosis, Aaronis*, cæterorumque.

Ἡ δευτέρα κυριακή, secunda Dominica.

Ἡ τρίτη, τῷ πρῶτῳ καὶ ζωοποιῷ ξύλῳ, tertia pretiosæ & vivificæ crucis.

Ἡ τετάρτη, quarta ὁ μεσσηνείῃς ἢ μεσσηνίστιμος κυριακή, media Quadragesimæ Dominica, quam *Codinus* de offic. aulæ CP. cap. 9. vocat Κυριακὴν τῆς Στραυροτροχινήσεως.

Ἡ πέμπτη, Quinta.

Τὸ Σάββατον τοῦ ἁγίου Λαζάρου Sabbatum *Lazari*.

Ἡ ἕκτη, ἡ κυριακή τῶν βαίων, Dominica *Palmarum*.

Ἡ ἁγία καὶ μεγάλη ἐβδομάς, sancta & magna Hebdomas, quam jejuniis & vigiliis intenti maxime celebrant.

Ἡ ἁγία καὶ μεγάλη δευτέρα ἡμέρα, sancta & magna feria secunda: quæ epitheta honoris gratia cæteris diebus apponuntur, uti

Ἡ ἁγία καὶ μεγάλη τρίτη, sancta & magna feria tertia.

Ἡ ἁγία καὶ μεγάλη τετάρτη, sancta & magna feria quarta.

Ἡ ἁγία καὶ μεγάλη πέμπτη, sancta & magna feria quinta.

Vespe-

Vesperī in Patriarchio celebratur ὁ θεῖος καὶ ἱερός νηπτήρ, uti vocant, sive ritus lavandi pedes, cujus existat ἡ ἀκολουθία seu peculiare officium in Euchologio, in stupendæ humilitatis *Christi* beatissimi salvatoris nostri, qui isthoc ritu erga discipulos fungi non dedignatus est, vere jam, ut *Sti. Pauli* verba huc transferam, μορφὴν λαβὼν δούλου, in se servili conditione suscepta, (quo virtus hæc peculiariter admodum *Christiana* exemplo suo redderetur commendatior,) imitationem ac memoriam. Duodecim monachorum aliorumve, juxta numerum Apostolorum, quos exhibent, quorumque nominibus durante cæremonia nuncupantur, pedes lavat Patriarcha linteo præcinctus, *Christi* vicem subiens. Sed dum ille ad *Judam* proditorem ipsius pedes loturus accedit, repræsentatio planè ludicra & illaudabilis videtur, ut gestibus tantæ solennitati parum congruis scenicisque conspectis plebs alias devota risu vix sibi temperare valeat. Nec minima lis solet inter eos exoriri, quam forte tandem decidunt, quis *Iudæ* ποροδότης personam sustineat; cum ille hoc infami nomine per integrum deinceps vitæ tempus ut plurimum veniat dignoscendus.

Feria sexta, ἡ ἀγία καὶ μεγάλη παρασκευή, sancta & magna Parasceve, Πάσχα σαυρώσιμον, *Pascha* crucifixionis, seu *Iudaicum*, quatenus ipsi contradistinguitur Πάσχα ἀναστάσιμον seu *Pascha* resurrectionis five Christianum, ἡ τῆς ἀγνωπίας πάθος ἡμέρα sanctissimæ passionis dies.

Nocte,

Nocte, quam ideo τὴν ἀγρυπνίαν τῶν ἀγίων παθῶν sanctæ passionis vigilias appellitant, viri corporibus affligendis, orationibus, & Dominicæ passionis Evangelicæ historiæ intenti vacant: nec mulieres aut pueros, modo sexennes septenneseve, ab hoc rigidæ pietatis exercitio eximit sexus aut ætatis teneritudo, juxta antiquissimum Christianorum ritum, quem memorat *Eusebius* in historiæ Ecclesiasticæ lib. III. cap. XVII. cujus verba coram referre non pigebit. Τὶ δὲ πύθεις ἐπιλέγειν τὰς ἐπὶ ταυτῶν σπουδὰς καὶ τὰς ἰδίᾳ μὲν αἰδρῶν, ἰδίᾳ δὲ γυναικῶν ἐν ταυτῷ διατρίβας, καὶ τὰς ἐξ ἑθρὸς εἰσέπει καὶ νῦν πρὸς ἡμῶν ἐπιτελούμενας ἀσκήσεις, ἃς διαφερόντως κατὰ τὴν Σωτηρίου πάθους ἑορτὴν, ἐν ἀσιτίαις καὶ διανυκτερεύσεσιν προσοχαῖς τε τῶν θείων λόγων ἐπιτελεῖν ἐνώθαμεν; hoc est, *Clarissimo Valesio* interprete, ‘ Quid præterea hic at-
 ‘ tinet commemorare cœtus & virorum ac mu-
 ‘ lierum seorsim degentium studia atque exerci-
 ‘ tationes, quæ apud nos etiamnum (h. e. quæ à primis seculis ad nostra usque tempora adhuc
 ‘ durant) ‘ in usu sunt, præcipue circa diem fe-
 ‘ stum Dominicæ passionis, quo tempore jeju-
 ‘ niis atque vigiliis & sacrorum librorum lectio-
 ‘ ni impensius vacare consuevimus.

Inter sacros hos, ut ita dicam, tumultus, quos tanta ac tam frequens vel in templo vel in plateis cursitatio ciet, tota nox peragitur. Si cuipiam interea hac longa ac acri abstinencia deliquium pati contigerit, nihil quo languentem stomachum refocillet præter panem & a-
 quam

quam ad usque solis occasum habet; cæteris, qui ob athleticum corporis habitum inediae sunt patientes, jejunium ad sequentis diei vesperam ultro protendentibus. Deinde, appetente nocte ad cæremoniam ἀποκαθλώσεως *Christi*, seu actionis, qua videlicet ille è cruce detractus erat, exhibendam proceditur, quam sequitur accensis lucernis prælati per Templum imaginis *Christi* circumgestatio.

. FERIA septima Ὁ ἅγιος καὶ μέγα Σάββατον; sanctum & magnum Sabbatum. Hoc die festum tantum velicilicet; hora tertia post meridiem ad templum concurritur, ad preces nimirum vespertinas obeundas, *Monachis* reliquisque, qui illic tota nocte vigilaturi sunt, ne præ languore deficiant, frustulum panis, ficos, dactylosve secum fumentibus. De cæteris cæremoniis, utpote ineptis puerilibusque, dicere piget. Die illucescente, δόξα ἐν ὑψίστοις gloria in excelsis alta voce canitur, mox hymnus ille præclarus, quem præcinente Patriarcha repetunt duodecies, χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, θανάτῳ θάνατον πατήσας, καὶ τοῖς ἐν τοῖς μνήμασι ζῶντι χαρίζομενος: *Christus* surrexit ex mortuis, mortem morte conculcans, & vitam iis, qui erant in sepulchris, impertiens: quem hymnum singulis diebus à Paschate ad festum usque Ascensionis cantillant.

Ἡ δευτέρα νηστεία καὶ αὕτη πεσσαρακοστήμερος ἀπὸ τῆς κατὰ σάρκα ὁ Σωτὴρ γενήσεως. Secundum jejunium etiam quadragesimale, ante festum natalis *Christi*. Cujus institutionis ra-

D

tionem

tionem hinc petitam volunt, quod sicut *Moses* quadraginta dierum jejunio quasi initiatus, tabulis legis à sanctissimo Numine donaretur; sic & Christianos, ut pari cura & σκληραγωγία, quantum imitari licet, ad excipiendum τὸν νομῶδον se componant, quam maxime oportere existimant. Licet vero à carnibus, butyro, & ovis penitus sit abstinendum, piscium tamen, olei, & vini liber ususest, ut planè mite & facile tolerandum habeatur hoc jejunium, si cum magna quadregesima conferas.

Ἡ τρίτη νηστεία τῆς θεοτόκου, tertium jejunium B. Virginis, genitricis Dei. Duabus septimanis absolvitur hoc jejunium, à primo nimirum *Augusti* ad ejusdem decimum quintum: quo die celebratur ἡ κοίμησις τῆς θεομήτορος, uti supra ex Menologio recensuimus, seu Dormitio Virginis, hoc est, ut rem illam ex consequenti & explicatius solent interpretari, ἡ ἐκ τῶν γήινων εἰς ὕψους μεταστάσις, ipsius è terra in coelum translatio, seu ut *Latini* usitatius loquuntur, assumptio.

Ἡ τετάρτη νηστεία τῶν ἀγίων Ἀποστόλων, quartum jejunium sanctorum Apostolorum, nempe *Petri* et *Pauli*. Hujus jejunii tempus incertum est, & magis minusve contrahitur pro majori aut minori Paschatis in anteriora anni incidentia. Ineunt hoc jejunium feria secunda immediate post festum omnium sanctorum, quod ad eorundem Apostolorum festum pertingit, quorum memorias hoc prævio jejunio colunt.

colunt. Quousque vero singulis annis duret, hic canon ἀπαλάττωσιν facili methodo ostendit. Quot dies à festo Paschatis ad Maii secundum numerantur, totidem jejunio Apostolorum deputabuntur. Exemplo res fiet evidentissima: Anno Christi M. DC. LXIX. Pascha incidebat in *Aprilis* undecimum; intervallum viginti duos dies complectitur, utroque nimirum termino incluso; ideo idem erit numerus dierum jejunii, uti ex calculo liquebit.

Mos antiquissimus ἐν τετραδὶ & παρασκευῇ seu ἀποκριάτω feria quarta & sexta jejunandi adhuc strictim retinetur: hic enim per universam Ecclesiam Christianam olim obtinuit, partim ut religiosioribus Judæis, qui bis hebdomadatim (S. *Lucæ* Cap. XVIII. v. 12.) sibi ex præscripto & traditione seniorum jejunandum esse censuere, pares sint, partim, quod hos dies stationarios jejunio quasi sacrandi originem verius pandit, ut *Christi* prodiit & crucifixi memoriam hac hebdomadaria celebritate commonefacti, pio quodam dolore prosequantur.

Eximuntur vero ab his semi-jejuniis αἱ τετραδὶς καὶ παρασκευαὶ trium celebrium festorum, h. e. τῆς δωδεκαήμερος seu intervalli, quod festum natalium Christi & Epiphaniorum, seu potius hujus vigilias, ut paulo infra videbitur, connectit; ne tanta celebritas summo cum gaudio à Christiano populo peragenda jejunio, doloris utique indicio, interposito turbata minuatur, τῆς ἐβδομάδος διαγενομένης, quæ Paschale, &

τῆς ἑβδομάδος τῆ ἀγίας πνεύματος, quæ Pentecostale festum sequitur, pari quoque de causa; deinde, Hebdomadam τῆς προφάνουσις & τῆς τυροφάγῃς ante Sexagesimam, ne cum *Armenis* hæreticis, quos *Tetraditas* nuncupant, qui solenne jejunium tunc agunt, sibi vel minimum convenire videantur, ἀνατρέποντες, ut habet Triodion, τὸ ἐκείνων δόγμα τῆς τοιαύτης ἀπείσεως. Sed de hoc *Armeniorum* festo, alibi fusius, si Deus dederit, erit à nobis differendum.

In his jejuniis indicendis ac tanta cum religione celebrandis, juxta vetus Ecclesiæ Catholicæ institutum, hoc potissimum agit Ecclesia Orientalis, ut carne hac dura tractatione in servitutem redacta, mens ingenti pondere, quod illam ad terram usque degravabat, solata cœlum liberius petat, rebulque divinis melius vacet, exactisque per hosce rigidissimos pœnitentiæ actus, comestationibus lasciviisque, cœlesti corporis & sanguinis *Jesu Christi* convivio majori cum pietatis incremento ac fructu reficiatur. His enim asperis exercitationibus initiandi sunt, antequam ad divinorum mysteriorum communicationem admittantur & epoptæ fiant.

Occurrunt subinde singulares feriæ, quæ jejunio dicantur, μεγάλοι ἀποεόρτιοι seu anteferiales vigiliæ; cujusmodi sunt

Epiphaniarum vigilia, ut de aquis postero die consecrandis à peccatorum carnisque labe & sordibus purgati defacatius bibant.

Vigi-

Vigilia Pentecostes; & feria secunda septimanæ Pentecostalis, quo prævia hac purgatione *γονυπετῶντες* seu flexis poplitibus precibus vacantes recipiendis Spiritus sancti afflatibus aptiores fiant.

Vigilia τῆς Μεταμορφώσεως, five transfigurationis Christi.

Vigilia Festi inventionis S. Crucis, cujus figuram jejuni osculantur.

Vigilia festi decollationis S. *Johannis Baptistæ*.

Sabbato, nisi unico, magno nimirum sanctæ Hebdomadis, jejunare adhuc nefas est. Alias per integrum annum feriari non tantum libet, sed & ex veteri lege Ecclesiastica omnino oportet. Ita enim statuebat sexagesimus sextus Canon Apostolicus, εἰ τις κληρικὸς εὐρεθῇ τὴν κυριακὴν ἡμέραι νηστεύειν, ἢ ἑσάββατον, πλὴν τῶ ἐνὸς μῶν, καθαιρεῖσθαι εἰ δὲ λαϊκός, ἀφορίζεσθαι. 'Si quis Clericus deprehendatur die Dominico jejunans, aut Sabbato, præter unum solum, deponatur: si vero Laicus, excommunicetur. Quem postea firmarunt Assessores sextæ Synodi canone quinquagesimo quinto, διορθώσασθαι τὸ σφάλμα τῦτο τῶι Λατίνων, ut *Zonaras* loquitur, ἐπιχειρῶντες hunc Latinorum errorem emendare conantes. Hinc enim dissidium illud nunquam satis lugendum inter Christianos Orientales & Occidentales aliquatenus quoque crevit.

In hac tristi rerum ἀνεπιστοία, qua tanquam in speculo veteris Ecclesiæ ante *Constantini* tempora

tempora faciem plane reflexam facile intueri est, nullas sacras moles divite ornatu, uti olim, superbientes, basilicas nullas, quas effusissima Imperatorum pietas construxerat, Christianis hodie superesse expectabis. Occupata urbe, ea *Turcis* pridem cesserunt, relictis devictæ genti, utpote quorum intererat, ne tota deleretur, in sacros usus Ecclesiolis, iisque tenebricosis & structuræ minus elaboratæ, quas vel præ fastu, ut ipsis parum congruas, respuere videbantur. Quanquam vero ex indulgentia legum sacris his ædibus impune interesse liceat, quod sibi merito gratulentur, cum hætariæ primis seculis plane vetitæ essent, habent tamen, quod vitio vertant queranturque, sibi de novis fabricandis, iisque, quas vel deprædantur flammæ, vel labefactat terræ motus, vel ipsa vetustas conficit, instaurandis penitus esse interdictum; cuius edicti hoc unicum videtur propositum, ut fatiscentibus templis fatiscat quoque sensim, nulla vi adhibita, Christiana religio, quam sacri cultus officia, ne extinguatur, foveant. Quantopere ergo curandum est *Græcis*, ne rimas agant, vitiumque, quod ruinam minetur, faciant parietes: quod si partem, quod sæpe nulla prævertendum est cura, intercidere contigerit, ingenti pretio expugnanda est *Turcicorum* Judicum pervicacia, qui avaritiæ & iniquissimis postulatis religionem prætexunt, antequam de iis in integrum restituendis sit cogitandum.

Harum viginti sex hodie *Constantinopoli* exstant, quarum nomina hic apponam.

Πατριάρχιον, *Patriarchium*.

Αγίς Νικολάς Ἐκκλησία, *Ecclesia S. Nicolai*, non procul, si bene memini, à templo *S. Sophiae*.

Αγίς Γεωργίς, sancti *Georgii*, ad portam *Ἰαμαθίαν*.

Παναγίας Χρυσολειφεινῆς, B. *Virginis* -

Αγίς Νικολάς, sancti *Nicolai*.

Αγίς Κάρπος, sancti *Carpi*.

} in plateis ver-
sus *Proponti-*
dem sitis.

Αγίς Κωνσταντίνος, *S. Constantini* in platea *Caramania*, non procul à septem Turribus.

Παναγίας, B. *Virginis*, in platea *Belgradensi*.

Παναγίας B. *Virginis* in platea nova.

--prope portam tormentariam.

Αγίς Δημητρίος, sancti *Demetrii*, in platea quæ *Σαρμασίκιον* dicitur.

Αγίς Γεωργίς, Sancti *Georgii* portam versus *Adrianopolitanam*.

Παναγίας τῆς κυρίας τῆς ὁραῖς, B. *Virginis* dominæ coeli, in eadem regione.

Αγίς Δημητρίος, sancti *Demetrii*, ad portam lignariam.

Παναγίας B. *Virginis*, ad portam obliquam.

Παναγίας εἰς Ἀραμπατζή μείδαν B. *Virginis*, in Foro *Arabge* dicto.

Παναγίας, B. *Virginis* prope *Balini*.

Αγί'ς Νικολά'ς Αχριδιανῶν, sancti *Nicolai Achridianorum*.

Τὸ μιστόχιον τῆς αγί'ς Γ'φ'ς, sacellum sancti *Sepulchri*.

Τῆς παναγίας τῆς Μεγγυλιῶς, B. *Virginis--*

Αγί'ς Γεωργί'ς Ποτηρᾶς, S. *Georgii--*

Αγί'ς Νικητῆς, S. *Nicetæ*, prope ædes Principis *Walachia*.

Τῆς Παναγίας, B. *Virginis*, prope ædes Principis *Moldavia*.

Τῆς Παναγίας, B. *Virginis*, quæ ob distinctionem ἢ μικρὰ dicta, prope *Patriarchium*.

Αγί'ς Γεωργί'ς, S. *Georgii*, prope φανάριον.

Αγί'ς Ἰωάννης μιστόχιον, S. *Johannis*.

Septem Ecclesiæ prope κοινοδοχάλι in regionibus, quæ attingunt portam arenariam, ante duodecennium horrendo incendio perierunt.

In *Galata* sex Ecclesiæ *Græcorum* numerantur.

Τῆς Παναγίας Καθαπαῖης B. *Virginis--*

Τῆς Χριστῆς κρεμαστῆς, Christi pendentis.

Αγί'ς Δημητρί'ς, S. *Demetrii*.

Αγί'ς Νικολά'ς S. *Nicolai*.

Τῆς Χριστῆς, Christi ad *Pistaniam*.

Αγί'ς Ἰωάννης, S. *Johannis*.

Ex hoc indiculo facile compertum habebis, Basilicas, quarum vetus notitia & *Procopius* cæterique hystorici meminere, hodie desiderari, utpote vel communi urbis fato everfas, vixque è ruderibus, novis ædificiis in earundem solo exstructis, amplius dignoscendas, vel in *Moscheas* à barbaris victoribus conversas, qui quædam tum ad ornandam urbem tum ad religionem suam in illa horrenda strage, quam fecerant, pulchritudine & magnificentia operis allekti, integras, (quatenus ipsorum superstitionis & *Turcici* cultus consuetudo paterentur,) restare voluere; effractis nimirum cancellis deformatisque sanctorum imaginibus, quas calculi & tessellæ vitreæ auro testæ admirando plane artificio composuerant, quod de templis Sanctæ *Sophiæ* & sanctorum Apostolorum speciatim in notitia mea annotatum habes.

Ecce jam præcipuum *Turcicæ* superstitionis sacrarium ὁ μέγας τῆ Θεῆ λόγος σοφίας νεῶς, μεγιστός π καὶ λίαν εὐωρεπέστατος καὶ λόγος δύναμιν ὑπερβαίνων, *Nicephoro* hist. Ecc. lib. xvi. cap. xx. (hæc enim nominis ratio cæteris potior mihi videtur) (a) μέγας ναὸς τῆς Θεῆς λόγος σοφίας & rursum (b) ἡ ἐπ' ὀνόματι τῆ Θεῆς λόγος κτιθεῖσα ἀγία σοφία, recentioribus *Græcis*, in honorem Christi sapientiæ Patris, ὁ ὅς Θεῆ περιώνυμος ναὸς : à quibus non abludit *Procopius* Lib. i. Cap. i. de ædificiis *Justiniani*, Σοφίαν καλῶσιν οἱ Βυζάντιοι τὸν νεὼν ἐπιχρισιώτατα τῷ

(a) *Chronic Constant.* p. 4.

(b) p. 12. De hujus vere admirandi & longe celeberrimi Templi laudibus videtis elegantissimam *Manuelis Chrysoloræ* ad *Johannem Cantacuzenum Imperatorem Constantinopolitanum* epistolam, qua veteris cum nova *Roma* instituit comparisonem.

Θεῷ τὴν ἐπωνυμίαν ἀπεργασμένοι. Cui instaurando tanto amore, studio tanto, quod pietas acuebat, toto, quem per septendecim annos suppeditarat *Ægyptus*, reditu in id operis effuso, incubuit *Justinianus* Imperator, quasi hinc maiorem sibi gloriam, quam ex tot barbaris gentibus devictis, aut ex legum civilium innumeris in methodum facilem redactis institutionibus sibi pariendam esse duxerit, & quasi illa præclarissima tum militiæ tum domi gesta plane sorderent nihilque haberentur, nisi hoc opus tanquam cæterorum apex & coronis accessisset. Quo absoluto Imperatoria quidem cum pompa post solennes Deo Opt. Max. gratias hisce verbis actas Δόξα τῷ Θεῷ, τῷ καταιξιώσαντί με πλέσσι τὸ τοῦτο ἔργον, 'Gloria Deo, qui me hac gratia dignatus est, ut tale opus consummarem, præ ingenti gaudio quasi extra se abreptus, ritu triumphantis exclamasse (a) fertur, νενίκηκά σε Σολομών: vici te *Solomon*. Ad cisternam regiam statuatam quoque (b) *Solomonis* in folio sedentis collocavit, κρατῶντος τὴν σαρόνα αὐτοῦ, καὶ ὁρῶντος τὴν ἀγίαν Σοφίαν, ὅστις ἐνίκησεν εἰς μῆκος καὶ κάλλος ὑπὲρ τῶν παρ' αὐτοῦ κτιθέντων ναῶν Ἱερουσαλήμ. 'Maxillam manu sustinentis, oculis 'ad S. *Sophiam* converfis, eo quod magnitudine & pulchritudine Templum Hierosolymitanum ab ipso conditum illa superaret. Hoc emblemate nimirum innuit, *Solomonem*, si humano consortio iterum redditus, pulcherri-

(a) Codin. de origin. Constantin. p. 71.

(b) p. 21. fine.

num hoc & magnificum *Templum* omnibusque numeris absolutum contemplaretur, se Judice victum, dolore & melancholia plane confectum iri. Omissio S. *Sophiæ* titulo, à scriptoribus *Græcis* pro familiari apud omnes, dum de ea verba fecerint, usu nuncupatur ἡ μεγάλη ἐκκλησία *Ecclesia magna*, & interdum ἡ μεγάλη ἁγιωτάτη ἐκκλησία.

Alterum illud *Templum* sanctorum Apostolorum ναὸν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ob λείψαια SS. *Andreae*, *Lucae*, & *Timothei*, quæ illic reponuntur, illo nomine ita nuncupatum, cum prius è lignea materia constaret, marmoreum & splendidissimi operis fecit (a) *Theodora Justiniani* Uxor, cujus exemplo, quod semper coram habuit, uti tanto marito dignam consortem deducit, ad illud moliendum urgebatur. Quod post captam urbem *Græcis* primo concessum idem *Mohammedes* expugnator Urbis postea repetiit, ut pote proprio nomine insigniendum, uti constantissima *Græcorum* traditione proditum reperio, non quasi, uti *Malaxus* in *Patriarchica Constantinopoleos* historia contendit, ob cædem hominis patratam, cum in regione deserta ædibusque destituta situm esset, metu illic recessisset *Gennadius Scholarius Patriarcha*, quod à verisimili maxime abhorret.

Ambitum istum, quo *Patriarchæ* ædes includuntur, olim occupabat sanctimonialium cœnobium; prope adstat templum τῇ Παναγίᾳ ἢ Παμμεγαρίτῳ seu Beatissimæ virgini conse-

(a) *Procop.* lib. 1. Cap. 4. & *Codin. de orig. Constant.* P. 73. Paris: 1655.

cratum; quod ab isto tempore cecidit in Patriarchium. Dejecta collis finem Galatensem versus prope *φανάριον* situm est, amplitudinis ordinariæ, nec structuræ inelegantis, magnifico ornatu destitutum, tum ad amoliendam invidiam, tum ne *Turcis* præda fiat. Ingens vero ipsi hinc conciliatur honos, quod *Alexius Comnenus Imperator* illic sepultus jaceat, quod sacræ reliquiæ, quas vidi, sanctæ *Euphemie Martyris* aliorumque in loculamentis adhuc serventur; potissimum denique, quod inibi exstet nigri marmoris fragmentum, tres pollices latum, duos circiter pedes longum, quantum conjectando assequi poteram, quod æreis cancellis clathratis, ne quid vel à pia vel à sacrilega manu patiatur, muniunt. Integram columnam, cujus hæc pars est, in *Pontii Pilati* prætorio, ad quam Christus alligatus flagris cædebatur, stetitisse ab universis adeo firmissime creditum est, ut rem vel in dubium vocare apud ipsos plane nefas sit. Hinc pulvisculi erasi ob morborum fugandorum vim à devota plebe magni emuntur. Hos versiculos in lamina illic insculptos reperi.

Νῶτον δέδωκας εἰς μείστας Παντάρχας,

Ὡς καὶ πρόσκαιρον εἰς ῥαπίσμάτων ὕβριν;

Σὴν ματίωσιν προσφέρω σοὶ οἰκτίρμον,

Ἰν' ἰλεῶς μὲν εἴης λατρεύοντί σοι,

Καὶ μείστας σὺ ἐξ ἐμῆ ἀποστάσης

Παναγῶτης Νικέσιος εὐχεται.

Cum hac in regione, utpote editiori, satisque commoda Moscheam olim condendam proposuisset *Selimus*, pene de hoc Patriarchio actum

Etum fuerat, nisi *Græci*, quos subitus hic casus ingeniosos ac cautos fecerat, cum principibus *Bassis*, quibuscum illud consilium communicaverat Imperator, oblatiis nummis subdole egissent, quorum fiasu à proposito desciscens eam *Adrianopoli* curaverat extruendam.

Templa *Græcorum* non sunt unius figuræ; quædam visuntur *πυλωτὰ* & *κυκλοειδῆ*, quæ in medio rotundata ingenti *πύλῳ* aut tholo exsurgunt; quædam *σαυρωτὰ*, quorum partem alteram in longum productiorem altera instar crucis transversim secat; pleraque vero *πτερόγωνα* & *δρομικὰ*, seu figuræ quadratæ & oblongæ, qualem habet *Patriarchinm*.

Quo sacri ritus in sequentibus memorandi melius intelligantur, singulas Templorum perfectorum partes (si qua enim desit, angustia loci aut quippiam incommodi in causa sunt) brevi quasi in tabella exhibebo.

Templum in tres partes pro triplici hominum, qui illic divini cultus causa conveniunt, ordine divisum intueri est, uti observat *Symeon Thesbalonicensis* in tractatulo *περὶ τῆς ναῦς*, quo singulis suis in locis consistentibus omnis facessat confusio. Hi autem sunt.

(a) Οἱ ἱερεῖς *Sacerdotes* sive οἱ *πλεωπικροί*, quibus facultas consecrandi ex officio competit, eorumque ministri.

Οἱ *πιστοὶ* fideles, sive οἱ *τέλειοι* perfecti, qui ab omni noxa & censura immunes, communi, quod à baptismo & fide in Christum habent, Deo serviendi jure in publico cœtu gaudent.

(a) Οἱ λαοὶ τῶν ἐκτελεσθῶν εἰς τὴν οὐκ ἀναιρέτητον.

Οἱ ὄντις ἐν μετανοίᾳ Pœnitentes, qui à Sacramentorum usu seclusi pœnis spiritualibus subjacent. Quorum censu Catechumenos & malo spiritu abreptos obsessosque olim reposuit antiquitas, utpote quibus planè interdictum erat Ecclesiam proprie sic dictam ingredi, perfectisque Christianis sese immiscere. Pariter omne sacrum templum, ut idem loquitur, τριαδικῶς θεωρεῖται, τοῖς πρὸ τοῦ ναοῦ, καὶ τῷ ναῷ, καὶ τῷ ἑνὶ ματι tripliciter divisum consideratur, in locum ante Templum, Templum ipsum & Sacrum.

Exporrecta, quæ muris circum circa cingitur, planitie occurrit primo Εμβολος *Embolus*, sive προθυρον, προπύλαιον, ἢ προαύλιον τοῦ ναοῦ, sive vestibulum, ex utrisque portæ lateribus procurrens, fornice tectum; inde τῆς ἀψιδος nomen; sedilibus lateritiis ejusdem longitudinis parieti affixis. Supra *Christi* aut *B. Virginis* sanctorumque, præsertim illius, qui ideo dictus est ἅγιος τῆς μονῆς καὶ ἐκκλησίας Monasterii & Ecclesiæ sanctus, cujus tutelæ & patrocinio ædes sacra commendatur, imagines absque amabili colorum mistura, omni proportionē insuper habita, rudi admodum penicillo depictæ conspiciuntur, ut polituram, quam dat ars pictoria, non minus quam reliquas ad ornatum cultumque vitæ humanæ elaboratas, Græcis hodie deesse, barbarie inuenta, hinc constat.

Portam quæ μεγάλη καὶ ἀργυρεῖα h. e. magna & argentea dicitur, ingredienti non illico aperitur *Ecclesiæ* facies: obstat alia quasi porticus, νάρθηξ. Intervallum hoc inde πρόναον quoque dictum

dictum, quod licet *πρὸς ναὶ* sive navi proxime sit contiguum, ab ipsa tabulato, quod homine aliquantulum depressius est, & interdum muro secluditur, in ipso nimirum aditu, quo olim consistebant poenitentes, quibus ex Ecclesiæ disciplina ultra progrediendi gratia ante peractum poenitentiae tempus denegabatur, dicti *ἀκροώμενοι*, id est, Audientes, qui proxime & magis introrsum stabant, juxta undecimum canonem concilii *Niceni*, qui sub *Tyrannide Licinij* lapsos tres annos *ἐν ἀκροώμενοῖς* exigere jussit, h. e. ut explicat *Zonaras* *ἔξω τῆ ἐκκλησίας ἵστασθαι ἐν τῇ νάρθηκι καὶ τῶν θείων ἀκροῦν γραφῶν*, extra Ecclesiam in Narthece ad sacras scripturas audiendas consistere: & etiam *Catechumeni*, (uti dictum erat, unde quandoque *κατηχούμενα* seu *κατηχουμένα* nuncupatur) qui magis extrorsum versus propylæum, utpote nondum sacro baptismate initiati, collocabantur. Inter utrosque medii erant *Energumeni* & οἱ *χειμαζόμενοι*, nisi prorsus iidem sint, ut quibusdam videtur, quos interdum confundi, interdum ab invicem distingui comperio. Hucusque fere trum à sandapilariis allatum deponitur (neque enim in sacratiora *Templi* deducendum est, nisi sit cujuscumque sacratum hominis) donec ritibus funereis intus peractis, cadaver inde in cœmeterio mandetur sepulturæ. A latere hujus conclave excurrit recipiendis mulieribus designatum: hinc in Templum per clathratos cancellos prospectus est, quo fit, ut quicquid sacrorum rituum illic peragitur conspiciant, ipsæ interim in conspectu. Paulo intra *Narthecem* collocatur

locatur *κρλυμβήδρα* five *Baptisterium*, de quo postea in sectione de ritibus *Baptismi*.

E *Narthece* per tres portas, quarum media, utpote amplior & longe præcipua, dicitur Πύλη ὡραία seu porta pulchra, quæ quandoque, quod inter legendum caveri debet, cum βασιλῆα seu *Regia* confunditur, (pluraliter quoque effertur πύλαι ὡραῖαι,) fit ingressus εἰς ναόν in templum. Lata area est pro modulo Ecclesiæ, & aperta, qua homines confertim stant adoraturi, nisi quod sedilia, quæ σισίδια nuncupant, paulo altiora, duobus brachiis, quibus innituntur, ea occupantes, ut propemodum stare videantur, finum ambientibus, numero admodum pauca utrinque collocentur. In *Patriarchio* eminentior sedes (θρόνος ἢ συνθρόνον) prope bema excipit Patriarcham; cæteræ reliquis *Metropolitibus* pro dignitate *Episcopatum* & principibus *Moldaviæ* & *Walachie*, si adsint, vel si qui adsint apud ipsos eminentioris notæ, honoris causa deputantur.

In quadris extra magis ad murum subsidentibus ex adverso stant cantores, hoc est, intervallo isto, quod inter ναόν & βῆμα paulo superius intercedit; illic existat ἀναλογεῖον five suggestum, ubi sacra scriptura populo ab *Anagnostis* prælegitur; propè Soleas, de quo tot incaluerunt controversiæ, quas hic non tracto, h. e. inter chorum & sacrum adytum, omnino collocandus est. Μεσόναον quandoque concurrentibus in punctum ad umbilici modum saxorum projecturis in rotundam figuram contrahitur; qua de causa media illa Templi pars elegantissime

legantissime dicitur ὀμφαλός. In Ecclesiis grandioribus, quasi in meditullio πρὸ τῆς θύρας τῆς βήμας hoc est, portæ sanctæ oppositus erigitur *Ambo*, cujus vero (sacris concionibus in desuetudinem plane abeuntibus) jam rarissimus est usus.

Inde tabulatum à fornice ad pavementum pertingens totam Templi latitudinem occupat, picturis & quidem inauratis (ut in quibusdam Monasteriorum Templis vidi) ornatum: cui tres portæ insunt, quarum media Πύλη ἁγία καὶ βασιλική, seu porta sancta & Regia, non nisi raro & quibusdam de causis aperienda, hoc est, (a) in solenni celebrium vesperarum introitu, & Missæ tempore, quando Evangelii legendi causa exinde egreditur Diaconus, vel quando sacerdos finita, qua circumgestantur Elementa jam jam consecranda, processione sacrarium ingreditur ea consecraturus, vel denique quando Laici illuc accedunt, à sacerdote ὁποῦς τῆς συστάσεως in media porta stante Eucharistiæ sacra symbola percepturi. Honoris quoque causa numero plurali effertur, αἱ ἁγίαὶ θύραι, sive τὰ ἁγία θυρία. Extremæ sunt minores, quarum ad latus sinistrum versus Boream altera, altera ad dextrum austrum versus; hac via Diaconis cæterisque interioris subsellii ministris in bema eundum est.

Quod intus est, dicitur ἅγιον βῆμα, eo quod illic gradibus ascendatur; vel potius quod sit *Christi* sanctissimum tribunal, ἐπιρμένον δὲ καὶ λαμ-

(a) *Philothheus Patriarcha* C. P. in diatæxi.

πρότερον ὡς θρόνος θεῶ, sublime & cæteris splendidius, ut thronus *Dei*; sive θεῶν ἄδυστον, utpote sacratissima templi pars, ad quam solis sacerdotibus reliquisque, qui Altari ministrant, patet aditus, Laicis omnino inaccessa omni tempore, quo sacrum conficitur: (Inde τῷ Ἱερατεῖν nomen) juxta XIX canonem concilii *Laodicensi* μόνους ἐξόν εἶναι τοῖς ἱερατικῇς εἰσέρχαι εἰς τὸ θυσιαστήριον καὶ κρινωνεῖν: quod optime, ut solet, & breviter admodum explicat Aristinus-μεταλαμβαίνειν ἐν τῷ βήματι μόνους τὰς ἱερατικὰς. De quo S. *Ambrosius Mediolanensis Theodosium* Imperatorem, qui postquam munera obtulisset in sacrario, divina mysteria percepturus illic manserat, pro sacerdotali officio admonendum duxit. *Theodoritus* in Hist. Eccles. lib. 5. cap. 18. τὰ ἐνδον, ὡ βασιλεῦ, μόνους ἐστὶν ἱερεῦσι βαπτῆ, τοῖς δ' ἄλλοις ἀπασιν ἄδυστάπε καὶ ἀψαυσα, ἐξιδι τοῖς τυν, καὶ τοῖς ἄλλοις κρινώνει τ' εἰσέρχαι. ἀλευργίς γάρ βασιλείας, ἔχ' Ἱερέας ποιεῖ. 'Interiora loca, 'Imperator, solis sacerdotibus patent, reliquis 'omnibus inaccessa sunt & intacta. Abscede 'igitur, & una cum aliis confiste; nam purpura facit Imperatores, non sacerdotes. Omnem à se fastum amolens, id ex veteri more *Constantinopoli* licuisse, in facti excusationem ostendit Imperator, acri monito neutiquam exacerbatus, utpote cujus iram reverentia sacri cultus represserat. Antiquissimam hanc traditionem fatentur Patres concilii sexti in *Trullo* habiti canone LXIX, qui expressissime hac de causa videtur conditus, μὴ ἐξέσω πινι τῶν ἀπάντων ὃν λαϊκῇς πλεοντι ἐνδον ἱερῶ εἰσέρχαι θυσιαστηρίου

ρίῳ μηδαμῶς ἐπὶ τῷ τῇ βασιλικῇ εἰρηγομένης ἐξουσίας
 καὶ αὐθεντείας, ἥνίκα δ' ἂν βυληθεῖη προσάξαι δῶρα
 τῇ πλάσαντι κατὰ πῶς ἀρχαιοτάτην παράδοσιν.
 'Non liceat cuipiam ex Laicorum numero in-
 'tra sacrarium ingredi, ab eo tamen nequaquam
 'prohibita potestate & auctoritate Imperato-
 'ria, quando voluerit Creatori dona offerre,
 'juxta quandam antiquissimam traditionem.

Hoc olim adulationis causa & contra ordina-
 tionem Ecclesiasticam indultum fuisse cum
Ambrosio videretur, id ingenti, quo pollebat,
 Zelo sibi reformandum censuit. (a) *Sozome-*
nus. Ἐξ ὧν ἦν τὰς Βασιλεῖς ἐν τῇ ἱερατείᾳ ἐκκλη-
 σιάζειν κατ' ἐξοχὴν τῶν ὁρίων τῷ λαῷ κεχωρισμένους.
 κηλακίας ἣ ἡ ἀταξίας εἶναι τῶν συνιδόν, τόπον εἶναι
 Βασιλέως ἐν ἐκκλησίᾳ τίταχε, τὸν πρὸ τῶν δρυ-
 φάκτων τῇ ἱερατείᾳ. ὥστε τῷ μὲν λαῷ κρατῆνται
 τῇ προεδρίᾳ ἔχειν. αὐτῷ ἣ τὰς ἱερέας προηγουμένην
 ταύτην ἣ ἀρίστην παράδοσιν ἐπὶ πένεσι Θεοδοσίος ὁ Βα-
 σιλεὺς, καὶ οἱ μετὰ ταῦτα ἐκράτουν, καὶ ἐξ ἐκεί-
 νων νυνὶ φυλαττομένην ὁρῶμεν. 'Moris erat, ut Im-
 'peratores intra conspecta altaris in Ecclesia
 'confisterent, honoris causa à populi multitu-
 'dine separati. Quod ex assentatione vel ex
 'disciplinæ corruptione profectum esse *Ambro-*
sius animadvertens, locum Imperatori in Ec-
 'clesia assignavit ante cancellos altaris, ita ut
 'Imperator quidem plebem, ipsum vero Im-
 'peratorem sacerdotes in Ecclesia præcede-
 'rent. Hanc egregiam ordinationem Impera-
 'tor Theodosius comprobavit, & successores e-

(a) *Lib. 7. Cap. 25.*

‘jus postea confirmarunt, atque ex eo tempore
 ‘in hunc usque diem observari eam vide-
 ‘mus.

Secretum hoc penetrale & Sanctuarium nun-
 cupatur Ἰλαστήριον propitiatorium & θυσιαστήριον;
 quem sensum apud antiquissimos scriptores hoc
 vocabulum obtinuisse, quatenus nempe sumit-
 tur pro superiori templi parte, qua altare collo-
 catur, è S. Ignatio mihi videtur recte conclu-
 dendum. Ita ille sanctissimus Martyr in (a)
 Epistola ad Ephesios, μηδεὶς πλανᾷτω, εἰὰν μὴ πε-
 ρῇ ἐν τῷ τῷ θυσιαστηρίῳ, ὑπερεῖται τῷ ἅρτι τῷ Θεῷ.
 ‘Nemo erret; nisi quis intra Altare vel poti-
 ‘us sacrarium sit, privatur pane Dei; & in
 ‘(b) Epistola ad Magnesianos, πάντες ἐν ὡς εἰς
 ναὸν συντρέχετε θεῷ, ὡς ἐπὶ ἓν θυσιαστήριον. Om-
 ‘nes itaque velut in unum templum Dei con-
 ‘currite, velut ad unum altare, i. e. sacrarium. Co-
 dex Usserianus habet, πάντες ὡς εἰς εἰς ναὸν: ad
 quem locum in annotationibus n. 42. obser-
 vandum jubet eruditissimus & reverendissimus
 Archi-Præsul, ναὸν & θυσιαστήριον rem unam
 & eandem denotare; sed quod ipsius pace dixe-
 rim, omnino perperam; ut ex superioribus sa-
 tis patet. Deinde è consueta formula & ex ve-
 teri versione Latina & ex contextura verbo-
 rum constat istud εἰς, ἐπέλημα librarii cum
 sequenti particula εἰς confundentis, prorsus
 esse delendum, ac ὡς cum εἰς εἰς ναὸν con-
 jungendum. Licet alibi apud eundem sensu u-
 sitato pro Altari, quo offertur ἡ ἀγία καὶ ἀναι-

(a) Edit. Voss. Pag. 20. (b) Pag. 34.

μακτος δυσία, occurrat; ut in illo insigni Epistolæ ad (a) *Philadelphicos* loco, σπουδάζετε ἕν μαζ' εὐχαριστία χρῆσθαι. μία γάρ σάρξ τῷ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ χριστῷ, καὶ ἓν ποτήριον εἰς ἐνωσιν τῷ ἁμαρτος αὐτῷ, ἐν δυσιασθήριον, ὡς εἰς ἐπίσκεψος ἅμα τῷ πρεσβυτερίῳ καὶ διακόνοις τοῖς σὺνδέλοις μου, ἵνα ὁ εἰς ἀνὴν πράσσητε, κατὰ θεὸν πράσσητε. Operam igitur detis, ut una Eucharistia utamini. Una enim est caro Domini nostri Jesu Christi, & unus calix in unitatem sanguinis ipsius. Unum altare, sicut unus Episcopus cum Presbyterio & Diaconis conservis meis, ut, quod facitis, secundum Deum faciatis. Videant Eruditiores, annon citra omnem dubij suspicionem hinc evincendum sit, primis secularibus unicum in templis altare tantum existitisse: quod alibi fufius declarabitur.

Adytum hoc perquam honorificis insigniunt appellationibus, quibus ingentem istam, qua versus venerandum illud mysterium illic peractum feruntur, reverentiam attestantur; cuiusmodi sunt ἁγία αἴθων, καὶ καθέδρα καὶ τόπος θεοῦ καὶ ἀνάπαυσις, ἱλαστήριόν τε, καὶ ἔθ' μεγάλη δόματος τὸ ἐργαστήριον, καὶ μνήμα χριστοῦ καὶ δόξης αὐτοῦ σκηνώμα, sancta sanctorum, cathedra & locus Dei, & requies, propitiatorium, & magni sacrificii officina & monumentum Christi, & gloriæ ipsius Tabernaculum, uti prælaudatus Symeon habet.

In hoc bemate, seu sacro tabernaculo tria ut plurimum exstant altaria, quæ dignitate &

usu quam maxime differunt. Non enim in quovis horum à sacerdotibus pro arbitrio & ut ipsis libet conficitur corpus *Christi*; id honoris soli altari medio cæteris ampliori, quod ἁγία, ἱερὰν, θεϊὰν καὶ μουσικὴν πρᾶπεζαν seu mensam sacram, divinam & mysticam vocant, peculiare est: quod lapideum est & parieti affigitur. Illic uti in loco maxime proprio reponuntur Evangelia, & tanquam memoriale mortis *Christi* semper imminet crux.

Ad latus sinistrum Boream versus ἀριστερὸν μέρος & νότιον κλίτος altare minus est, ὁ θεοσεύς dictum, eo quod sacra munera illic proponantur; uti olim sub veteri lege, ὁ ἄρτος τῆ προθέσεως juxta versionem τῶν ὁ, cæteraque prævia fiunt, antequam sacerdos, translatis inde symbolis ad medium altare consecrandis, sacram λειτουργίαν celebrat. A sacrario interdum tabulato seclusum reperi.

Ad latus oppositum Australe δέξιον μέρος & βορειον κλίτος est σκευοφυλακίη πρᾶπεζα, sive librorum, vestium, quibus in sacris obeundis induti prodeunt, & vasorum, quorum in sacro conficiendo usus est, receptaculum. Locus iste sive conclave, (quandoque enim tabulato separatur) dicitur μεστωρίον seu μετατώριον, & etiam διακονικόν, ubi consistunt Diaconi cæterique inferioris ordinis, sacerdotibus in sacris administraturi, & in rebus minoris momenti, puta cereis accendendis & aqua calefacienda ad sacros usus illuc occupati. Hoc olim à σκευοφυλακίῳ, quod extra Ecclesiam prope, ut videtur, positum erat, distinguebatur, cum tot
vasis

vasis cæterisque ad sacros usus, prout occasio tulerit, necessariis reponendis vix satis esset. Hic uti & in gremio Ecclesiæ plerumque interdum accenduntur lampades. Collocantur in Ecclesia Patriarchali & Metropolitana in concha seu sinu bematis fere circumcirca sedes, quarum eminentior dicitur *ἄγιον σωθρόνον* seu sacer thronus, quem Antistitem choro stipatus occupat Patriarcha aut *Metropolita* vel inter sacerdotes affidens Episcopus: quo titulo ab illo sedili, quod ille in nao habet, distinguitur: unde *τὸ ἐνθρονίζεσθαι ἱερεῶν σωθρόνων* seu *ἐνθρονισμός* Enthronizatio in inaugurando Patriarcha vel Præsule inter solenniora recensetur. Campanarum usu civitatibus potissimum, quas *Turcæ* promiscuè habitant, interdicto, ut oportuni-
us ac debito tempore interfint, lignei instru-
menti *σημάντης*, quod malleo pulsant, sonitu ad sacras ædes convocantur. Hujus tum cre-
brioribus fortioribusque tum languidioribus
magisque intermissis ictibus, qui prope sunt, ab
ædituo *λαοσωάκτη*, quantum temporis ante-
quam sacra fieri occipiant reliquum sit, an tum
instet, nec diutius expectandum, admoniti,
satisque id usu edocti, vel pueri intelligunt.
Sed de *Græcorum* templis hætenus.

Virorum Ecclesiasticorum, quos *τὸς ἐκ τοῦ ἱερῆς Βήματος*, eo quod solis ipsis Sanctuarium introeundi jus competere jam jam diximus, periphraстice nuncupant, aut *τὸς ἐκ τοῦ Θεῆως ἱεραπικῆς*, utpote Sacra ordinatione rebus divinis administrandis addictos consecratosque, aut *τὸς τοῦ ἱερῆς κατὰ λόγον*, varii supersunt ordines,
quorum

quorum singuli tum officio tum dignitate distinguuntur, ut ἱερωσύνη, cui tantopere student novatores, plane damnata, vetus regimen Ecclesiasticum, licet splendore & pompa seculari destitutum, in oriente adhuc dum vigeat. Quo, Deo Opt. max. ita misericorditer ordinante, confusione, quæ aliter gentem *Græcam* pridem involvisset, hætenus cautum est, ut Ecclesiæ, licet miserrime & horrendum in modum oppressæ, faciem disciplinæ veteri relicta hodie ubivis sit intueri. Horum statum brevi & sigillatim enarrabo, ἀπὸ τῶν ἀρῶν τῆς Ἀρχιερατικῆς, seu dignitate Patriarchali orsurus.

Quo Patriarcha *Constantinopolitanus* summam, quam obtinet, dignitatem magis decorè tueatur, illudque tributum, quod fiscus Imperatorius quotannis rapit, additis quoque muneribus, quibus Principes Bassæ mulcentur, ut integra religione liberius gaudeant Christiani, solvat, non modico reditu opus habet: (is fortean ad quadraginta millia Thalerorum plus minus assurgit,) de quo corradende variis modis consulitur. Junctis enim operis enitendum est, ut communem illam religionis, quam sustinet ac moderatur, rem strenue & feliciter agat tractetque. Ipsi ideo universi Metropolitæ, qui ipsius jurisdictioni subsunt, pecuniis data proportionem numeratis, pro districtum, quos regunt, amplitudine suppetias ferunt; ipsis vero pro Ecclesiarum numero sacerdotes. *Constantinopoli*, quod de reliquis Metropolitici sedibus pariter dicendum est, matrimonium nemini contrahendum est absque venia, quam pecunia

pecunia facile procurat, impetrata. At ab Episcopis & Presbyteris ordinandis non leve, quod ad publicas rationes spectat, emolumentum percipitur. Quotquot etiam melioris conditionis sunt, morituri, tum pietatis tum benevolentiae affectu, legatis erogandis sublevandae Ecclesiae inopiae prospiciunt. Subortis quoque litibus ad Patriarchae tribunal recurritur, cujus decisioni nemo audet refragari; singulis ad faciendum iudicatum, poena excommunicationis, quam morte pejus horrent, immorigeris intentata adactis. Siquis autem male pertinax favorabiliorem sententiam expectaturus, litem coram Iudice *Turcico* contestatur, omni cognitione Patriarchali insuper habita, illico fit ἀγιώμντος; neque sic impune abibit, quin ficto crimine oneratum, profusis largitionibus, quo temeritatis & impietatis noxam luat, ad triremes damnandum curabunt. Unde tum ex conscientia tum ex metu à se ipsis in foro extraneo postulandis penitus abstinetur, nisi id à quoquam fiat in futurae, quam meditatur, apostasiae praeludium. Hunc sacrorum Antistitem quotquot sunt *Graecae* communionis per totum Orientem venerantur Christiani. Hunc quoque longis itineribus interdum adeunt cæteri Patriarchae vel ipsorum deputati, illum consulturi, quo communi consilio res ad Ecclesiam spectaturae felicius procurentur, juribus interim horum unicuique, quæ antiqui canones sanxerant, integris manentibus.

Ita Patriarcha *Alexandrinus*, è numero Monachorum ordinis *S. Antonij* pro more ad

G

hanc

hanc ὑπεροχὴν adscitus, peculiarem in *Ægypto*, *Lybia*, & *Arabia* exercet jurisdictionem. *Antiocheno* sublunt Ecclesiæ *Syriæ* & *Provinciarum*, quæ extremos *Asiæ* minoris fines attingunt, puta *Isauriæ* & *Ciliciæ*. *Hierosolymitani* districtus *Palestina* terminatur. Patriarchatus vero *Constantinopolitanus*, ut dignitate præcipuus est, ita per longiores terrarum tractus diffunditur; quippe omnes fere *Anatoliæ*, totius *Græciæ*, insularum, quæ in *Ægeo* & *Jonio* mari sparguntur, *Walachia* & *Moldavia* Ecclesias subjectas habet. Quod enim ad cæteras regiones, quæ ad Septentriones sitæ, versus montem *Hæmum*, *Danubio* finiuntur, spectat, sui juris sunt & αὐτοκαλίαν retinent, juxta veterum Conciliorum canones Imperatorumque constitutiones: puta *Metropolita Achridarum*, cui primam dignitatem, summum sacerdotium, summum fastigium pro amore, quo erga Patriam ferebatur, contulerat (a) gloriosissimus ille Imperator *Justinianus*: (Hic *Justinianam* primam cæterosque *Bulgariæ* tractus octodecim Episcoporum ope regit) & *Metropolita Πεκίε Pecii*, civitatis *Servia*, cujus auctoritas in universam *Serviam* à sedecim Episcopis sub illo administratam exercetur. Quibus accensendi sunt *Georgia* & *Cypri* metropolitæ. In *Cypriana* autem provincia quatuor tantum Episcopi suffraganei numerantur.

Isto jure, quod in sedem *Constantinopolitanam* synodi *Chalcedonensis* canone penultimo

(a) *Authentic. Collat. 2. Tit. 6. novel. xi.*

authoritas derivaverat, innixus, iisdem titulis, quibus olim, dignitatem ornatum & communitum it hodiernus Patriarcha: ita enim chartis inscribit Εὐλόγιον Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως νέας Ῥώμης καὶ οἰκουμένης Πατριάρχης, 'Misericordia Dei Archiepiscopus *Constantinopoleos novæ Romæ*, & Oecumenicus Patriarcha. Neq; enim hac ex parte Pontifici *Romano* cedit, quasi easdem lites, quas de Oecumenici Patriarchæ titulo olim agitarunt Antecessores, *Johannes* & *Cyriacus*, adhuc movere in animo habuisset, *προνόμια* & *προεδρίαν*, licet dudum pessum ierit ipsius pompa secularis, ob sedem Imperii, relicta veteri *Romæ*, per tot annos illic sitam, ambitiosa paupertate vindicaturus.

Diue est, ex quo nemo ad dignitatem Episcopalem evehatur, nisi qui cælibem vitam professus, regulas Sancti *Basilij* voto obligatus sequitur: inde quasi gradatim Thronum Patriarchicum ascendit, qui hoc cum reliquis Episcopis commune habet, ut qui ipsi famulantur, officiaque domestica obeunt, sacro diaconatus ordine initientur, quo dignitas sanctior appareat, solis sacratis hominibus & à seculo omnino avulsis stipata.

Postquam sanctiorem propagandæ & orandæ religionis curam publicique commodi studium privati affectus & insanus iste amor mundanæ gloriæ extrussissent, de dignitatibus Ecclesiasticis prensandis ingenti æmulatione, quæ in lites sanguineas interdum erumpens omnia commiscuit, certatum erat: vesaniam hanc, quam conciverat ambitio, misere luebat

bat Ecclesia, intestinis his discordiis quam hostium atrocissimorum rabie pejus habita. Armis hinc petitis pace profligata pessum ibat religio, quam fannis ludibriisque fecerant obnoxiam: hinc Christiani nominis osoribus materia triumphorum abunde suppeditabatur. Noto ad fidem huic lugubri argumento faciendam antiquorum seculorum Annales advocare: veteres querelæ conquiescant, nec est quod lites diu sopitas ulterius solicitem. Habeo, quod omnem indignationem facile exhauriat, nisi quod commiseratione res longè dignior videatur. Totus horreo, rem dicturus certissimam: *Græcos* in varias partes distractos, quam *Turcas*, quos adversus se armant accendantque, sibi invicem esse longe infensiores, remque Christianam ab illorum discordiis ingravescentibus, quam ab horum rabie magis opprimi. Id mali hinc videtur potissimum accersendum; dum enim in varias sententias in eligendo Patriarcha itum est à Metropolitanis, plures interdum sedis *Constantinopolitanæ* coram Imperatore, sine cujus auctoramento nemo dignitatem istam consequitur, candidati comparent. Ad gratiam eorum, qui apud ipsum summo habentur honore, ineundam nummorum sacculi porriguntur; nihil enim absque his largitionibus illic impetrandum est, & causa licet æquissima cadit, qui eam ejusmodi argumentis non muniendam curat. Quisquamne supremi *Vizirij* gratia suffultus, vi & malis artibus thronum occupat? dum ille *ὁ ἐπιβάτης* dignitatem male partam tætur, isti male administratam vitio vertentes de

de ipso deponendo impendio laborant; ab utrisque æs alienum, quod à misera plebe tandem solvendum est, contrahitur. Rem maxime propudiosam & dolendam & Christiano nomine eheu! quam indignissimam! de novo Patriarcha substituendo quolibet fere triennio aut citius consulitur. Probe memini me fere ante sex annos *Constantinopoli* datis literis Tibi scripsisse, plane verendum esse, tribus Patriarchis, qui in vivis erant, D. D. D. *Paisio*, *Dionysio*, & *Parthenio* isthoc tempore exactis, Reverendissimum *Methodium Cretensem* Archiepiscopum *Heracleensem* factum Patriarcham, in ista dignitate summa diu quoque non mansurum, quod *Græcorum* murmurationibus malisque erga ipsum animis edoctus facile quidem ominabar. Omen tristis eventus comprobavit. *Parthenius* enim vir irrequietæ mentis, quem amissæ dignitatis infamia usque exagitaverat, consuetis artibus adjutus, à Vizirio pristinæ sedi restituitur, D. *Methodio* exauctorato, ac ipsi ob impactas fictas criminationes à Gubernatore urbis *Constantinopolitaneæ* in carcerem detruso, qui tandem à novo Præfecto libertate donatus ad excellentissimi Legati nostri Regis ædes certissimum *Græcorum* Præsulum aliorumque magni nominis Christianorum asylum confugit. Interea temporis Metropolitidis nullatenus conveniebat cum *Parthenio*, quem fraudis postulatum eunt, eo quod nummorum sacculos in primis Patriarchatus initiis, Imperatoris ærario pro more debitos, quos dederant, sibi in proprios usus detinuisset: quod dum coram

ram *Turcis* horum querelas, quo avaritiæ magis magisque satifiat, facilius admissuris evictum dant, hæc conditione vincunt, modo ab iisdem istud malum nomen expungatur. Ille post octo menses deponitur, *Cyprum* in exilium relegatus, Reverendissimo Metropolita *Larissæo*, quem commendatissimum habuere, ad Ecclesiam *Græcam* regendam substituto. Ipsorum mentibus inspiret Deus sobria ac pacifica consilia, ut omni partium studio tandem posthabito, quæ ad pacem faciant, hoc die severissimæ visitationis, antequam, quod absit, ex oculis se subducant, intueantur, suavique animorum consensu unitisque viribus rem Christianam felicissime procurent; monitum hoc cum id à sincerissimo, quo erga illos feror, affectu fluat, R. R. Metropolitæ Episcoposque infula sacra longe dignissimos, quorumcunque in manus hæ chartæ inciderint, æqui consulturos spero obtestorque.

Frustra ex veteri Ecclesiastica notitia sedes Metropoliticæ Episcopalesque, quæ in Patriarchatu *Constantinopolitano* olim recensitæ erant, etiamnum quæruntur, cum diu fuerit ex quo earundem quamplurimæ terræ motibus, bello, horrendaque illa strage, quam *Turcica* barbaries invexerat, penitus delerentur. Quæ supersunt, solam titulo tenus retinent dignitatem; unde deficiente Christianorum numero è Metropolitæ aliqui reperiuntur sine Episcopis suffraganeis; aliqui, quorum jurisdictioni unus aut duo tantum subjaceant; paucis vero majori numero gaudentibus. Quod in hoc

in-

indiculo, quem *Constantinopoli* describendum curaveram, expressum habebis:

Κατάλογος τῶν ἐπαρχιῶν ἥτοι μητροπόλεων
 καὶ ἐπισκοπῶν ὑποκειμένων παννυῖ ὑπὸ τὸν δρόνον
 τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Provinciarum seu metropolium & Episcopatum throno *Constantinopolitano* hodie sub-jacentium Catalogus.

Ἡ Καισάρεια *Cæsarea*.

Ἡ Ἐφεσός *Ephesus*.

Ἡ Ἡράκλεια *Heraclea*, penes hujus ἀρχιερέα seu Archiepiscopum consecrandi Patriarcham jus usque manet; habet sub se quinque Episcopos
 τῆς Καλλιπόλεως, Ῥοδοῦ, Τυριλῶς, Μετρώων, Μυριοφύτης, *Calliopoleos in Propontide, Rodosti, urbis quoque, maritimæ, Tyriloes, Metrarnm, unius diei itinere à Constantinopoli, Myriophyti, in continente Thraciæ non procul à Callipoli.*

Ἡ Ἀγκυρά, *Ancyra*.

Ἡ Κυζίκος *Cyzicus*.

Ὁ δρόνος Νικομήδειος, *Nicomedia*.

Ἡ Νίκαια, *Nicaa*.

Ἡ Χαλκηδὼν, *Chalcedon*; hodie in ignobilem pagum degeneravit, in quo unicum templum exitat *S. Euphemie* martyri dicatum. In hac parvula provincia vix sexaginta Christianorum Ecclesiæ reperiuntur.

Ἡ Θεσσαλονίκη *Thessalonica* novem habet Episcopatus: Κίτρους, Σεβείων, Καμπανίας, Πέτραι, Ἀρδαμερίν, Ἰερωσῶ, Ἀγίου ὄρους ἥτις Ἀΐδωνος,

Ἀΐτωνος, Πλανταμῶνος, Πολιάνης, *Citri, Serviorum, Campania, Petra, Ardemerij, Sancti montis* sive *Athonis, Plantamonis, Poliana.*

Αἱ Ἀθῆναι *Athenæ*: in hac metropoli continentur Episcopatus quatuor *Ταλαντίου, Σκιρρίου, Σόλωνος, Μενδινίτζης Talantii, Scirri, Solonis, Mindinitzæ.*

Ἡ Τραπεζῆς, *Trapezus.*

Ἡ Φιλιππέπολις, *Phillippopolis.*

Ὁ Φιλίππων, καὶ Δράμας, *Philipporum & Drama*
Αἱ Θῆβαι, *Thebæ.*

Ἡ Μήθυμνα, *Methymna.*

Ἡ Λακεδαίμωνία *Lacedemonia* habet sibi subiectos Episcopatus *Καριεπόλεως, Ἀμυκλῶν, Βρεστένης, Cariopoleos, Amyclarum, Brestenæ.*

Ἡ Λάρισα *Larissa*, cujus Episcopatus sunt *Δημητριάδου, Ζητανίου, Σταγῶν, Θαυμακίου, Γαρδικίου, Ραδοβισδίου, Σκιαθίου, Λοιδωρικίου, Δητῆος καὶ Ἀγράφων. Demetriadis, Zetonii, Stagonis, Thaumaci, Gardicii, Radobisdii, Sciathi, Loidoricii, Letzæ*—

Ἡ Ἀδριανέπολις, *Adrianopolis*, cui solus subiacet Episcopatus *Ἀγαθιπόλεως Agathopoleos.*

Ἡ Σμύρνη, *Smyrna.*

Ἡ Μιτυλήνη, *Mitylene.*

Αἱ Σέρραι, *Serræ.*

Ἡ Χριστιανέπολις, ἢ καὶ Ἀρκαδία, *Christianopolis* quæ & *Arcadia.*

Ἡ Ἀμάσεια, *Amasia*, in *Cappadocia*

Ἡ Νεοκαισάρεια, *Neo-Cæsarea*

ἡ γένιον

Ἰκόνιον *Iconium*.

Ἡ Κόρινθος *Corinthus*, cui subjicitur unicus Episcopus, nimirum Δαμαλῶν *Damalonis*.

Ἡ Ῥόδος *Rhodus*.

Ἡ νέα Πάτρα, *Nova Patra in Thessalia*.

Ἄϊνος *Aenus*.

Ἡ Δρύστρα, *Drystra*.

Τέρνοβος *Tornovus*, cujus, Episcopatus sunt Λοφίτζι, Τζερνόβι, Πρεσιλάβις, *Lophitzi, Tzernobi, Presilaba*.

Ὁ Ἰωαννίνων ἔχει ἐπισκόπους, τὸν Βοθροντῆ, τὸν Βελλᾶς, τὸν Χειμαρρᾶς, καὶ τὸν Δρυιπόλεως, *Joanninorum Metropoli*ta regit Episcopus *Bothronti, Bella, Chimarra, & Drunopoleos*.

Ὁ Εὐρίπυ ἐπισκοπᾶς ἐκ ἔχει. *Euripi Metropoli*ta est sine suffraganeis: uti &

Ὁ Ἄρτις, *Artæ*.

Ὁ Μονεμβασίας ἔχει ἐπισκόπους τὸν Εὔλεις, τὸν Μαΐνης, τὸν Ρῆοντ, καὶ τὸν Ανδρέσης. *Metropoli*ta *Monembasia in Peloponneso*, quæ olim dicta *Epidaurus*, habet Episcopos *Eleos, Maina, Rheontis & Andrusæ*.

Ὁ Ναυπλίου, *Nauplii*.

Ὁ Φαναρίου καὶ Νεοχωρίου Ἀρχιεπίσκοπος, *Phanarij & Neochorii Archiepiscopus*.

Ὁ Σοφίας Μητροπολίτης ἀνεὺ Ἐπισκοπῶν *Sophia Metropoli*ta absque Episcopatibus subiectis.

Ὁ Χίου, *Chii*.

Ὁ Παροναξίας, *Paronaxia*.

Ὁ Τζίας, *Tzia*, quæ non procul à *Melo*.

Η

Ὁ Σίφου,

Ὁ Σίφνου, *Siphni*.

Ὁ Σάμου, *Sami*.

Ὁ Καρπάθου, *Carpathi*.

Ὁ Ἀνδρου, *Andri*.

Ὁ Βάρνης, *Varna*, prope *Danubium*.

Ὁ Κῶ, *Cous*.

Ὁ Λευκάδος, *Leucadis*.

Ὁ παλαιῶν Πατρῶν ἔχει Ἐπισκόπους τὴν Ὀλένης,
 καὶ Μεθώνης, καὶ τὴν Κορώνης *Veterum Patrarum Me-*
tropolitā habet Episcopos Olenā, Methonē, &
Coronā.

Ὁ Προικοννήσου, *Proconnesi*.

Ὁ Γάνυ, *Gani*.

Εἰσὶν ἐπὶ Ἐπισκοποὶ καὶ Μετροπολίται.
Adhuc sunt Episcopi & Metropolitæ.

Ὁ Μηδείας, *Media* ad oram Ponti *Euxini*.

Ὁ Σωζοπόλεως, *Sozopoleos*.

Ὁ Προλαβῆ, *Prelabi* ad *Danubium*.

Ὁ Καφᾶ, *Caphæ* in *Tartaria* *Præcopiensis*.

Ὁ Γοτθείας *Gotthiæ* ibidem.

Ὁ Βινδάνης, *Bindanæ* prope *Sophiam*.

Ὁ Διδυμοτίχης, *Didymotichi*.

Ὁ Λιτίτζης, *Lititzæ*.

Ὁ Βυζίνης, *Busiæ*.

Ὁ Σελυβρίας, *Selybria*.

Ὁ Ζυχινῶν, *Zuchnarum* in *Macedonia*.

Ὁ Νευροκόπου, *Neurocopi*.

Ὁ Μελενίκης, *Melenici*.

Ὁ Βερρόσιας, *Berrææ*.

Ὁ Πωρογιάνης, *Pogogianæ*.

Ὁ Χα-

• Ὁ Χαλδαίας, *Chaldaea*.

• Ὁ Πισιδίας, *Pisidia*.

• Ὁ Ἰμβρι, *Imbri*.

• Ὁ Μυρτών, *Myra*.

• Ὁ Σαντορίνης, *Santorina*, insulæ prope Melum.

• Ὁ Αἰγίνης, *Ægina*.

• Ὁ Οὐγγαροβλαχίας, *Ungaroblachia*.

In *Moldavia* quatuor tantum Episcopi regimini Christianorum Ecclesiastico præsent; Metropolitæ *Cretensis* cum tribus ipsi subjectis Episcopis sedem *Constantinopolitanam* agnovit: sed capta urbe ὀικεταί, paucis admodum in insula *Εκατομπόλει* relictis.

Cum in tanta omnium fere rerum penuria nulla opima sacerdotia suppetant, inque rebus secularibus tractandis occupari per sacros ordines neutiquam liceat, sola sacri muneris obeundi conscientia dignitasque, uti par est, faciunt, ut quispiam istud ministerium ambiat. Hæc vero licet misera satis vitæ conditio ex longæ servitutis usu facile & sine querelis toleratur, ut cum ipsis bene actum esse censeant, si redditus annuus ex populi largitionibus collectus quadraginta coronatorum summam conficiat. Deficientibus enim prædiis, vel ipsis cum plebe, cui in sacris ministrant, paciscendum est, vel pro Exequiis Missisque celebrandis cæterisque sacris, quas usus postulaverit, functionibus tot aspri pro more à singulis sunt numerandi.

Diebus festis à sacerdotibus, ut ipsorum amicorumve in orationibus Liturgicis & sacrificiis expressa nominatione facta meminisse velint, oblatis muneribus aut pecuniis procurant Laici, quibus solennem eam commendationem apud Deum valitaram, sibi que cessuram quam optime, pro pio animi affectu videtur persuasissimum. Non obstat matrimonium, quo minus quispiam, cætera & aliunde non inidoneus, ad Presbyteratum promoveatur, nec uxoris aliqua fœminas abdicandi necessitas incumbit: at post susceptum sacerdotium id cuiquam licere hodiernus Ecclesiæ Græcæ usus non permittit: tanta quoque severitate interdicitur secundæ nuptiæ, ut ille quai deletio iisdem caractere, quem sacer ordo inprefferat, pro Laico habeatur. Hoc si fecerit, eo nomine confestim audit *παράνομος*. Ut professione & instituto vitæ, ita vestibus nigris à plebe distinguuntur, casula *φαινόλιον* una cum pileo, quem, si monachi quoque sint, tenue velum à tergo propendens tegit, induti: etiam in templis capite testi, nisi quod, dum ad sacrum faciendum sese accingunt, ac subinde pro diversa officiorum ratione, id denudari oporteat. Gerunt quoque prolixiores ultra humerum capillos, *Turcis* id quidem permittentibus; cum reliquis omnibus, ritu *Turcarum*, quibus ut se hac ex parte similes præstent diu imperatum fuerit, caput radendum sit; quod cum apud quosdam exoleret, è *Creta* redux Vizirius sibi reformandum esse duxit, edicto, ne quis Christianorum cæsariem alat promittatque, gravi poena sancito quasi

quasi hac vel in leviculis reculis indulgentia, quam tollendam curaverat, veritus esset nasutus homo, ne *Græcis* ad pristinos mores pristinamque fortitudinem paulatim esset revertendum. Cum in sacerdotibus Ecclesiam conitare (uti olim sententialiter itaquebant Imperatores *Theodosius & Valentinianus Augusti* lege vicesima in (a) appendice codicis *Theodosiani*, Episcopos præcipue innuentes, cum Presbyteri illic secundi sacerdotes expresse nuncupentur) *Græcis* sit hodie usu quam maxime comprobatum, ordo sacerdotalis, licet extrinsecus hic non fulgeat, utpote in se venerabilis, ingentem à populo Christiano reverentiam vindicat conciliatque. Neque enim sacerdotes ordinarii debito hoc fraudantur honore, quorum unusquisque vulgari & promiscuo nomine *Πατὴρ* i.e. Pater appellatur, nec ab ipsorum manibus osculandis, iisque fronti apponendis, quibus indiciiis major pro Orientalium more exhibetur reverentia, prout res & occasio tulerint, abstinetur.

Præter Diaconos, qui hoc ordine contenti ad sacerdotium nunquam promoventur, sunt quoque subdiaconi in rebus ad Altare sacrumque spectantibus Presbyteris ministrantes, & Anagnostæ sive lectores, qui juxta antiquissimum Ecclesiæ ritum Evangelii coram populo legendis deputantur. Non simul & eodem tempore superioribus ordinibus quisquam deputandus est; mora unius diei aut bidui plu-

Ex editione V. C. Jacobi Sirmondi Parisiis 1631.

Diebus festis à sacerdotibus, ut ipsorum amicorumve in orationibus Liturgicis & sacrificiis expressa nominatione facta meminisse velint, oblatis muneribus aut pecuniis procurant Laici, quibus solennem eam commendationem apud Deum valitaram sibi que cessuram quam optime, pro pio animi affectu videtur persuasissimum. Non obstat matrimonium, quo minus quispiam, cætera & aliandè non inidoneus, ad Presbyteratum promoveatur, nec uxoris aliqua fœminas abdicandi necessitas incumbit: at post susceptum sacerdotium id cuiquam licere hodiernus Ecclesiæ Græcæ usus non permittit: tanta quoque severitate interdicitur secundæ nuptiæ, ut ille quai deletio it' dem caractere, quem sacer ordo impresserat, pro Laico habeatur. Hoc si fecerit, eo nomine confestim audit παράνομος. Ut professione & instituto vitæ, ita vestibus nigris à plebe distinguuntur, casula φαινόλις una cum pileo, quem, si monachi quoque sint, tenue velum à tergo propendens tegit, induti: etiam in templis capite testi, nisi quod, dum ad sacrum faciendum sese accingunt, ac subinde pro diversa officiorum ratione, id denudari oporteat. Gerunt quoque prolixiores ultra humerum capillos, Turcis id quidem permittentibus; cum reliquis omnibus, ritu Turcarum, quibus ut se hac ex parte similes præstent diu imperatum fuerit, caput radendum sit; quod cum apud quosdam exolesceret, è Creta redux Vizirius sibi reformandum esse duxit, edicto, ne quis Christianorum cæsariem alat promittatque, gravi pœna sancito quasi

quasi hac vel in leviculis reculis indulgentia, quam tollendam curaverat, veritus esset nasutus homo, ne *Græcis* ad pristinos mores pristinamque fortitudinem paulatim esset revertendum. Cum in sacerdotibus Ecclesiam conitare (uti olim sententialiter statuiebant Imperatores *Theodosius & Valentinianus Augusti* lege vicesima in (a) appendice codicis *Theodosiani*, Episcopos præcipue innuentes, cum Presbyteri illic secundi sacerdotes expresse nuncupentur) *Græcis* sit hodie usu quam maxime comprobatum, ordo sacerdotalis, licet extrinsecus hic non fulgeat, utpote in se venerabilis, ingentem à populo Christiano reverentiam vindicat conciliatque. Neque enim sacerdotes ordinarii debito hoc fraudantur honore, quorum unusquisque vulgari & promiscuo nomine *Πατὴρ* i.e. Pater appellatur, nec ab ipsorum manibus osculandis, iisque fronti apponendis, quibus indicium major pro Orientalium more exhibetur reverentia, prout res & occasio tulerint, abstinetur.

Præter Diaconos, qui hoc ordine contenti ad sacerdotium nunquam promoventur, sunt quoque subdiaconi in rebus ad Altare sacrumque spectantibus Presbyteris ministrantes, & Anagnostæ sive lectores, qui juxta antiquissimum Ecclesiæ ritum Evangelis coram populo legendis deputantur. Non simul & eodem tempore superioribus ordinibus quisquam deputandus est; mora unius diei aut bidui plu-

Ex editione V. C. Jacobi Sirmondi Parisiis 1631.

riumve, prout expedit, interposita: unde quoque si quempiam è sacerdotibus ad dignitatem Patriarchalem designandum contigerit, quo institutum, quod obtinuit, talem è Metropolitanarum numero substituendi rite fervetur, totidem dies ipsi morandum est, donec intermediis titulis insigniatur.

Religiosus vitæ status, quem Monachi sequuntur, summis elogiis deprædicatur: inde ἡ κατὰ θεόν πολιτεία seu secundum Deum vitæ instituendæ ratio, βίος τέλειος καὶ ἰσαγγελος vita perfecta & Angelicæ æqualis, ἡ πλειοπώτερος ζών, ὅν ἡ κατὰ μέμνησιν ἡ τῷ Κυρίῳ πολιτεία διαδείκνυται vita perfectissima, in qua conversatio Christi per imitationem exprimitur, ἡ ὑπανομήμενος πολιτεία vitæ institutum & ratio cælestium æmula passim audit. Ex his (neque enim de ordinis sancti *Antonij* monachis, qui eodem manente instituto eandem uti olim sedes incolunt, puta in montibus *Sinæ*, & *Libani*, in arenosis *Lybiæ* desertis versusque *Erythraei* maris litora dispersi hic agitur) quot. quot in *Græcia*, *Asia* minori, reliquisque regionibus, quæ Patriarchæ *Constantinopolitano* subjacent, hodie reperiuntur, sancti *Basilij M.* regulas & institutiones voto obligati suscipiunt, generali nomine καλόγεροι id est boni senes nuncupantur: licet jam nulla habeatur ætatis ratio. Cujus penultima syllaba cum mollius efferatur, quidam hinc errore arrepto illos nomen istud ob susceptum sacerdotium adeptos finxerunt, quasi vocabulis paulo immutatis καλοὶ ἱερεῖς esset substituendum. Conjecturam vero male fundatam ruere hinc oportet.

oportet, quod horum pauci admodum, facta comparatione, ordine sacerdotali fungantur. Hi ut plurimum simul, nisi quod aliqui plebis instituendæ gratia Parochiis præficiantur, in Monasteriis extra viam regiam in locis impeditis ἀποκόσμοι hoc est à seculo seclusi victitant.

Quorum vitæ morumque innocentia & σκληραγωγία, quam ultro subeunt, omnium fere gratiam benevolentiamque ipsis conciliarunt, ut erga ipsos quoque *Turca*, ingenio alias effero & crudeli, pene mitescant, quasi censuissent nihil molestiæ istiusmodi hominibus inferri oportere, qui precibus rebusque sacris intenti, neutiquamque humanis negotiis se immiscentes de nemine male mereri aut velint aut possint.

Monachorum tres status recensentur, habitu à se invicem & severioris disciplinæ exercitiis distincti, per quos tanquam tot gradus ad πλειότατον τῆς ἀσκήσεως βίον perveniendum est.

Qui primum se vitæ monasticæ devovent, ἀρχάριοι seu incipientes audiunt; vili veste, ῥάσῳ, in novitiatus indicium, & pileo καμλαυχίῳ donati. Primo tondentur, antequam vota suscipiant, quæ reliquis quoque communia sunt; quisque enim in solenni sponsione se obstringit in hoc statu religioso per integrum vitæ tempus permanfurum, cælibem vitam victurum, & obedientiam τῷ προεστῶτι καὶ πάσῃ τῇ ἐν Χριστῷ ἀδελφότητι superiori suique in Christo fratribus eodem monasterio una secum viventibus præstiturum: nisi quod ultro

ultro spondeant perfectiores se πᾶσαν θλίψιν καὶ στενοχωρίαν τῷ μνηστέρι βίῃ διὰ τὴν βασιλείαν τῶν ἐρανῶν, omnem afflictionem & angustiam vitæ monasticæ propter regnum cœlorum sponte & libenter subituros.

Exacto novitiatus tempore ad pallium induendum μανδύαν, quod τὸ μικρὸν χῆμα dicitur, admittuntur; inde μικρόχνημοι dicti.

Qui ad perfectissimum vitæ monachalis statum suscipiendum post edita innocentiae, morum, & severissimæ pietatis specimina promouentur, à peculiari habitu, quem τὸ ἅγιον καὶ ἀγγελικὸν χῆμα, sanctum & Angelicum habitum, τὸ θεῖον, habitum divinum nuncupant, μεγαλόχνημοι dicuntur; vere ἀσκηταὶ habiti, cæteris hoc insigni titulo vix decorandis. Hic vero habitus, quem tot elogiis plane hyperbolicis extollunt, cæteris tantum superaddit cucullum, de quo supra dictum erat, ἀνάλαβον sive scapulare, & παραμανδύαν sive panniculum quadratum, quo caput tangitur, pileis assutum; quandoque vero in sinu cordi sub indusiis laneis prope adjacentem. Crucis figuram illic depingendam curant, ad cujus latera literæ hæc describuntur. IC. XC. N. K. Ἰησοῦς Χριστὸς νικᾷ hoc est Jesus Christus vincit; quo sacro insigni se ab omni malo securos opinantur. A cæremoniis vero, quibus in monachis initiandis suscipiendisque utuntur, cum eæ è peculiaribus officiis in Euchologio descriptis facile petantur, nec operis ratio à me exigit ut id præstem, de industria supersedebo.

Horum

Horum præcipua sedes est in editissimis montis *Athi* jugis, qui ideo à *Græcis*, veteri nomine relicto & indies magis magisque obsolescente, ἅγιον ὄρος sive *sanctus mons* nuncupatur : (non ἁγιον, ut quidam ineptulis conjectatiuuculis innixi imperitissime commiscuntur) uti quoque à *Turcis*, à quibus non minor honos, quod ad nomenclationem spectat, defertur, *Sheichler dag* sive sacerdotum seu religiosorum mons.

In animo plane statueram locis his, tot monachorum incolatu insignissimis, interfuisse, tum ut severissimam sanctissimamque vitæ rationem ab ipsis præfens edoctus, ea quæ sola fama edidiceram tandem experientia propria cognoscerem, tum ut codices manuscriptos, quorum ingentem copiam apud eosdem adhuc delitescere à pluribus, qui id optima, ut mihi videbatur, fide contestati sunt, facile mihi persuasum erat, sedulo investigarem, ut de iis exscribendis, si qui rariores ex antiquissimis, qui orbem Christianum hactenus ab inventa Typographia latuere, reperendi essent, aliquatenus transigeretur. Neque enim quovis pretio hodie volunt redimendos, cum id excommunicationis poena omnino sit interdictum. Quod commendatitiis D. Patriarchæ literis communitus, non infeliciter quidem effectum dare sperabam. Non enim viarum difficultates aliaque incommoda, cum *Athos* iste octodecim dierum itinere à *Constantinopoli* distet; quibuscum mihi confligendum esset, morabar, ea omnia quanta quanta fuerint οὐν θεῶν sacræ Antiquitatis investigande

studio posthabitus. At, at, apparatu longe majori quam quod ipse solus suppeditare potuissem opus erat, nec id privato sumptu aggredi res meæ siverunt; qua de causâ ab incæpto hoc, quod meditabar, plane coactus & dolens quidem destiti, unde de iis paucula quædam fide aliena dicturus sum. At tamen non habeo quod dubitem, cum id à pluribus fide perquam dignis exhauserim, illic viginti circa monasteria adhuc dum supereffe, quorum ampliora tercentum monachos sub præsidio & regimine unius Præfecti, quem Ὑψιμερον appellant, simul visitantes capiunt. Ea, quo à Pyratum incurfibus, quibus è sinibus tum *Strymonico* tum *Sigetico*, qui hodie appellatur *golfo di monte santo*, facilis est in terram exscensio, securiora fiant, communiantur. Inter quæ recipiendis gentis *Russicæ* monachis, qui post aliquot annos sub hac severa disciplina exactos patriam repetunt, peculiare quoddam monasterium destinatur. Compertissimum habui, monachos, qui studiorum & pietatis excolendæ gratia illic se conferunt, longe pluris per universam *Græciam* minoremque *Asiam* haberi, utpote sanctimonix fama & existimatione celebriores; ex his quoque plures ad Episcopatus accitos, & ab his abditis recessibus quasi coactos, quo cæteris vitæ juxta legis Christianæ normam emendatissimæ ac exactissimæ essent exemplo.

Idem omnium tum hic tum alibi degentium institutum, eadem vita vere Ascetica, ut vel pristini ævi monachis neutiquam cedere vide-

videantur. Nemini hic otio & desidia torpescendum est; precibus μεσονυχτίοις cæterisque sacris officiis defuncti, quicquid superest temporis in reliquis vitæ negotiis, quæ pro genio & indole fortitur, exequendis unusquisque impendit. Nihil fere extra quæritur, quod propria industria elaborari possit. Id operis solis, qui sunt extra ordinem Ecclesiasticum, monachis demandatur. Horum quidam artium rusticarum gnari in vineis agellisque, quos circumcirca habent, colendis occupantur; quidam pecuariorum munia obeunt; quidam artibus mechanicis intenti, vestimentorum nendo & texendo materiam parant, & calceamenta & quicquid est fabrilium instrumentorum, quorum necessarius est usus, conficiunt; quidam denique, ne nimius sim, in illis monasteriis, quæ mare prope attingunt, lintribus scaphisque fabricandis operam navant, quibus à litore piscium capiendorum gratia solvuntur. Horum enim esu vitam quam maxime sustentant redduntque tolerabilem. Sacerdotes & Diaconi, quos sacri ordines ab his servilibus officiis exercendis eximunt, (quorum hos Ἱεροδιακόνες, illos Ἱερομονάχες vel δούπας Μονάχες peculiariter nuncupant, ob ἀντιδιαστολήν sive distinctionem eorundem à Sacerdotibus aut Diaconis nullo voto obstrictis, & nudo πῶν ἱερέων καὶ διακόνων titulo honestatis) horas subsecivas, si quæ supersint ultra debitum præscriptumque pietatis, quod incumbit, officium in legendis; conferendis exscribendisque veteribus libris bene collocant. Cum vero ex ingenti hoc agricolatio-

nis, qui impenditur, labore vitæ subsidia non suppetant, (quali infortunio, aristas vitibusq; nimio fervore arescentibus arboribusq; fideratis, ex aëris intemperie orto, interdum premuntur) eleemosynas per varias regiones è discretioribus quidam mittuntur collecturi, licet id raro & non nisi urgente necessitate fiat. Qui seculi deliciis renunciant, eos de victu non admodum sollicitos esse illud vitæ institutum facile suadet. Ab omne genus carnibus piscibusq; *ἐναίμοις* quam rigidissime abstinetur. Vin Tu, Vir Clarissime, horum cupedias nosse? E piscibus *ἀραίμοις*, olivis sole induratis, cepis reliquoque cibo facile parabili constant, quibus si bis coctus panis addatur, laute sibi videntur convivari. Ter singulis septimanis, hoc est, feriis secunda, quarta, ac sexta indictum solenne jejunium non absolvitur, nisi duabus post meridiem horis. Finitis vero vespertinis precibus singuli ad famem melius leniendam panis crustulo donantur, quod solo aquæ hauitu digerendum est. Reliquis diebus piscibus lacticiniisque comedendis indulgetur, quo tempore languentem stomachum vino reficere permissum est. Jejunium magnæ quādragesimæ, uti supra relatam erat, adeo religiose observant, ut aliqui semel biduo cibum sumere fas putent; aliqui per duos integros dies ab omni cibo & potu pene inedia confecti sibi temperandum esse velint.

Quædam monasteria in insulis, quas chartæ nauticæ rubrarum nomine signant, à *Constantinopoli* sex leucarum intervallo distantibus adhuc dum visuntur. A se invicem angusto freto

freto determinantur hæc *νισidia*, quorum quinque *Eshék Adasi*, *Sedef*, *Peda*, *Severi* & *Taushan*, (quæ duo magis extrorsum versus finem *Nicopolitanum* jacent) plane inculta instar rupium incolis destituuntur. *Pyrgos* finem *Nicomediensem*, cui recta objacet, propius attingit. Insula, cui ab Urbe solvantes primo occurrunt, *Πρωτὴ ἀ Γρακίς* nuncupatur, *Turcicè Kinali*. Unicum hic superest Monasterium. Insularum maxima *Prencepe* ambitu suo duodecim milliaria continet, in qua duos conventus habent *οἱ μοναχοὶ*. Unico tantum pago jam gaudet, altero igni everso. Prope adstat *Chalce*, *Turcis Heibili*, quam, dum illic adessem, priori fere dimidio minorem, unico quoque pago tribusque Monasteriis contentam reperi. Juxta *μονὴν τῆς Παναγίας*, quæ triginta Monachos alit, ad Austro-africum eminet *D. Barton*, qui regnante *Elizabetha* Regina *Turcicam* legationem primus obierat, sepulchrum; cujus memoriæ, ne exolesceret, cum Epigraphe consultum esset, illam exscribere mihi placuit, quam viri de *Anglis*, cujus prudentiæ commercium illud, quod nostrates hodie exercent, refertur acceptum, optime meriti famæ ipse quoque litaturus, hic pauculis erroribus, quos admisit imperitus sculptor, emendatis licet *ἀσκόπως* & præter rem apponam.

Edvardo Barton illustrissimo serenissimæ *Anglorum* Reginae Oratori, Viro Præstantissimo, qui post reditum à bello *Ungarico*, quo cum invicto *Turcarum* Imperatore profectus fuerat, diem obiit.

Pietatis

Pietatis ergo.

Ætatis An. XXXV, salutis vero anno
1597. XVIII. Calend. *Januarij*.

Cum vero hæ insulæ in mari piscoso sitæ sint, arte piscatoria victum & nummulos quærant Christiani; hac ex parte felices, quod nullibi apud ipsos reperiantur *Turcæ*, ut pristina sacrorum libertate hic frui videantur. A quibus quoque invisendis abstinent, nisi quando tributum colligendi causa eas coacti petant: his enim, cum mare ventis vel paulo commotum maxime horreant, non adeo bene convenit, ut ad captandas auræ marinæ insularumve delicias eousque exspatiari aut velint aut audeant.

Aliud ^{apud}monasterium magnæ quoque existimationis *Constantinopolitanos* reliquosque circumcirca Christianos prope *Bosporicum* litus situm, ad locum *μῦλλο μῦλλο* id est nigram molem vulgari *Græca* dictum, invisere placuit. Cum ante quinquaginta annos & quod excurrit vepreto implicitus, huc illuc oberrans, Kalo-gerus quidam, qui è vicino viculo *Βοϊνὸν* *dere* hac se contulerat, *Ἀγίασμα* seu aquæ lustralis fontem figuramque B. *Virginis*, ut videbatur, insculptam casu reperisset, his indiciis, quæ traditionem apud ipsos ab antiquo obtinentem firmarant, Templum olim hic stetisse satis convicti, Monasterium sinuoso hoc ad ima montis loco, quem vepres oppleverant, condendum impetrata tandem venia curant.

Fundus

Fundus autem iste in peculium & possessionem *Turcicorum* sacerdotum, qui in regali Imperatoris *Bayazidis* Moschea sacra procurant, dudum cessit, quibus annuus triginta Thalerorum redditus erogatur. Ad conciliandam Hortulanorum Præfecti, cujus jurisdictio per *Bosporum* quaquaversum extenditur, gratiam, quo ab omni molestia securius vivatur, singulis mensibus peractis, munera statâ proportionē, puta decem okæ ceræ (quarum unaquæque duo pondo *Anglicana* fere cum tredecim unciis continet) hædi, oves & istiusmodi in familiæ usus *Constantinopolim* deferuntur. Quo Templum hoc τῆ Παλαιᾶ consecratum sit venerabilius, semel per annum Patriarcha sacerdotum comitatu stipatus id adit sacra facturus. Non vero abit indonatus; quingentis enim aspris hæc repetita benedictio constat. Concurrit quoque ingens Christianorum multitudo, festo τῆ ὑμνήσεως B. *Virginis*, à quibus non minima religionis pars in encæniis celebrandis collocari videtur: his enim temporibus illos, dum sacra fiunt, pietati quam maxime intentos, inque liberalitatem effusissimos pene ultra quam rei domesticæ angustia patitur ubilibet intueri est. Hic tunc temporis, cum alendorum numerus sit alias incertus, triginta quinque Kalogeros, quorum septem sacerdotes erant, simul victitasse, ab ore reverendi ac pii viri D. *Macarii Hegumeni* præsens excepi, à quo hæc historiola mihi communicabatur. Cum ante quindecim annos hodiernus Imperator, dum versus ostium *Ponti* iret venatum, exercitati-

onis

onis causa, quam pro irrequieta indole usque impendio persequitur, huc quo feræ curius duxerat prope adesset, communi monachorum consilio de ipso conveniendo deliberatur. Tandem ex ipsis unus prodibat audaculus, qui præmissa pro more gentis reverentia cerasa & caseum ipsi obtulit. Munus Imperatori longo itinere sub æstivo sole fesso & inedia pene laboranti gratissimum & perquam benevole acceptum. Quippe non diu moratus, monachum blanda voce compellat, interrogatque, num velit fieri *Musulmannus*, illum aliqua dignitate, ut fas est conjectari, quasi vicis hoc modo rependendæ gratia impertiturus: Cui ille blanditiis Imperatoris per gratiam Christi non expugnabilis oculis in terram defixis, nihil respondere ausus, se fidem Christianam ejurare nolle, silentio, sed ultra omnem vim verborum & efficacius quidem testatus est. Nec displicuit Imperatori ipsius constantia, quin vicinos agros in usum Monachorum addici, & triginta aureos Sheriphios illis quoque confestim numerari valedicturus jusserit. Reperiuntur quoque foeminae, quæ religiosum habitum induunt, *μοναστίαι*, *καλογρίαι* sive *καλόγεραι* nuncupatae; è quibus virgines paucae admodum numero sunt, si cum vetulis viduisque conferantur, quas vel criminum admissorum conscientia, vel provectior ætas, vel pauperies ad votum hoc suscipiendum cogunt: inde ipsis de victu & vestitu satis provisum est; harum enim cæteros miserescit, ac dum aut in templis mundandis occupantur, aut ægrotis præsto adsunt, pro ratione officii ipsorum

forum necessitatibus ministraturæ, quippiam lucelli percipiunt.

In locis impeditissimis perpauci Anachoretæ seorsim ab omni humano consortio vitam arboreo foetu, reliquoque quem terra sponte progignit apparatu fortissime tolerant; de quibus lautitiis si bis singulis diebus festis epulentur, id iis solennius celebrandis, quo à cæteris hac indulgentia distinguantur, solummodo fit: sed cum ejusmodi religiosos prope nosse mihi non contigerit, penitus tacere malo, quam ea, quæ veritatem supergressa videbuntur, fide aliena loqui.

Septem hodiernis *Græcis* sacramenta, *μυστήρια*, sunt, quæ hoc ordine recensentur.

Τὸ Βάπτισμα, *Baptisma.*

Τὸ μύρον τῷ Χρίσματι, *Unguentum Chris-*
matis.

Ἡ εὐχαριστία, *Eucharistia.*

Ἡ μετάνοια, *Pœnitentia.*

Ἡ ἱερωσύνη, *Sacer Ordo.*

Ὁ γάμος, *Matrimonium.*

Τὸ εὐχέλαιον *Extrema unctio.*

Licet nullus post partum dies, quo infantes sacro Baptismatis ritu expiantur, ex canone sit præstitutus, raro tamen ultra octavum vel decimum aut morari aut antevertere solent, nisi propediem secuturæ mortis timor, ne ἀβάπτιστοι, ἀπίεστοι ἀσφράγιστοι, ἢ ἀμύητοι nondumque lavacri regenerationis compotes

ex hac vita emigrent, hoc Christianæ charitatis officium citius urgeat. Tantam enim necessitatem sacramenti hujus, quo in Christianorum numerum transeuntes hæreditatis in cœlis adeundæ jus sibi acquirunt, è præcepto Christi, *S. Joan: 3. v. 5.* oriri credunt, ut de infantibus βαπτίσεισιν vix bene quidem ominari aut norint aut velint. Ideo hoc in casu, at solo quidem, (neque aliter omnino fas erit) si ingens neutiquamque fictum moriendi periculum immineat, seculari personæ qualiscunque sit sexus, cui intervenire contigerit, moribundum infantem tingere permissum est. Ita praxin hanc, quæ ubivis obtinet, populo commendatam & legitimam reddit nupera (a) confessio Catechetica in usum plebis lingua Græca vulgari edita, καὶ τὸ διατίταγμένον βάπτισμα δὲν πρέπει, νὰ γίνεταί ἀπὸ ἄλλον πινὰ παρὰ ἀπὸ τοῦ νόμιμον ἱερέα μὴ εἰς χειρὸν πνευ ἀνάγκης ἔμπορεῖ νὰ κάμῃ τὸ μυστήριον τοῦτο καὶ χρυσμίζον πρὸς ὅσων ἀνδρὸς ἢ γυναικός. ‘Ordinatum illud baptisma neutiquam decet, ut à quoquam alio quam à legitimo sacerdote fiat; sed tempore necessitatis conceditur, ut sacramentum hoc administret quævis secularis persona, modo vir, modo fœmina.

Aliter, modo finit valetudo, infans sacris baptismi ritibus initiandus ad templum sistitur, cujus in vestibulo paulo intimius Narthecem versus exstat Baptisterium Βαπτιστήριον five ὁ λουτήρ Lavacrum five ἡ λουμένηδρα (hoc enim nomen à Piscina *S. Jo. c. v.* quæ mirificam

fanandorum morborum vim habuit, antiquitus inditum hodie retinetur) vas amplum cubitalisque profunditatis.

Aqua lustralis à sacerdotibus ingenti ceremoniarum apparatu in *Theophaniorum* festo prius benedicitur; (fit autem hujus aquæ benedictæ post missam finitam consecratio, quam appellant μέγαν ἀγασμόν) at cum tantam aquarum copiam, quanta his usibus sufficiat, per integrum annum conservare vix liceat, singulis mensibus citiusve, si occasio postulaverit, nova consecratur. Ne verò frigus tenellum infantuli corpusculum nimium atrociter convellat lædatque, injectis flosculis suavolentibus aquam plerumque fervefaciunt, cui insufflatæ & cruce signatæ sacrum oleum, quo totum ungitur corpus, superaffundens, ambabusque manibus illum erecto corpore & ad Orientem converso tenens sacerdos mysticum ritum peragit hac formula. Βαπτίζεται ὁ δούλος τῆ Θεοῦ ὁ δέσνα, εἰς τὸ ὄνομα τῆ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τὰς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν. *Baptizatur servus Dei, N. in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, nunc & semper & in secula seculorum, AMEN.* Sive, si sit alterius sexus, Βαπτίζεται ἡ δέσλη τῆ &c. *Baptizatur serva, &c.* Ita enim semper passive enunciat, per modum declarationis indicative βαπτίζεται non βαπτίζω ἢ βαπτίζω σε, *Baptizatur N. aut Baptizote* quod duplici de causa contendit D. *Gabriel*, in συνταγματικῶν περὶ τῶν ἁγίων καὶ ἱερῶν μυστηρίων Venetiis quarto 1600. p. 24. a. tum
K 2 quia

quia licet Christus sacramentum hoc instituens active pronunciaverit, πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη βαπτίζοντες αὐτοὺς, passive legitur apud S. *Marcum* cap. xvi. 16. ὁ πρεϋσας καὶ βαπτιζοὺς σωθήσεται, tum modestiæ & humilitatis causa: τὲτο ἐπιφωνῶμεν ταπεινοφρεῖν ἐπὶ πάντα μεμαθηκότες: βαπτίζεται γὰρ φημὲν ὁ δ' ἑλθὼν τῷ Θεῷ συναπακρέται τὸ ὑπ' ἐμῷ ἢ δι' ἐμῷ. 'Hoc modo enunciamus in omni re, qui de nobis ipsis humiliter sentire didicimus: Dicimus enim, Baptizatur servus Dei, subintelligitur autem, à me vel per me: quod ex S. *Chrysostomi* in *Act.* cap. xi. 16. expositione evincendum ipsi videtur. Sed cum utraque formula idem plane & citra omnem controversiam denotet, iniquiores quam par est Græcicæ Ecclesiæ & animo plane infenso se esse produnt, qui intemperanti invectione hoc de nomine quoque illam vellicant: nec recte quidem formulam istam, quam sequuntur, ratiunculis è S. Scriptura aut alicunde corrasis, eunt vindicatum Græci scriptores, quæ ab Ecclesiæ instituto, quod abunde sufficit, suam derivat originem & authoritatem. De posterioribus verbis εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος apud universos Græcos convenit, illa ad hujus sacramenti essentiam adeo necessario spectare & requiri, ut nisi distinctim & ex integro proferantur, quidvis aliud fieri, puta ludicrum imitamentum aut hæreticum profanumve abusum Baptismatis, potius quam baptismi autument.

Dum recitantur nomina personarum Sanctissimæ

Altissimæ & individux Triadis, infantem ἐκείνη προσήσει κατὰ γὰρ καὶ ἀνάγει unaquaque prolatione, cui amen accinit patrimus ἀνάδοχος qui unicus est, in lavacro immergit & exinde deducit sacerdos. h. e. ter, cujus πρώτη καταδύσεως five trinæ immersionis ritum a primævorum seculorum praxi deductum, ac vel ab Apostolis vel ab Apostolicis viris, optimâ quidem ratione institutum esse, oportunius, cum de ipsius mysterio differendum fuerit, quod hujus narratiunculæ instituto non convenit, monstrabitur.

A quo veteri ritu, quo totum corpus subtus aquas salutare depressum abluitur, calidioribus illis terræ plagis, quibus soles fortius vigent, ipsis non religio est pro re nata interdum recedere, aquam tribus vicibus ad complendum mysticum ritum superinfudisse contentis; five vero hoc five isthoc ritu fungantur, eundem effectum manere νεοφώπσον credunt, nempe * ἀναίρεσιν τῷ περπατορικῷ ἁμαρτήματι, h. e. ablationem peccati originalis ἀπὸ περπατήσεως τῷ ἀνθρώπῳ γένεσι five ab *Adamo* humani generis Progenitore ducti, & εἶναι ἀναμφίβολον σφραγίδα τῆς σωτηρίας τῆς αἰωνίας, esse indubitatum sigillum vitæ æternæ.

Infantibus duobus vel pluribus baptismi gratiam simul suscepturis pro eorundem numero toties exhausto baptisterio renouantur aqua, (neq; enim eadem bis uti licet) quam ob consecrationem prius factam, sacrumque, cui inserviebat;

* Οἰκονομ. ἐκθεδοξ. p. 119.

usum non temere ubivis ab humo exsugendam projiciunt, sed in θαλασσίδιον sive spatium sub Altari excavatum effundendam curant.

Deinde interpositâ prece statim ac sine morâ ad unguendum Neophytum suis involucris jam indutum progreditur sacerdos: Chrismatio enim a baptismo inseparabilis est, & ejus appendix & quasi complementum habetur; juxta canonem xlviii. Synodi *Laodicensæ*, qui τῷ ἐπιφανίῳ χειροδοται μύρω τῆς φωτισμένης illuminatos cœlesti chrismate inungi jubet. Id enim, ut explicat *Matthæus Blastares* è *Balsamone* & *Zonara*, quos vocabulis retentis propè ubivis exscribit, ταῖς εὐχαῖς καὶ τῇ ἐπικλήσει τῷ ἁγίῳ πνεύματι ἀμαζόμενον τὸς χειροδότης ἀγιάζει, καὶ μετόχους τῆς ἐπιφανίᾳ τοῦ χριστοῦ βασιλείας καθίστησιν, εἰ μὴ τὸ τοῦ βίου ἡμελημένον καὶ ἡ τῶν ἔργων φανέρωσις ἡμᾶς ταύτης ἀλλοτριώσκει. Precibus & Spiritus Sancti invocatione sanctificatum inunctos sanctificat, & regni cœlestis Christi participes facit, nisi vitæ impœnitentia operumque improbitas nos ab eo alienos reddat.

Hoc unico ritu Sacramentum Confirmationis apud *Græcos* constat; inde μύρον ἢ χρίσμα unguentum sive chrisma & σφραγὶς seu signaculum peculiariter dictum.

Cum vero recens baptizatos τιλουμένους chrismate oblinere, citra omnem adultorum obli-
gnationem, nullâ quoque manuum impositione omnino intercedente, *Græcis* ante plura secula in usu fuerit ac etiamnum hodie sit, qui à
Chrif-

Chrismatis æque ac baptismi iteratione prorsus abhorrent, exemplo veterum Christianorum, quos sequuntur, satis securi, ne dicam pervicaces, hinc cavillandi causam Zelotæ quidam *Latinis* ritibus addictissimi arripuere, *Græcis* non amplius superesse confirmationem. Hinc atrocia convitia alterutrinq; sibi invicem impacta, quasi malâ fide ageretur: hinc, dum Chrismationem Sacerdotalem illicitam & alieni juris usurpationem criminati sunt illi, nova schismatis augendi materies his suppetiit, quod satis patet ex Encyclicâ Epistolâ *Photii* Patriarchæ *Constantinopolitani* in causâ *Bulgarorum*, quem malè ac admodum inscitè comminiscuntur aliqui, hanc consuetudinem ingenio ipsius prius introductam, tandem ingenti, qua pollebat, autoritate apud *Græcos* stabilivisse.

Inter peragendam hanc obsignationem, quæ fit εἰς τὰ διορισμένα μέλη five in definitis membris, puta fronte, oculis, naribus, ore, auribus, pectore, manibus, pedibusque Sacerdos hæc verba recitat σφραγὶς δωρεᾶς πνεύματος ἁγίου, Ἀμήν. Sigillum doni Spiritus Sancti, Amen: cuius formulæ ratio hoc modo assignatur in ὁμολογίᾳ. * Καθὼς πάλαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκτάβηκεν εἰς τοὺς Ἀποστόλους εἰ εἶδει πυρὸς, καὶ ἔχυσεν εἰς αὐτοὺς τὰ χαρίσματα του, τέτοιας δωρῆς καὶ τῶρα, ὅταν ὁ Ἱερεὺς χρίῃ τὸν βαπτισμένον μετὰ τὸ ἅγιον μυστήριον, χύνονται πάλιν εἰς αὐτὸν τὰ χαρίσματα τοῦ ἁγίου πνεύματος. 'Sicut olim Spiritus Sanctus descendit in Apostolos specie ignis, & in ipsos dona ipsius effudit, tali modo

‘jam, quando baptizatum oleo sacro inungit
 ‘Sacerdos, de super in illum effunduntur Spiritus
 ‘S. dona.

Sacrum hoc oleum conficiendi solis Patriarchis
 competit facultas; ita D. Gabr. p. 26. b. *μύρον* -- δι'
ἐλαίῳ ὡς τὸ νομῖμου Ἀρχιερέως κατασκευασ-
μένῳ --- unguentum-ex oleo à legitimo Pa-
 triarchâ confecto, quod planius Græco-barba-
 rè exprimitur, * *ὡς ποὶ ζῆτ εἶται καὶ γίνεται ἀπὸ*
τὸν ἀνωτάτω ἐπίσκοπον τὸ μύρον τῷ το ‘primo re-
 ‘quiritur, ut hoc Chrisma fiat a summo Episco-
 copo: cujus tamen usus & administratio reli-
 quis Episcopis & inferioris ordinis sacerdoti-
 bus, ut supra dictum erat, promiscuè conce-
 ditur.

Cum dixerint Chrismationem iterari neuti-
 quam licere, hic unicus casus a generali isto
 effato excipiendus est: hoc enim ritu hæreticos
 & apostatas, quos errorum ac abnegatæ fidei
 tandem poenitet, in Ecclesiæ gremium reci-
 piunt, quasi gratiâ Spiritus S. in sanctâ ac
 verâ fide iterum firmandos. * *Τὸ το μυστήριον*
δὲν δίδεται δευτέρῳ παρὰ εἰς ἐκείνους, ὅπῃ θέλουσιν
ἐπιστρέψαι ἀπὸ τὴν ἀρνήσιν τῷ ὀνόματος τῷ Χριστῷ,
 ‘hoc sacramentum non secunda vice confertur,
 ‘nisi in illos, qui ab abnegatione nominis
 ‘Christi sunt reversuri: quod omnino est ad men-
 tem Patrum *Constantinopolitanorum* Canone 7.
 qui illic quoque formulam istam, qua inter si-
 gnandum utuntur, decreto synodali præscripse-
 runt.

* ὁμολογ. p. 121. * ὁμολογ. p. 122.

Antequam caeremonias & ritus, quibus in augustissimo & sacratissimo Eucharistiæ sacramento utuntur *Græci*, quasi coram & explicatius repræsentem, pauca de libris Liturgicis, quorum ἐν τῇ μυσταγωγίᾳ seu ἐν τῷ τῆς Ἱερουργίας μυστηρίῳ, seu ἐν τῇ λειτουργίᾳ sive ἐν τῷ Ἱερουργεῖν τὸ διαποτικὸν σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ (hæc enim nomina coincidunt) necessarius est usus, in antecessum prælibanda sunt. Vocem autem λειτουργία, cum de orationibus cæterisque sacris promiscuè dici soleat, ad hanc rem sanctissimam peculiariter denotandam jam restrictam habes, exemplo *Græcorum*, qui honoris & discriminis causa τὴν ἁγίαν, Ἱεράν, καὶ θεϊάν λειτουργίαν nuncupant, & pro more hodierno sacerdotem, ab hac præcipua muneris illius parte, tum λειτουργῶ tum τελεσιουργῶ & τελεστικῶ, h. e. uti præclare explicat *Symeon Metropolitæ Thessalonicensis* ἐν τῇ ἐξηγήσει εἰς τὴν λειτουργίαν, ὡς χάριν ἐργοντος μόνον τελεστικὴν εἰς τὰς τελετὰς, utpote qui solam iniciativam gratiam habet in sacris mysteriis, titulo insigniunt. Hæ τελεταὶ usitatius cum epitheto αἱ ἱεραὶ τελεταὶ sive conjunctim ἱεροτελεστεῖαι audiunt.

Libri autem Liturgici tres tantum sunt, (neque enim iste, qui S. *Jacobi* nomen præ se fert, utpote ὑποβολιμαῖος, in sacro conficiendo legitur) à Sanctissimis Viris *Basilio*, *Chrysostomo*, & *Gregorio*, qui ὁ Διαλόγος dicitur, juxta communem *Græcorum* traditionem, etsi fortasse

τῶν παλαιωτάτων λειτουργία *Germano Patriarchæ Constantinopolitano* rectius meliusque fit adscribenda, quorum memoriam honore quam maximo prosequuntur *Græci*, olim compositi. Hos vero per male-feriatorum ingenia, quo sub veterum seculorum pietatis prætextu inanis ista, quam inveniebant, superstitione melius commodiusque stabiliretur, non illæsos integrosque superesse, evictissimum dant tum variæ interpolationes, quæ novitatem sapiunt, tum ingens illa codicum MSS. varietas, ut plane diversi haberentur, nisi quod in quibusdam solennioribus precibus convenissent. Vitandæ confusionis gratia cautum statutumque est, ut in iis legendis certus ordo, cujus sunt retinentissimi, a singulis sacerdotibus, quorum arbitrio nequitiam id relinquendum volunt hoc vel illo prout ipsis lubet uti, fervetur, ut iisdem feriis ubique sit eadem cultus formula juxta hanc regulam.

Duodecies tantum vertente anno legitur S. *Basilii* Liturgia, singulis nimirum magnæ Quadragesimæ Dominicis, hoc est, septies, incipiendo à Dominica τῆς ἀρχῆς usque ad Dominicam Palmarum è priori censu eximendam, quo die Liturgia *Chrysostomiana* celebratur, deinde bis in sancta hebdomade, feria quinta & Sabbato, ἐν ταῖς παραμοναῖς seu vigiliis Natalium *Christi*, & *Epiphaniorum*, & Januarii primo, qui S. *Basilio* sacer est, ut in Calendario supra memoratum fuit.

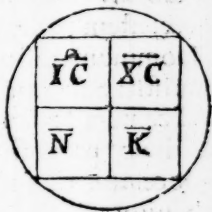
Reliquis Dominicis ac festis S. *Johannis Chrysostomi* Liturgiæ altera contractionis constantissimus est usus.

Ev

Ἐν τῇσιν αἰμαῖς ἡμέραις seu diebus jejunii magnæ
 Quadragesimæ, potissimum feriis quarta &
 sexta, Liturgia habetur ἡ τῶν προσηλασμένων
 τῆς αἰγίας καὶ μεγάλης προσερχομένης λειτουργία
 seu mysteriorum ante-consecratorum Litur-
 gia. Sed de his præsanctificatis postea suo in
 loco dicendum erit.

Missarum solennia, quibus ante lucem cele-
 brandis penitus interdictum est, hoc modo in
 genere fiunt.

Sacerdos & Diaconi οἱ ἐπὶ τῇ λειτουργίᾳ ante-
 quam munera à Christianò populo oblata altari
 Protheseos inferenda curent, quanta tum animæ
 tum corporis puritate sanctissimum illud mi-
 nisterium, quod instat, aggredi oporteat
 subindicantes, manus solenniter & palam qui-
 dem lavant; hac autem oblatione προσκομιδῇ
 seu προσαγωγῇ dona à communi usu sepa-
 rantur. Panis consecrandus, cujus vertex si-
 gillo figuræ vel circularis vel quadrangulæ
 hunc in modum insignitus

Et cultro his usibus designato, quem τὴν ἁγίαν
 λαγχάν̄ seu sanctam lanceam nuncupant, hac
 illac infixus in varias particulas scinditur, vi-
 numque, cui paululum calidæ aquæ admisce-
 tur, ritibus, quos ex Liturgiis & Euchologiis
 transcribere, tibi que hic in conspectum dare
 animus non est, ante adhibitis, tandem solen-
 ni hac oratione, quam τὴν εὐχὴν τῆς προσθέσεως
 appellant, benedicuntur. Ambo autem juncti
 simul μίαν προσφοράν̄ seu unam oblationem
 constituunt.

Ὁ Θεός, ὁ Θεός ἡμῶν, ὁ τὸν ἑράνιον ἄρτον τὴν
 τροφήν τῇ παντὶς κτίσει, τὸν κύριον καὶ Θεὸν Ἰησοῦν
 Χριστόν, ὃς ἀποπέταξεν σωτήρα καὶ λυτρωτὴν, ἐκ λανθάνοντα
 καὶ ἁγιάζοντα ἡμᾶς, αὐτὸς ἐκλόγησον τὴν προσθε-
 σιν ταύτην, καὶ προσδέξαι αὐτὴν εἰς τὸ ὑπερεράνιον
 σε θυσιάζειον: μνημόνους, ὧς ἀγαθὸς καὶ φιλάν-
 θρωπος τῶν προσεγγεγμένων, καὶ δι' ὧς προσήγαγον
 καὶ ἡμᾶς ἀκατακρίτους διαφύλαξον ὥς τῇ ἱερουργίᾳ
 τῶν θείων σε μυστηρίων. ἐκφώνως, ὅτι ἡγιασθήσῃ
 καὶ δεδοξασθήσῃ τὸ πάντη καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομα σε,
 τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱὲ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι. νῦν
 καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. i. e.
 'Deus, Deus noster, qui cœlestem panem uni-
 'versi mundi alimentum, Dominum nostrum &
 'Deum Jesum Christum emisisti Salvatorem &
 'redemptorem, nobis benedicentem & sanctifi-
 'cantem, ipse benedicas huic propositioni,
 'eamque suscipias in supercœleste tuum alta-
 're. Memineris, bone & benigne Deus, eorum
 'qui obtulerunt, illorumque, pro quibus obtu-
 'lerunt, & nos in divinorum tuorum myste-
 riorum

riorum celebratione innoxios conferves: *tum*
elata voce recitat, quia sanctificatum est, &
 glorificatum est honoratissimum & magnifi-
 cum nomen tuum Patris & Filii & spiritus
 Sancti nunc & semper & in secula seculorum.
 Amen.

Finitâ hac benedicendi formula illico fiunt
 δῶρα πρῶτα ἡ θεία, uti loquitur *Gabriel Severus*
Metropolita Philadelphiensis in Apologia pro
 Ecclesia Orientali, i. e. dona veneranda & di-
 vina. Quâ vero de causa hanc sacratissimam &
 elementis nudis, utpote nondum consecratis,
 longe superiorem fortiantur appellationem, è
 caeremoniis hunc apparatus jam jam secuturis
 clarius patebit.

De elementis consecrandis proxime & sine
 mora agitur: Diaconus à sacerdote Evangelio-
 rum codicem acceptum manu præ se ferens ele-
 vansque quo populo det conspectiorem, è
 porta boreali exit, quem sequitur sacerdos sa-
 crum factururus, ac area Templi brevi peragra-
 ta ingreditur bema, in medio altari illum de-
 positurus: inde circuitus iste Ἰὼς ἀρχῆς ἡ μι-
 κρὰς εἰσόδου five primi & minoris ingressus no-
 men habet.

Post; hymnus iste πρῶτος dictus à choro
 canitur: quo finito τὸ ἀρχαῖον τῆς Ἀποστόλης
 ἡ τῆς Ευαγγελίας h. e. Lectionem Epistolæ &
 Evangelii absolunt Diaconi. Hucusque olim
 ex veteri consuetudine Catechumenis interesse
 licuit, quos peculiari oratione dimiserunt, ex-
 clamante postea Diacono Ὅσοι κατηχούμενοι
 ἀκούετε

προέλθετε, οἱ κατηχούμενοι προέλθετε, ὅσοι κατηχούμενοι προέλθετε· μή τις τῶν κατηχουμένων, ὅσοι πῖσι, ἐπὶ καὶ ἐπὶ ἐν εἰρήνῃ τῇ κυρίου δεηθῶμεν. 'Quotcunque Catechumeni estis, discedite, Catechumeni, discedite : quotcunque Catechumeni estis, discedite. Ne quis Catechumenorum maneat. Quicunque fideles, *manete*; etiam atque etiam in pace Dominum precemur. Precibus à sacerdote apud se & secreto fufis, hymnum Cherubicum canunt Pfaltæ, h. e. ἐν εἰσόδῳ μεγάλῃ in ingressu majori, qui sic se habet.

Omnibus rite præparatis, sacrisque muneribus ab altari protheseos tandem sublatis, egreditur iterum è portâ Boreali sacerdos, sacrum calicem manu tenens, sacro satellitio stipatus, hoc est; Diaconis reliquisque ministris, quo majori cum pompa procedatur, cruces deauratas, thuribula, cereos accensos, & tintinnabula circumferentibus. Discus vero in quo panis benedictus reponitur consecrandus, ne cujusquam oculis sit obnoxius pateatque, obtectus, non manu ad pectus protensa, sed capitis vertici admotus à Diacono circumgestatur. Lento gradu itur in ναὸν, quem circumeunt; populus interim ingenti cum reverentia & cultu præeuntes excipit, capitibus inclinatis, flexisque poplitibus, interdumque in pavementum adorandi causa pronus cadit, fimbria stolæ sacerdotalis ori applicita. Nullibi solenniora quam in hoc sacro actu mentis devotæ signa exhibent *Græci*, signaculo crucis sese continuo munientes, durante pompa & dicentes pro se μνήσθητί μου Κύριε ἐν τῇ

τῇ βασιλείᾳ σου memento mei, Domine, in regno tuo; Sacerdotibus & Diaconis inter eundem pro populo intercedentibus, πάντων ἡμῶν μνησθῆναι κύριε. ὁ θεὸς ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτῆς, πάντοτε νῦν καὶ εἰς τὰς αἰῶνας τῶν αἰώνων. 'Nostri omnium memor sit Deus in regno ipsius, semper, & nunc, & in secula seculorum. Inde ἀγίαν πύλην seu sacram portam ingressi, in medio Altari, quod recta objacet, ubi sacrum peragendum est, (neque enim alibi fas est) venerabile illud gestamen deponunt: hæc processio τῆς δευτέρας καὶ μεγάλης εἰσόδου τῆς ἀγίας σιναξέως, five secundi & majoris introitus sacræ synaxeos nomine insignitur, ad distinctionem minoris paulo supra memorati.

Non te celabo, hanc adorationem, προσκύνησιν, à Græcis pro more solenni præstitam, mihi, dum missis eorundem celebrandis interesset, quam maxime displicuisse, utpote plane indebitam, neque εὐλόγως αὐτὴ ἀπορχηματίζως factam, quod contendit *Gabriel Severus*, hoc potissimum argumento, quod dona post benedictionem sint ὕλη ἐνδεργημένη καὶ ἀναγκασία καὶ ὠρισμένη πρὸς τὸ γενέσθαι κυρίως σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ, 'materia idonea & necessaria & determinata, ut fiat propriè Corpus & Sanguis Christi: uti ante illum *Symeon Thessalonicensis* ἐν τῇ ἐξηγήσει εἰς τὴν λειτουργίαν: Προσπίπτοντες ὅ πάντες καὶ ἱερεῦσιν οἱ πιστοὶ δικαίως, τὸ μὲν ἕως εὐχὰς αὐτῶν ἐξαυτέμενοι, καὶ μνησθῆναι τέτων ἐν τῇ ἱερουργίᾳ δεόμενοι. τὸ δὲ πρῶτοντες ἕως θεῖα δῶρα. Εἰ γὰρ καὶ μήπω ἱερουργήθη ἀλλ' ἐν τῇ προθέσει ἀνετίθησαν τῷ θεῷ, καὶ ὁ ἱερεὺς ἐκέλευε εὐχὴν ἀνέφερε τῷ θεῷ.

θεῶν καὶ προσδέξασθαι τὰυτα εἶπεν εἰς τὸ ἄνω θυσιάζη-
 ριον· εἰ μὲν καὶ μὴπω πετελεσμένα, ἀλλὰ πρὸς τὸ τε-
 λεοῦναι ἡτοιμασμένα εἰσὶ, καὶ ἀνάθημα θεῶν, καὶ
 ἀντίτυπα δεσποτικῆς σώματος καὶ καὶ αἱματός.

‘Procumbunt autem in genua fideles ante Sa-
 ‘cerdotes, & merito quidem; partim illorum
 ‘preces & sui in Eucharistiæ celebratione me-
 ‘moriam petentes: partim divina dona vene-
 ‘rantes. Quanquam enim nondum consecra-
 ‘ta sint, in altari tamen Propositionis Deo di-
 ‘cata fuere: & Sacerdos illic orationem Deo
 ‘obtulit, & in sublime altare ea accipi precatus
 ‘est. Quamvis igitur consecratione nondum
 ‘perfecta sint, verum ut consecrentur disposita
 ‘fuere, & Deo dicata & typi Dominici corpo-
 ‘ris & sanguinis sunt.

Quod quam nihili fit & puerile ac nugato-
 rium χρησφύγετον, ne extra breviculæ enarrati-
 onis, quam suscepi, limites, si istud con-
 vulsum irem, viderer abreptus, tibi relinquo
 perpendendum. Quod magis mirabere, post-
 quam habueris perspectum, illos post Elemen-
 torum consecrationem, de reverentia præstan-
 da, quasi prior actio eam penitus exhausisset,
 parum sollicitos, vix quippiam honoris venera-
 tionisque signum, vel minimum saltem, quan-
 tum oculis observari potui, symbolis expositis
 ostensisque exhibere. Sed de his postea fusius
 agam, rem nude & brevissime in præsentī ex-
 plicuisse contentus.

Sacris vasis super sanctam mensam depositis;
 hanc orationem recitat Sacerdos μουσικῶς sive
 secreto, quam ex missa *Chrysostomiana* exscribo,
 cæteris precibus, Antiphonis, & ritibus, puta
 ado-

adorandi altare versus, suffitum adolendi, ac similibus, quos subinde variant, hic, uti supra, per totum hujus officii Liturgici contextum, plane prætermisiss; quæ præcipui sunt momenti, & ea quidem ex libris Euchologicis, collecturus.

Κύριε ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ μόνος ἅγιος, ὁ
δεχόμενος θυσίαν αἰνέσεως παρὰ τῶν ἐπιχαλυμέ-
νων σε ὃν ὅλη καρδίᾳ, πρὸς δεξίαι καὶ ἡμῶν τῶν
ἁμαρτωλῶν τὴν δέησιν, καὶ προσάγαγε τῷ ἁγίῳ σε
θυσιάσῃ, καὶ ἱκάνωσον ἡμᾶς προσενέγκειν σοι δῶ-
ρά τε καὶ θυσίας πνευματικὰς ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων
ἁμαρτημάτων, καὶ τῶν τῷ λαῷ ἀγνοημάτων, καὶ
καταξίωσον ἡμᾶς εὐρεῖν χάριν ἐνώπιόν σε, τῷ γε-
νέσῃ σοι εὐπρόσδεκτον τὴν θυσίαν ἡμῶν, καὶ ἐπισκη-
νώσῃ τὸ πνεῦμα τὸ χάριτός σε τὸ ἀγαθὸν ἐφ' ἡμᾶς,
καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα, καὶ ἐπὶ πάντα τὸν
λαόν σου. hoc est. 'Domine Deus omnipotens,
'qui solus sanctus es, qui suscipis sacrificium
'laudis ab iis, qui te toto corde invocant, su-
'scipe etiam nostram, qui peccatores sumus,
'orationem, & adduc sancto Tuo Altari, &
'nos idoneos effice, qui Tibi dona & spiritua-
'lia sacrificia pro nostris peccatis & populi er-
'ratis offeramus; & dignare, ut coram te gra-
'tiam inveniamus, & ut nostrum sacrificium
'Tibi sit gratum, & bonus ille Tuæ Gratiæ
'Spiritus in nobis habitet, & in his propositis
'donis, & in universo Tuo populo.

Interim dum hæc peraguntur, Bematis sac-
cræ fores occlusæ vel velo καταπετάσματι ob-
ductæ omnem securæ consecrationis aspe-
ctum populo adimunt, quid intus agat Sacer-

M

dos,

dos, penitus ignaro; cum nihil oculis obvium, nihil expositum habeat, nisi quod certo credat illum partibus ipsius, pro ratione officii, quod ordo Sacerdotalis exigit, secundum canonem bene & rite clam defuncturum. Neminis enim illic sacro faciendo interesse licet, præterquam huic ministerio deputatis. Recitato symbolo *Constantinopolitano*, laudumque Antiphonis, dum sanctissimum consecrandi munus exequitur Sacerdos, elevat panem, quem in quatuor partes fractum divisumque in modum crucis componit, particula ejus in calicem, cui infunditur aqua fervens, immissa. Tandem participatione tremendorum divinorumque mysteriorum facta, aperitur porta sancta, cui adstat Diaconus, sacrum calicem populo ostensurus; deinde sumpto disco cito se à porta proripit versus Prothesin.

Formula communicandi ita se habet: Μεταδίδοται σοι τὸ τίμιον καὶ ἅγιον καὶ ἀχραντον σῶμα τοῦ κυρίου καὶ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον. Communicatur tibi venerandum, sanctum, & illibatum corpus Domini Dei Salvatoris nostri Jesu Christi, in remissionem peccatorum, & in vitam æternam. Identidem traditurus calicem diacono, verba hæc pronuntiat Sacerdos: Μεταλαμβάνεται σοι τὸ τίμιον καὶ ἅγιον αἷμα τοῦ κυρίου καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον. Communicatur tibi pretiosus & sanctus sanguis domini & salvatoris nostri Jesu Christi in remissionem peccatorum & in vitam æternam. Hic tamen

men verborum tenor in perpetuo usu non est. Variatur enim interdum in hunc modum, Μεταδίδωμί σοι τὸ τίμιον- & Μεταλαμβάνεις τὸ τίμιον- impertior tibi, & communicas.

Extra Basilicam portam Bematis populo ad hæc supercœlestia mysteria percipiendum admisso & hac formula, μετὰ φόβου Θεοῦ καὶ πίστεως (& ut alii codices habent, καὶ ἀγάπης) προσέλθετε cum timore Dei & fide & charitate accedite, à Diacono invitato consecrati panis particulam, quam μαρμαρίων five unionem appellant, vino imbutam, utpote è caliceeductam, cochleari τῇ λαβίδι exhibet Diaconus. Soli enim Clerici elementa seorsim percipiunt. Quo pacto sub utraque specie simul communicat populus. (a) Ita enim statuitur ἐν ὁμολογίᾳ, Ἡ δὲ κοινωνία τῶ μυστηρίου τάτου πρέπει, νὰ γίνεται καὶ κατὰ τὰ δύο εἶδη τῶ ἁγίου καὶ τῶ οἴνου ὅσον ἀπὸ τῆς πνευματικῆς, ὅσον καὶ ἀπὸ τῆς χρησμικῆς· ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς δὲν ἐκβαλὼντας καὶ ἕνα ἕτω προσέταξε λέγων, Ἀμήν ἀμήν διὰ τὴν καὶ οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι κατὰ τὸ πρόπον ὅπως τὸ ἐπαραλάβασαν ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, ἕτω καὶ τὸ ἐπαραδίδασιν εἰς κοινωνίαν χρησμικῶν τε καὶ ἱερομένων, καὶ εἰς τὰ δύο εἶδη, καθὼς γράφει πρὸς Κορινθίους ὁ Παῦλος ὁ Ἀπόστολος. Communicati-

onem hujus Sacramenti sub duabus panis & vini speciebus tam à religiosis quam à secularibus celebrari convenit: quandoquidem Christus neminem expressim designans ita ordinavit, dicens Sancti Joannis cap. vi. v. 53. Amen, amen dico vobis, nisi ederitis carnem Filii, & biberitis ejus sanguinem,

Pag. 125.

M 2

non

non habebitis vitam in vobis. Quâ de causa etiam sancti Apostoli pariter quod à Christo acceperint, id de hominum secularium & religiosorum sub utraque specie communione tradidere, ut scribit ad *Corinthios* 1. Epist. cap. XI. v. 23 D. *Paulus*, dicens, Quod enim accepi à Domino.

Tandem pane benedicto (qui ideo ἁγίασμα & θεῖον ἄρτον dicitur & εὐλογία & communissime Ἀντίδωρον, utpote ut *Symeon Thesalonienſis* loquitur, ἀντὶ τῶν δώρων τῶν φρικτῶν δηλαδὴ μυστηρίων τοῖς μὴ μεταχῶσι τέτων παρεχόμενον, loco tremendorum donorum, Sacramentorum videlicet, iis qui non communicarunt distributus: cujus sola media pars sigillo circumscripta, ideo dicta σφραγὶς, consecratur,) inter Laicos distributo, sacrum ritum solenni cum benedictione concludit Sacerdos.

Si de consecrationis momento, quo juxta *Græcos* symbola in corpus & sanguinem *Christi* transeunt ac immutantur, quæras, id tibi persuasissimum esse volo, illos sanctorum Patrum autoritate & exemplo fretos, prolatis licet verbis, quæ Latini appellant consecratoria, λάβετε, φάγετε, τὸτό με ἐστὶ τὸ σῶμα, accipite, comedite, hoc est corpus meum, divinum illud mysterium nondum peractum consummatumque opinari. Cum enim *S. Johannis Damasceni* hac in re sententiam secuti, hanc μεταβολὴν Spiritus sancti in dona proposita illapsu ac adventu fieri credant, non nisi post benedictionem ac preces, quibus divina Spiritus sancti gratia explicite imploratur, factam

Etiam volunt. Progreditur ideo Sacerdos inter consecrandum, Deum his verbis invocans: κατὰπεμψον τὸ πνεῦμά σε τὸ ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα: immitte Spiritum tuum sanctum super nos, & super hæc proposita dona: Et interjecta morula, ter facto crucis signaculo, ποιήσον τὸν μὲν ἄρτον τῷ τιμίῳ θώμα τῷ Χριστῷ σου. Efficce quidem hunc panem pretiosum corpus Christi tui: τὸ ὃ ὄν ποτιέω τέτω τιμίῳ αἵμα τῷ Χριστῷ σου. Et quod est in hoc calice, pretiosum sanguinem Christi tui. Tum manu elata & superincumbente, utrisque benedicens ait, μεταβαλὼν τῷ πνεύματί σε τῷ ἁγίῳ Immutans Spiritu tuo sancto: ita in Liturgia *Chrysostomiana*, quæ hodie in usu est, legitur. Nec cuiuspiam momenti videbitur, si ultima verba μεταβαλὼν τῷ πνεύματί σε τῷ ἁγίῳ, in antiquis Mss. exemplaribus, quod contendunt aliqui, non reperiantur, cum non nisi Spiritus sancti interventu preces, quas nemo, pervicacis licet ingenii, interpolatas vel de novo insertas cavillabitur, Sacramentum confectum iri satis superque demonstrent. Ita (ut a reliquis citandis in præsentī penitus abstineam) in nupero libello *Græcæ* Ecclesiæ nomine edito, qui inscribitur Ὁρθόδοξος ὁμολογία τῆ καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας τῆς ἀνατολικῆς, dogma hoc statuitur, illam conversionem fieri διὰ τῆ ἐνεργείας τῷ ἁγίῳ πνεύματος, ἢ τῆ ἐπίκλησιν κάμει τὴν ὥραν ἐκείνην, διανατελῶς τὸ μυστήριον τῷ τοῦ ἐπευχόμενος καὶ λέγων κατὰπεμψον τὸ πνεῦμά σε τὸ ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα

τα

τα καὶ ποιήσων τὸν μὲν ἄρτον τῷτον τίμιον σῶμα τοῦ
 Χριστοῦ σου: τὸ δὲ ἐν τῇ ποτηρίῳ τῷτῳ τίμιον αἷμα
 τοῦ Χριστοῦ σου, μεταβαλὼν τῷ πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ
 Μετὰ γὰρ ταῦτα ῥήματα, ταῦτα, ἡ μετεσώσις πα-
 ρευδύς γίνεται. ‘Per operationem Spiritus
 ‘sancti, quem invocat illo tempore Sacerdos,
 ‘perficiens hoc mysterium, orans & dicens,
 ‘immitte Spiritum tuum sanctum, ut supra.
 ‘Post enim hæc verba illico fit μετεσώσις;
 Cujusmodi vero sit hæc conversio juxta hodi-
 ernum *Græcorum* sensum, paucis proxime in-
 quirendum est.

Si ullibi in Liturgiis, quibus in sacro confi-
 ciendo utuntur, exstitisset quippiam, quod
 dogmati Transubstantiationis, qua naturalis
 elementorum substantia, solis accidentibus re-
 lictis, in totum annihilari fingitur, vel mini-
 mum faveret, de vexatissima hac lite compo-
 nenda, qua de *Græcæ* Ecclesiæ consensu utrin-
 que tanta cum acritate dudum certatum fuit,
 bene quidem esset augurandum. Frustra enim
 & mala prorsus fide ad hunc sensum elicien-
 dum torquentur, quæ occurrunt, verba de
 elementis in corpus & sanguinem Christi post
 consecrationem immutandis, cum id Chri-
 stianorum nemo, cui sanum caput & sana fides,
 vel in dubium unquam vocaverit. Cuinam vero
 id de Græcis quasi idem cum *Latinis* olim
 sentientibus persuadebitur, qui meminerit sym-
 bola consecrata eodem tempore, quo ipsum
 met corpus & sanguis Christi dicuntur, καὶ ἀν-
 τιτύπα τοῦ ἁγίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ
 ab illis pariter appellari? quod omnem vel le-
 viculam

viculam suspicionem penitus amolitur, quasi in fidem *Romanensium* hac de re olim transiissent. Nihil illic, *περὶ τῆς μετεστώσεως* reperiendum est. Vox illa novitatem sapit, veteribus Patribus incognita, ac in Liturgiis Symbolisve nunquam hactenus admissa, utpote à privatis Doctoribus una cum novo dogmate introducta, cum de modo hujus admirandæ conversionis nihil sibi statuendum esse per tot secula duxerit Ecclesia Orientalis. Cui effingendæ *Gabriel* iste, quem supra memoravi, primus vel saltem inter primos versatile applicuit ingenium. Sed cum *Venetis* diuegerit, eundem Scholasticorum placitis ac commentis abreptum, ne dicam *Romanensium* fraudibus, licet alias acerrimum rituum *Græcanicorum* defensorem, circumventum, novo vocabulo illud statuisset, quod *Jeremias* Patriarcha *Constantinopolitanus*, à quo Metropoli consecrabatur, plane nesciverat, nemo mirabitur. Longe modestius veriusque *Græcæ* Ecclesiæ hac in re fidem explicavit Reverendissimus *Ἀρχιερεὺς* in responso ad Theologos *Germanos* : *δοξάζει ἡ καθολικὴ ἐκκλησία, ὅτι μετὰ τὸν ἀγιασμόν ὁ μὲν ἄρτος μεταβάλλεται εἰς αὐτὸ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ὁ δὲ οἶνος εἰς αὐτὸ τὸ αἷμα διὰ πνεύματος ἁγίου.* 'Staut Ecclesia Catholica, post consecrationem mutari quidem panem in ipsum corpus Christi, vinum vero in ipsum sanguinem per Spiritum sanctum. Nondum ipsi in mentem venerat dogma hujus novi vocabuli interjectu definiisse. Nec ab illo tempore multos *Gabriel* iste habuit imitatores, qui eadem loquendi

quendi

quendi licentia usi fuerint, dum de istoc dogmate, quod Scholasticis terminis incrustatum facilius amplexandum proposuerat, differeretur. A qua etiam *κακοφωνία* religiose abstinuisse videntur duæ Synodi *Constantinopolitanae* adversus *Cyrillum Lucarum* habitæ; altera sub *Cyrillo Berrhæensi*, sub *Parthenio* altera, quarum utraque ex elementis per Sacerdotis benedictionem & Spiritus sancti adventum verum corpus & sanguinem Christi fieri statuens, nihil ultra definit, nulla interim *μετεσώσεως* mentione facta. Licet postea nomen ipsum nulla publica autoritate ante firmatum, remque sub illo nomine contentam Patrum suorum fide hac professione quasi ejurata arripuerint. (a) Ita enim statuunt ἐν ὁμολογίᾳ, ἡ μετεσώσις παρευδὺς γίνεται καὶ ἀλήσει ὁ ἄρτος εἰς τὸ ἀληθινὸν σῶμα τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὁ οἶνος εἰς τὸ ἀληθινὸν αἷμα ἀπομένονταί μόνον τὰ εἶδη ὅπῃ φαίνονται, καὶ τὰ κατὰ τὴν θεῖαν οἰκονομίαν. Illico fit *μετεσώσις* & mutatur panis in verum Christi corpus & vinum in verum sanguinem. Solæ manent species, quæ apparent, & hoc secundum divinam dispensationem.

Quorum ope *Cyrillo Lucari* exauctorato alter *Berrhæensis* solium Patriarchale ascenderit, cum ex istorum temporum, quibus *Græcorum* fortunæ per discordias aliunde fortas maximo in periculo versarentur, narratiunculis hinc inde alterutrinque sparsis sit compertissimum, nemini id mirum videri debet, si eorundem gratiam aucupari & ulterius mereri

hujusmodi declarationibus sua interesse Patriarcha iste cæterique metropolitæ Λατινῶφρονες putaverint. De reconcilianda *Gracia*, cum vis aperta male successerit, consilio & fraudibus agitur, dum *Græci* post studiorum curriculum *Romæ* aut alibi in *Italia* confectum simulata communione patrios repetunt lares, in hoc unum subdole intenti, ut sub zeli & pietatis prætextu à Schismatis, quod objiciunt, scandalo ac reatu hac unione proposita contribules liberent. Quod admodum strenue agunt, ingenii, eloquentiæ, ac doctrinæ viribus instructissimi, quorum artibus quicquid novi intercessit videtur maxime referendum.

Interim sibi gratulentur Zelotæ, *Græcos* hodiernos in hujus dogmatis fide ipsis convenire: Triumphos hosce non invidemus, quos de *Gracia* delusa ac victa talibus armis reportaverint. Verum enim vero quam adhuc apud ipsos incoctum sit, hoc argumento facile evincendum erit, quod Scholasticorum subtilitatibus nondum assueti, si quando horrendis è Scriptura sacra eque Philosophia petitis inter disputandum urgeantur consequentiis, plane attoniti nihil habeant quo se tueantur, præter hoc unicum τὸ ἐστὶ μέγα μυστήριον, illud esse magnum mysterium. Esto magnum, esto venerandum, quod ultro fatemur, inque æternum fatebimur: at quam melius paci Christianorum consuleretur, si in definiendo præsentis modo non eousque audaciæ fuisset processum.

Cætera, quæ ad hanc materiam Eucharisti-

N

cam

Cam spectant, in cumulum absque ordine &
 Quasi *συμφύρην* conjiciam. *Græci*, qui à ma-
 jorum vestigiis latum quidem unguem hac
 in re sibi discedendum esse nefas ducunt, in
 Sacramento Eucharistiæ pane fermentato ad-
 huc dum utuntur: quod tanta cum acritate
 tuentur ac faciunt, quasi Christianis Azymo-
 rum usu Christus hoc mysterium instituturus
 clare ac penitus interdixisset. Ita enim insti-
 tutionis verba interpretantur, Christum pa-
 nem dixisse corpus suum, non vero Azymum,
 quasi nullus absque fermento verus panis con-
 ficeretur. Ita in *ὁμολογία* statuitur, *πρέπει να*
προσέχη να είναι ή προπεμένη ὕλη ἥ γεν ἄρτος σίπ-
τος ἐν ζυμῳ, ὅσιν δυνατόν καθαρός. 'Oportet
 'cavere, ut sit materia conveniens, hoc est,
 'panis è frumento, fermentatus, quantum fi-
 'eri potest, purus. Quod dum intemperan-
 tizelo, ne dicam *ἀλόγως*, urgent, quasi ab
 Ecclesia *Latina* ejusmodi defectu in re plane
 levi & *ἀδιαφόρῳ* extraque sacramenti essenti-
 am flagitiosissime peccetur, Schisma magis
 magisque ingravescere superioribus seculis,
 longe antequam Imperium *Græcorum* delere-
 tur, coeperat. Quo prætextu ambitiosi An-
 tistites utriusque sedis, quorum intererat diffi-
 dia foveri, ne alterutri cecidisse viderentur, in
 se invicem tanquam sive Christi sive Eccle-
 siæ institutorum prævaricatores inmodeste
 nimis debacchati sunt.

Cum panem, qui consecrandus est, requi-
 rant *καθαρόν*, illud non tam ad granorum
 expurgationem quam ad modum conficiendi
 vide-

videtur, referendum, ut ii, quorum opera in isto pane pinfendo & subigendo utantur, sint in puritate constituti. Ideo hoc quicquid est officii istiusmodi hominibus ab æterna venere liberis, aut Καλογεῖς ἢ Παπαδαῖς, hoc est, vetulis monachis & Sacerdotum uxoribus, modo sint munda, quas præ vitæ instituto cæteris foeminis sanctiores arbitrantur, ut plurimum curant demandandum.

Unicam tantum missam eodem die ad idem altare celebrare licet. Altare medium, quod supra monui, ἡ αἰγία πρῶτα, his usibus sanctissimis inservit: quod unicum quoque olim in singulis Ecclesiis fuisse, tum ex earum fabricæ dispositione, tum ex usu, cui deputabatur, cum venerabile hoc sacramentum semel tantum peractum seculis primævis nequitiam illo mane esset repetendum, constat. Neque enim agnovit antiquitas Templorum latera altaribus oppleta: ut nos abunde docet *Paulinus Tyrriorum* Episcopus in oratione Panegyrica, quam ἐπὶ τῶν ἐκκλησιῶν οἰκδομῇ sive de Ecclesiarum ædificatione habuit apud *Eusebium* historiæ Ecclesiasticæ lib. X. cap. quarto.

Singulis diebus Festis & Dominicis Christiano populo, ut debito tempore intersit, pietatis ergo concurrente, pro more solenni ex officio sacrum peragit sacerdos: aliis quoque temporibus, si quis exequiis amicorum celebrandis intentus aut incolumitati itineris sacris his auspiciis consulens, aliasve postulaverit, pauculis nummulis facile conductus id præstiturus.

Quandoque ad campos extra urbem & op-
pida sacri faciendi causa proceditur, ubi olim
Ecclesiam stetisse, vel ruinarum magnitudo
ostentat, vel si nulla rudera supersint, tradi-
tio vetus constantissima praxi ab Urbe capta
ad hodiernum usque diem, uti ferunt, firmata
suadet. Loco editiori prope *ἀγίασμα* seu fon-
tem sacrum ponitur *ἀντημύσιον* live altare
portatile, quod nempe est vice mensæ sacrae.
Interea temporis dum sacris operatur sacerdos,
projecto illo quod objacet altari spatio, ex-
tensio corpore at facie altare versus directâ, hu-
mi decumbunt ægri, qui febribus intermitten-
tibus aliisque morbis laborant & conflictan-
tur, pia fide sibi spondentes, se sacramenti
hujus, quod celebratur, merito ac ministran-
tis inter sacrificandum precibus pristinae sani-
tati ac viribus tandem redditum iri.

Laicis quater singulis annis hæc *φριχτά* &
ἄχρατα & *ζωοποιὰ μυστήρια*, tremenda & ab
omni labe pura & vivifica mysteria percipere
consuetudine Ecclesiastica id exigente incum-
bit, quorum nemo, nisi ingens premat neces-
sitas, cui pietas pariter ac reliqua omnia cede-
re subinde cogitur, in celebribus tum beatif-
simorum Christi salvatoris natalium tum Pa-
schatis *ἀνασσίμυ* festis, ab hoc sacro munere,
cui rite & majori quidem cum fructu defun-
gendo institutæ jejunandi vices inserviunt, a-
best. Neque enim jejuniorum instituendo-
rum aut melior ratio aut eorundem observan-
dorum sanctior usus excogitari potest, quam
ut rem sanctissimam mente sanctissima quis-
que præstet. Quod utinam, millies millies
illud

illud ardentissimis votis opto precorque, quotquot Christiani sunt (neque enim diversæ Christianorum sectæ in hac re omnibus necessaria, omnibus pari jure debita ac communi, à se invicem sejungi debent) quod tanti mysterii dignitas postulat, quam maxime serio advertant: γένοιτο, γένοιτο, Κύριε Θεός, Κύριε Ἰησοῦ, ὁ πανάγιον Πνεῦμα.

Tempore antelucano sacris operari vetitum est. Post μεσονύκτιον in festorum vigiliis protrahuntur preces reliquumque officium, usque dum illuxerit aurora; neque se statim ad operandum accingit Sacerdos, sed tertiam diei horam præstolatur, quod mysterio, juxta ipsos, non caret, cum eadem hora ministraturus, Deum oret ὁ δούλος, Κύριε, ὁ πὸ πανάγιον πνεῦμα ἐν πῇ τρίτῃ ὥρᾳ τοῖς Ἀποστόλοις καταπέμψας τὴν ἀγαθὴν μὴ ἀνενέλῃς ἀφ' ἡμῶν. 'Domine, qui sanctissimum spiritum hora tertia in Apostolos immisisti, hunc, O bone, ne auferas à nobis. Nisi quod festo Paschatis pietas ipsorum in celebrandis sacris solis exortum prævenire soleat, exemplo B. *Mariæ Magdalene* aliarumque sanctissimarum mulierum μυροφόρων, quæ τῇ ἐπιφωσκόσῃ εἰς μίαν σελβάτων, seu ut S. *Lucas* habet, ὄρθρου βαθείως hoc est, primo & summo mane diei resurrectionis ad monumentum, quo Christum tumulaverant, accesserunt.

Tempore magnæ quadragesimæ post meridiem celebratur Eucharistia.

Nemo nisi jejunos communicat: omnium enim mentibus infidet hæc opinio, rem fore indignissimam

dignissimam & omni gula pejorem, si quispiam prægustata vel minima cibi aut vini particula id attentaverit, ut pia hæc obstinatio obstupescenda videatur, qua naturæ infirmitatibus, quibus-cum sibiinde colluctantur, sæpe numero superiores evadunt.

Sacerdos in porta Basilicæ sacrarii populum ad participandum alta voce invitat, μετὰ φόβου πίστεως καὶ ἀγάπης προέλθετε, cum timore Dei, fide, & charitate accedite: uti supra dictum erat. Quotquot elementa sacra percipituri accedunt, licet genibus non flexis, inclinato corpore reverentiam & adorationem testantur. Quo tempore hunc fidei actum exercere docentur singuli, πιστεύω καὶ ὁμολογῶ, ὅτι σὺ εἶ ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ζῶντος, ὁ ἐλθὼν εἰς τὸν κόσμον ἀμαρτωλὸς σῶσαι, ὡν παρ' ὧν. εἰμὶ ἐγώ: Credo & confiteor te esse Iesum Christum, filium Dei vivi, qui venisti in mundum ad salvandum peccatores, quorum ego sum primus. Qualem formulam, modo reperienda esset in antiquissimis Liturgiæ Chrysostomianæ exemplaribus, quod vix quisquam præstabit, frustra urgent μετεστώσεως Patroni & assertores; cum id ad Christum in coelis, quem sacra illa elementa vere & realiter non repræsentant tantum sed exhibent, plane sit referendum.

Pro quarto Ecclesiæ mandato habetur, καὶ ἐξομολογήμεθα τὰς ἀμαρτίας μας πᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς καὶ ἑαυτοῖς, καὶ τῷ Θεῷ, καὶ τῷ κόσμῳ, καὶ τῷ ἑαυτοῖς καὶ τῷ κόσμῳ, confiteri peccata quater per an-

num coram sacerdote, rite & legitime ordinato. Tempore præsertim quadragesimali hæc ἑξομολόγησις τοῖς ἀπλυσίροις sive simplicioribus, qui hujus salutaris peccatorum remedii alias negligentiores essent, injungitur, antequam sacrae synaxi interfint. Non hic adeo rigidam, anxiam, aut nimis particularem à poenitentibus confessionem exigunt οἱ πνευματικοὶ sive spirituales, (ita enim confessarios nuncupant) ut inde subductis omissisque prælabili memoria aut pudoris gratia peccatis, vel saltem eorundem circumstantiis, se difficiles in absolvendo præbeant.

Sacerdos quidem μέλλων τὴν θείαν ἐπιτελεῖν μυστηρίαν, ὁφείλει εἶναι προσηγμένως ἑξομολογημένος, divinum mysterium confecturus primo confiteri debet, ut in ipso initio præscribit διὰ ταύτης illa liturgiæ, quæ *Chrysostomi* nomen præ se fert. Vereor tamen disciplinam hanc Ecclesiasticam collapsam hac ex parte desiderari posse, eamque Religiosis aut plebi, nisi fortasse in gravioribus peccatis, quæ vastant conscientiam, non adeo curæ esse, ut confessionem ante susceptum sacramentum in necessariis reponendam censeant, cum toties intermittatur. Quod personarum crimen est, nec hac de re cum quoquam litem movemus, modo juxta antiquos canones debito modo fiat, nulliusque conscientiae injiciantur scrupuli, quasi totus Eucharistiæ periturus esset fructus, nisi intima mentis conscientiae arcana Poenitentiariorum idem revelaverit.

Pueri licet tenellæ ætatulæ, puta biennes, imo recens nati, modo sacro lavacro prius imbuti

buti fuerint, sacrae communioni admoventur, quasi dictum illud Beatissimi salvatoris, apud *S. Joannem* cap. vi. v. 53. nisi comederitis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habetis vitam in vobis, hanc rem proprie spectasset, eandemque omnibus, tam infantibus quam adultis, sacra elementa ore percipiendi, ubi ea administrari fas erat, imposuisset necessitatem. Quod si quis de male intellecta Christi mente ipsos eat criminatum, praxinque hanc non tantum non necessariam esse, sed ne decere quidem, cum infantes, quibus fides & intellectus adhuc in semine, horum mysteriorum prorsus sint incapaces, objiciat, ad antiquissima Ecclesiae secula, quibus pene universim inter fidei quasi articulos recensitum erat hoc dogma, provocabunt. Cum vero recens illuminatos puerulosque communioni admos dixerim, illud de solo sanguine cupio intelligendum, qui è calice in cochleare infusus ipsis sugendus traditur.

Quo omni tempore pietati & necessitatibus ægrotantium, qui hoc sacro & cœlesti viatico muniendi sunt, melius provideatur, feria quinta sanctæ hebdomadis panis his usibus inserviturus ac destinandus consecratur, quem in margaritas comminutum, ac è calice, vel è cochleari, (postquam inferiori sua parte sacro isto liquore fuerit intinctus,) eductum, atque postea acerra ignis disco supposita exsiccatum, in pyxide, materiae sive lignæ sive argentæ pro ditiori aut pauperiori Ecclesiæ, in qua sacrum fit, statu, includunt reservantque. Pyxis autem hæc, τὸ ἀρτοποιιον, sacculo bombycino
ab

ab omni situ, illuvie, ac injuria sacrum hoc depositum defendendi causa circumtectâ, pone altare superiori Bematis parte Episcopi, si in ista urbe vel oppido sedem ille habeat, throno imminet, parieti appensa. Illic lampadem accensam, interdum plures, honoris gratia, intueri est. Quandocunque occasio tulerit, particulas extractas in ædes infirmorum, singulas singulis tradendas, pompa quali quali deferunt Sacerdotes, qui panem hunc præsanctificatum non nude aut sine quapiam mistura exhibent, sed vino communi prius curant intingendum, hac duplici, ut videtur, causa, tum ut isto vehiculo, quo in stomachum rectius & facilius descendat, utantur, tum ut congeneres consecrati vini particulæ prius haustæ præ nimio calore & tractu temporis nimium quam ficcatae ac sopitæ hoc modo excitentur.

Si hac occasione arrepta hujus antiqui moris originem indagaturus, à recto tramite, cui insistendum esset, paulo deflectam, me à pietate tua veniam haud ægre consecuturum spero.

Ab ipsa prima Christi institutione quotquot Christo nomina dederunt, sacræ synaxi sedulo & continuo incubuere; quotidie passionis, quam hæc sacrosancta Symbola adeo diserte præ se ferunt repræsentantque, memoriam repetiere, hoc spiritali pabulo sese reficientes; quod, ne reliqua testimonia aliunde proferenda in præsentis hic immisceam, colligendum videtur ex Actorum capite 11. v. 42. Tanta erat Christianorum fides, tantus zelus, pietas tanta, ut ne per biduum sibi abstinendum esse

O

censue-

censuerint. Hoc ex intensissimo erga Christum amore factum est, qui instituit, & institutionem in omne seculum, usquedum venerit in nubibus mundum iudicaturus, conservandam mandavit. Non sibi licere à sacro altari abesse, prout libitum erat, ad morem nostri putarunt, quasi hoc de Eucharistia suscipienda præceptum parem obligandi vim ac cætera non habuisset. De usu & beneficio ejus longe aliter sensere omnes vere Christiani. Experti quantum divinæ gratiæ ipsis exinde affluerit, quantos progressus in exercitiis spiritualibus hujus ope fecerint, quam cœlesti gaudio post susceptionem mentes perfunderentur, quantum denique in fide Christiana quam amplexi fuerint retinenda, adversus omnia hujus vitæ mala, adversus mortem roborarentur, frequentes accurrebant. Vitam gravissimis periculis certo exponi, ac professionem Christiani nominis morte, & quidem cruenta, crudeli vivicomburio, laniena & crucibus ubique multatam esse vident, sed sine horrore, sed læti. Plane incertum erat, utrum in posterum diem vivendum esset nec ne, cum in ipsos adeo sævitum esset. *Iesum* ideo quotidie in elementis sacrosanctis contemplantur, ipsius quasi in effigie coram ipsis crucifixi mors oculis quotidie obversatur: hinc novæ vires quilibet audendi pro Christo suppeditantur, hinc de novo ardet & in flammam erumpit zelus. Hanc pietatem & zelum iterum gliscentibus persecutionibus fovebat Ecclesia, quando numerus Christianorum per *Romanum* imperium ampliaretur. Nihil erat à rap-
 torum

torum manu & violentia tutum, rari Sacerdotes, crimen habebatur capitale & morte luen-
 dum edictis Imperatorum convenire, licet in
 sacros coetus. Quid ergo in hac tristi rerum
 perplexitate agendum erat? mori non recusa-
 bant pro Christo, modo Christum in ele-
 mentis sacratissimis prius receperint. Hinc
 ipsis permissum erat, quantum quisque sibi vel-
 let, ex pane consecrato auferre, & apud se re-
 servare, ut si modo coram Iudice Ethnico si-
 steretur, si à Tribunali ad patibulum & cru-
 cem traheretur quispiam, haberet quo men-
 tem suam in ipso mortis agone firmaret &
 solaretur. Quod postea indultum quoque
 fuit Eremitis, qui relictis urbibus sese inter
 densas sylvarum arbores, aut in cryptis sub-
 terraneis procul è conspectu & consortio ho-
 minum occuluerant, Deo soli vacantes. Non
 enim cum ipsorum vitæ instituto quod secta-
 bantur conveniebat in urbes frequenter redire.
 Eorum plerique ad sacros ordines neutiquam
 admissi, sacramentum conficere non potue-
 runt: quo tamen carere & privari nimis du-
 rum, nimium triste & dolendum videbatur,
 quod futurum esset unicum tam diræ solitudi-
 nis remedium & solamen. Ad ipsos ergo vel
 missus panis consecratus, vel inter suscipien-
 dum, si forte urbem repeterent, ejusdem abla-
 ta massa in hos pios usus in secessus sui leva-
 men reposita. Huc origo panem consecra-
 tum reservandi referenda mihi videtur, paulo
 ante nimirum tercentesimum à Christo nato,
 uti conjectari fas est, annum, nec istorum
 temporum pietatem & zelum damnamus. Sed

cum in malos usus panem consecratum à quibusdam reservari tandem compertum fuerit, interdictum est à concilio *Cæsaraugustæ* in provincia *Tarraconensi* habito Anno CCCLXXXI. canone tertio, ne quis eum secum auferret. Ut plurimum vero sacer panis reservatus à Sacerdotibus custodiebatur in usum ægrotantium, quo citius & oportunius ipsorum necessitatibus ac piis desideriis subveniatur: quod ex epistola *Dionysii Alexandrini* Episcopi ad *Fabium Antiochiæ* Antistitem de *Serapione* clarissime liquet. Ille grassante sub *Decio* persecutione, præ animi infirmitate lapsus, morbo, qui mortem intentavit, tandem correptus, plane animi anxius erat, & de accersendo Presbytero, à quo absolveretur quam maxime sollicitus: "Εδραμεν ὁ παῖς ἐπὶ τῷ πρεσβύτερον, νύξ ᾗ ἦν καὶ κενὸν ἡδένει, ἀφίκεσθαι μὲν ἔν ἐκ ἐδυνήθη, ἐντολῆς δ' ὑπ' ἐμῷ δεδομένης, τὰς ἀπαλλαττομένους τῷ βίῳ, εἰ δέοιντο, καὶ μάλιτα εἰ καὶ πρότερον ἰκετεύσαντες τύχοιεν, ἀφίκεσθαι, ἵν' εὐέλπιδες ἀπαλλάττωνται, βραχὺ δ' εὐχαριστίας ἀπέδωκεν τῷ παιδαρίῳ, ἀποβρέξαι κελεύσας καὶ τῷ πρεσβύτῃ κατὰ τὸ ἑόματος ὁμῆσαι. 'Puer ad Presbyterum cucurrit, jam nox erat: Presbyter autem ægrotabat; sed quoniam in mandatis dederam, ut morituris, si peterent, & maxime si antea suppliciter postulassent, venia indulgeretur, quo bonæ spei pleni ex hac vita migrarent, exiguam Eucharistiæ partem (τὴν μερίδα τῶν ἁγιασμάτων, ut *S. Basilus* in liturgia sacram hostiam unicuique distribuendam appellat) puero

‘puero tradidit, jubens ut in aqua intinctam
 ‘seni in os instillaret: apud *Eusebium*, histo-
 riæ Ecclesiasticæ lib. VI. cap. XLIV. Præ in-
 genti erga hanc Christi institutionem reve-
 rentia sensitisse videntur, in mortis articulo
 Eucharistiæ participationem omnino necessa-
 riam fore, ideo tanta cum cura & diligentia
 cautum est, ne ipsa destituerentur. Sane quis-
 quis æternam salutem consecutus est, ipsum
 meritis mortis Christi consecutum firmissime
 credimus, nec ejusdem symbola frequenter
 satis tractare quisquam potest, modo cum de-
 bita mentis reverentia tantis mysteriis per-
 quam dignissima accedat. Non tamen a-
 stringi debet salus æterna ad externam com-
 munionem, quando illa felix oportunitas non
 datur. Voluntatem & desiderium cordis pro
 sacrificio accipit misericors Deus, nec plus de-
 ferendum signo, quam gratiæ internæ, nisi
 perfecto Christi sacrificio, quod in cruce ob-
 tulit, detrudere velimus. Sed jamdudum
 cessasse vetus ratio illam reservandi mihi qui-
 dem videtur, cum in orbe Christiano, &
 etiam apud *Græcos*, ubicunque Ecclesiarum
 privilegio fruuntur, cuiquam jam liceat omni
 fere tempore communioni interesse, & sa-
 cerdotes præsto sint moribundis assistere. Nec
 opus est longa rerum ambage quo id fiat, si
 quis in extremis id vehementer cupiat, præci-
 pue si hoc animadversum habeamus, Eucharis-
 tiam, modo ipsius essentialia spectemus, citi-
 us peragi, quam panem consecratum ex cibo-
 rio tolli posse.

Post-

Postquam sacerdos ad Prothesin stans cæremoniis benedicendi panis, (cujus σφραγίδα five supremam partem signaculo impressam in patina collocat, postea in corpus Christi consecrandam) defunctus fuerit, eodem, quo supra ostensum erat, modo ad benedicendum particulis vel ex eodem pane vel ex aliis, quos ideo προσφοράς dictos, missarum celebrandarum tempore offerre solet populus, desumptis, sese proxime accingit: ille secundam oblatam manu accipiens dicit, εἰς πᾶν καὶ μνήμην τῆς ὑπερυλογημένης ἐνδόξης δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, ἧς τῆς πρεσβείας πρόσδεξαι Κύριε τὴν θυσίαν ταύτην, εἰς τὸ ὑπερβάνιον σου θυσιάσῃον, ‘in honorem & memoriam super omnes benedictæ, gloriosæ · Dominæ nostræ Deiparæ & semper Virginis · Mariæ, cujus intercessionibus suscipe, Domine, sacrificium hoc in supercœleste tuum Altare. Hæc ad dextrum prioris latus apponitur. Novem vero alias in honorem & memoriam S. *Johannis Baptiste*, SS. Apostolorum, quorundam Orientalium celeberrimorum Antistitum, S. *Stephani* primi Martyris, aliorumque quos expressim nominat διάταξις: & denique pro universo ordine hierarchico, pro benefactoribus & amicis, omnibusque viventibus, & in omnium defunctorum, qui in Christo sub spe vitæ æternæ obdormierunt, memoriam, & peccatorum remissionem. Omnes has particulas ad Altare majus, in quo solo fit Eucharistiæ consecratio, deferendas curat Sacerdos una cum pane consecrando

secrando, quem circumstant ac pene attingunt in calicem una immittendæ: *Symeon Thessalonisensis*, ἡ μερὶς ἡ ὑπὲρ πινος ἐγγύς τῆ θείης ἀρτου κεμένη, ἐν τῷ ἐκείνον ἱερουργηθῆναι καὶ σῶμα γινώσκαι Χριστοῦ, ἐνδὺς ἀγασμῶ αὐτῇ μετέχει, ἱστορομεθεῖσα δὲ καὶ τῷ ποτηρίῳ, ἐνῶται τῷ αἵματι.

‘ Particula, quæ pro aliquo vivente offertur, (quod de reliquis dicendum est) juxta sanctum panem apposita, quando consecratur & corpus Christi fit, illico & ipsa sanctificationis fit particeps, in calicem vero missa sanguini unitur. Hinc cuivis eruditæ antiquitatis studioso apparebit manifestum, hodiernam hac in re *Græcorum* praxin ab antiquissimo Christianorum secundæ centuriæ ritu (quem imitari videbuntur, licet quam plurimis præ ingenio innovandi cupidissimo cæremoniis auctum) non parum dissidere. Cum enim apud eosdem invaluerit opinio superstitionis admodum ferax, defunctorum animas, abditissimis quibusdam receptaculis subtus terram prope ipsius centrum, divinæ præsentiae adhuc exsortes nondumque compotes reponi, diem judicii (ut elegantissime loquitur *Tertullianus*) exspectantes in candida, ex amicis & propinquis superstites, quos hæc sollicitudo tetigit, primo non nisi annua die oblationes attulere, laborantibus animabus refrigerium quoddam adpostulantes, nec distinctas quidem, in horum vel harum memoriam & honorem, nec tanquam ἱλαστικαῖς sive expiatorias: utpote quo charitas & honos, quibus erga sanctissimæ recordationis Apostolos ac

Martyres

Martyres vita functos ferebantur, solenniori pompa elucescerent, illorum meminisse Deum, dum sacrum fecerint, solummodo precari sunt.

Oblatæ hæ, ut loquitur (a) D. *Gabriel* μεθ' ἑκαστῆς τῆς ἀγίας μετὰ λαμβάνουσιν participative sanctitatem accipiunt, quatenus nempe benedicuntur eodem modo, quo panis in corpus Domini in offertorio majori consecrandus; & quam maxime cavendum est Sacerdoti, ut idem monet, ἵνα μὴ ἀντὶ τῆς σώματος τῆς Κυρίου τὴν μερίδα κρινωμένην μεταδώσῃ, ne pro corpore Christi, h. e. pro particula consecrata, unam ex his oblatis communicaturis exhibeat. Frustra ergo sunt, qui pro oblatarum numero totidem hostias singulis missis offerri opinantur; licet enim in patina reponantur, ἐνέμεναι πρὸς τὸ σώματι τῆς Κυρίου καὶ αἵματι corporis & sanguini Domini unitæ, nullam aliam habentes consecrationem, ejusdem prorsus sensus cum reliquo pane benedicto sunt.

Finitis missis solennioribus, quas diebus festis celebrant, incipit κολύβων προσφορά, sive Colyborum oblatio. Colyba autem sunt leguminum & potissimum tritici grana decocta, quibus in satura immiscentur uvæ passæ, nuces, amygdalæ, aliaque χαρυκύνεματα sive condimenta. Lance accepta templum lustrat sacerdos, unicuique, tam pueris ac mulieribus quam viris, hujus miscellæ portiunculam distributurus, quam omnes ab ipso, osculata

(a) In tractatulo περὶ μερίδων.

vel manu vel veste in reverentiæ signum, gratanter & avidè quidem accipiunt. Quo ritu se communem generalemque mortuorum resurrectionem, cujus hoc symbolum est, credere testantur, occasione, ut peculiari opusculo *περὶ τῶν κελύφων* ostendit D. *Gabriel*, sumpta è verbis Christi, *S. Joannis* c. XII. v. 24. 'Amen amen, dico vobis, nisi granum frumenti ceciderit in terram & mortuum fuerit, ipsum solum manet; si vero mortuum fuerit, multum fructum adifert, & *S. Pauli*, 1. *Epistola ad Corinth.* cap. xv. v. 36, 37, 38. 'Desipiens, quod tu seris, non viviscit nisi mortuum fuerit: & quod seris, non corpus oriturum seris, sed nudum granum, si casus tulerit, tritici, aut alicujus ex reliquis seminibus. Sed Deus ei dat corpus ut voluit, & singulis feminibus suum corpus.

Nullibi autem aut ad oculum clarius aut ad fidem verisimilius repræsentari videtur futuræ resurrectionis mysterium, quam per stupendam illam granorum frumenti, quæ quasi evanescencia in terræ sulcis sepeliuntur, in spicas resurrectionem. Τὰ καρκεύματα colybis commixta, cum D. *Gabriel* ineptulus mysteriorum in quovis ritu indagator varias tum animæ tum corporis virtutum, quibus sancti & probi homines in terris sese ornarunt, iisdem quoque in cœlis ornandi, species denotare fingat, more suo, hoc est, nugaciter & imperitissime facit, quod levem & nullius prorsus judicii, ubi cuiuspiam momenti res argumentorum pondere, vel si modo incertæ ac dubiæ fidei aut originis, conjecturis

tractanda est, fere ubique sese prodit. Quanto melius dixisset fructus istos sive ornatus causa, sive potius condimentorum vice τῶ σίτῳ ἐψητῶ (uti κόλυβα præcise, nulla alia re addita, interpretatur *Suidas*) superaddi, ut palato hoc edulium gratius acceptiusque fiat.

Toto tempore quadragesimali, quod pœnitentiæ solennius agenda dicavit Ecclesia Catholica, præterquam Sabbato, Dominica, & festo ἁγίου Ευαγγελισμῆ sive sacrae Annunciationis B. Mariæ virginis, sacrum facere neque per canonicas neque per consuetudines ullatenus licet. Qua de causa isti dies profesti quadragesimæ dicuntur ἀλειτουργητοί. At ne solenne & maxime verendum Christi institutum, quod Ecclesiæ Christianæ ad exorandum hujus incruenti sacrificii oblatione & merito Deum quotidie celebrari intererit, hac intermissione negligi videatur, tum jejuniorum quadragesimalium severitati, tum Eucharistiæ celebrationi frequentandæ providendum hoc modo antiquitus videbatur, ut intermedio illo tempore fieret τῶν προηγιασμένων λειτουργία, hoc est, præsanctificatorum missa. Ita hodie pro veteri instituto tertia post meridiem hora, qua jejunium solvitur, vespertinarum precum tempore, licet quandoq; quasi relaxata severiori disciplina illud tempus citra nefas censeant antevertendum, elementa ante consecrata exhibent. Munusque Sacerdotes, ita ut sola consecratione excepta ritibusq; præviis, prioris sit quasi imago & repetita celebratio. Quali autem precum laudumq; forma hic ipsis
utendum

utendum sit, ne vani novarum rerum affectatores quippiam sibi arrogant, præscribit ἡ ἀρχιερασία sive officium huic missæ deputatum, in libris Euchologicis reperiendum.

Καὶ ζῶντα μὲν περὶ τέτων·

Sub τῇ ἱερωσύνης sive ordinis sacri & Ecclesiastici titulo, licet grandius quippiam sonare videatur, comprehenduntur inferiora ministeria, διακονίαι, ἢ ὑπηρεσίαι, quæ quoquo modo ad Ecclesiam resque sacras spectant: hujus septem sunt ὁμοῖαι sive ordines.

Θυρωρὸς Aedituus, sive λαμπαδάριος, ad quem accensarum lampadum, dum peragitur Missa, aut aliorum, cura spectat; sed hujus vix aliqua ratio habetur.

Ἀναγνώστης, Lector, qui Evangeliorum aliorumque sacrorum librorum periochas populo legit, licet hoc quicquid est officii interdum ex ambone peragat Diaconus. Βασίλειος in quartum canonem synodi Trullanae, τὸ πάγμα τῶν Ἀναγνώστων, ἐστὶν διὰ τὸ ψάλλειν αὐτοὺς ἐν τῷ ὄρει, ἀλλὰ διὰ τὸ ἀναγιγνώσκειν ἐπ' ἁμβωνῶν τὰς θείας γραφὰς μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τοῦ ὁρῶντος ἐξ ἧς καὶ Ἀναγνώστης καλεῖται. Lectorum ordo institutus est, non ut ipsi cantarent, sed ut divinas Scripturas in ambone legerent post absolutum officium matutinum: unde etiam Lectores appellantur.

Ψάλλων, Cantor, cujus est προπάρια & κανόνες sive hymnos canere, inde κανονιστὴς audiunt, & eorundem præcentor κανονάρχης Canonarcha; horum singulos versus dum ille aut quispiam alius, interdum puer, ad alteru-

Tram chori partem hac illac sese conferens, alta voce recitat, hi pro ingenio suo modulantur. Exulantibus autem cæteris humanioribus artibus, quas pax & molle otium alunt, quibusque maxime delectari solet ingenua libertas, in ista miserrima ac dura, quam servant, servitute non est quod expectes, solam musicam superesse, quæ hic plane insuavis est, & abique omni arte.

Υποδιάκονος, Subdiaconus, qui sacrorum vasorum vestimentorumque custos est, & in bemate Altaribus ministrans, quicquid facto opus sit in sacri faciendi apparatu pro ratione officii peragit. Tantis enim cæremoniis agitur, ne dicam oneratur, res illa maxime sacra, ut horum opera vix commode desiderari queat.

De tribus reliquis superioribus ordinibus dicere omnino supervacaneum est. Tantum hoc de officio sacerdotali monendum duco, illud, juxta ipsos, tribus constare partibus, (a) ἐν ἐξουσίᾳ καὶ δυνάμει τῷ λύειν τὰς ἀνθρώπων ἁμαρτίας in facultate solvendi hominum peccata, τῷ διδάσκειν docendi & instruendi populum, καὶ τῷ λειτουργεῖν καὶ προσφέρειν τὴν ἀνάμνησιν θυσίαν πρὸς τὴν θεὸν, & sacrum faciendi & offerendi incruentum sacrificium ad Deum.

In his vero ordinibus, potissimum superioribus, conferendis serio & rigide cavetur, ut quotquot ad Ecclesiasticum sive ministerium sive dignitatem promovendi sint, (b) ἔχουσιν

(a) Ομολογ. p. 129.

(b) Ομολογ. p. 139.

ὅλα τῶν τὰ μέλη γερὰ, ὅπως εἶναι ἀναγκαῖα εἰς
 τῷτο, ut cuncta membra illæsa habeant, ut
 quod sui est, præstent.

Quod ad reliquas ordinandorum qualitates
 ordinationumque ritus attinet, cum ea res lon-
 giorē accuratiorēque requirat dissertatio-
 nem, quam quæ huic compendio impendi
 possit, & plane sit præter institutum, mallet
 Te, si id tanti esse æstimes, ad libros Eucha-
 risticos & Archieraticos cæteraque *Græcorum*
 ordinalia ablegare, quam in iis exinde exscri-
 bendis tempora tua diutius morari; hoc uni-
 cum ultra dixisse contentus, omnes ordines,
 etiam infimos, fieri per impositionem manu-
 um, ut ἱερωσύνη & χειροτονία apud quosdam
 scriptores idem interdum plane sint, termi-
 nis utpote conversis confusisque.

Apud *Græcos* tum necessitas tum existima-
 tio & honos sacerdotii hinc maxime constat,
 quod si quis criminum admissorum conscientia
 gravatus, quietem medelamque animæ labo-
 rantis & faucis consequi velit, adeundus sit
 Sacerdos.

Pœnitentiam vero istam, quæ absolutionis
 gratiam post se trahit, necessario antecedit
 (a) ἢ διὰ φόματ. ἐξομολόγησις πάντων τῶν
 ἁμαρτημάτων καθ' ἑκάστην, non scripto pera-
 genda, sed oris confessio omnium & sin-
 gulorum peccatorum, cujus instituti rigor
 quomodo emolliendus sit, supra ostensum erat.

Non cuivis Sacerdoti licet πνευματικὸν
 sive confessorium agere, sed discretioribus æ-

(a) O. 42. 132.

tatis provectioris, quibus illa facultas ab Episcopo, cui subjacent, demandatur: quos spirituales patres tantopere colunt, ut τὸν κανόνα (sic enim *Græco-barbare* dici solet) sive ὁμολογιῶν hoc est, quicquid in pœnam inque indicium pœnitentiæ injungitur præstandum, omnium cum sedulitate præstare satagant. Pœna in pecuniarias multas, (utinam non fraudibus & avaritia sacerdotum) sæpe sæpius commutatur, quæ in isto rerum afflictissimo statu animum magis fortean angunt quam cilicium & rigidiora, quibus statim temporibus assuefiunt, jejunia, dum non nisi anxio labore corraduntur nummuli, quibus debito huic spirituali satisfiat: qua ἱκανοποιήσεται, (quam (a) D. *Gabriel* per ἑμωρακτον πλήρωσιν & πλείωσιν ἔκανόν. sive ætalem impletionem & consumptionem pœnitentiæ & sententiæ ex canone præscriptæ explicat) facta vel saltem fieri indicta, τὸν ἐξομολογούμενον sive pœnitentem iam absolvit sacerdos; ἡ χάρις τοῦ παναγίου πνεύματος διὰ τῆς ἐμῆς ταπεινότητος. ἔχει σε συγκεχωρημένον & λελυμένον, gratia sanctissimi spiritus per meam humilitatem, id est mediante meo ministerio, te condonatum & absolutum habet.

Variatur autem absolutionis formula, quæ Pœnitentiarii arbitrio & discretioni relinqui videtur, cum res una eademque sit diversis loquendi modis exprimenda. Talis occurrit apud (b) *Christophorum Angelum*, scriptorem non omnino in explicandis *Græcæ* Ecclesiæ ri-

(a) Pag. 42. a.

(b) Cap. 22.

tibus contemnendum, Κατὰ τὴν ἐξουσίαν, ἣν ἔδω-
 κεν ὁ Χριστὸς τοῖς Ἀποστόλοις αὐτοῖς, εἰπὼν ὅσα ἂν
 λύσῃτε ἐπὶ τῆ γῆς, ἔσται λελυμένα καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ
 κατὰ τὴν ἐξουσίαν, ἣν ἔδωκεν οἱ Ἀπόστολοι τοῖς
 ἐπισκόποις, καὶ καθ' ἣν ἐξουσίαν ἔλαβον ἀπὸ τοῦ ἐπι-
 σκόπου μου, ἔσῃ συγχωρημένον ἀπὸ τοῦ πατρὸς
 καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἀμήν, καὶ μετὰ πάντων
 διχαίων ἢ μερίσ σου. Juxta potestatem, quam
 Christus dedit Apostolis, dicens, quaecun-
 que solveritis in terra, erunt quoque soluta
 in caelo, & juxta potestatem, quam Apo-
 stoli dederunt Episcopis; & juxta potesta-
 tem quam ab Episcopo meo ipse accepi, e-
 ris venia donatus à Patre & Filio & spiritu
 sancto Amen; & cum iustis portio tua. In
 precibus condonatoriis, quas exhibet Eu-
 chologium, ἐπὶ μετανοούντων καὶ ἐξομολογούμενων
 super poenitentes & confessos à Sacerdote re-
 citandis, ita habetur, αὐτοῖς δέσποτα ἄνερ, ἄφες,
 συγχώρησον πάς ἁμαρτίαν, ipse Domine, relaxa, di-
 mitte, & condona peccata: τὸς δέλεις σε λόγῳ
 λυθῆναι εὐδόκησον servos tuos verbo absolvi bene-
 volus dignare; item ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλόφρων
 Θεὸς συγχώρησον, ut bonus & misericors Deus
 condona: alias, αὐτοῖς ὁ σωτὴρ ἡμῶν καὶ κύριον Ἰη-
 σὺν Χριστῷ συγχωρήσῃ σοι πάντα, ὅσα νῦν ἐνώ-
 πιον αὐτοῦ τῇ ἐμῇ ἐλαχιστότητι ὁμολογῶ καὶ ὧν
 ἀπελάθην. Ipse Salvator noster & Dominus Je-
 sus Christus condonet tibi omnia, quae nunc co-
 ram ipso meae tenuitati confessus es, & quorum
 oblitus es.—Et quandoque brevissime lingua
 vernacula αἰεὶ εἶσαι συγχωρημένον, sis condona-
 tus,

tus. E quibus ut ut variantibus formulis perspectissimum est, sententiam absolutionis à Sacerdote, qui hujus sacri ritus solus minister est, non in ipsius propria persona, multo minus judicialiter, sed deprecative tantum proferri: unde formulam istam, ἡ ταπεινότης μου ἔχει σε συγχωρημένον, humilitas mea te habet absolutum, hoc est, ego te absolvo, plane novitiam è Latinorum, quos imitari in plurimis amant, forma prorsus irrepsisse à vero nullatenus abludit. Non parum (ut id hic obiter addam) Christianæ religioni apud illos usque firmandæ conducit Ecclesiæ in censuris infligendis autoritas, quam venerandam, sacram, & divinam habent. Harum enim metu à gravioribus peccatis, quæ Christiano nomini scandalum pariunt, admittendis, quos virtutis & modestiæ amor vix alias retinisset, aque Tribunalibus *Turcarum* adeundis plane arcentur. Pœnam enim gravissimæ *Excommunicationis*, qua se ad Gehennam absq; omni remedio, si moriantur ἀσυγχώρητοι, damnari credunt, ipso facto incurrit, quisquis ad *Turcicam*, uti loquuntur, rejecta sententia Patriarchali, provocat justitiā, quod nemo audet, nisi qui Apostasiam desperabundus animo meditatur: quod etiam in superioribus ostendi. Tantum valet in gentem querulam & litibus deditissimam *Authoritatis Ecclesiasticæ* reverentia.

Desponsatio clandestina ἡ κρυφία μνηστεία *Græcis* omnino interdicitur; ideo adhibitis testibus, quo confirmator solenniorque reddatur, fit à sacerdote. Ille,

Ille, postquam in sacrario manens, personis matrimonialem contractum *μνηττον* initur, capitibus prius cruce signatis, ad sacras fores extra stantibus cereos accensos in utriusque manus tradiderit, una cum ipsis *εις ναόν* revertitur. Illic finitis tandem precibus, duobusque annulis, quorum alter aureus, argenteus alter super altari antea quasi dedicationis & consecrationis gratia deponebantur, jam productis, illum viro, hunc fæminæ donat, hanc verborum formulam ter repetens: Ἀρραβωνίζεται ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ ὁ δέσνα τὴν δέλην τοῦ Θεοῦ τὸνδε, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τὰς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. *Desponsat servus Dei N. servam Dei N. in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, nunc & semper & in secula seculorum, Amen.*

Quam quoque formulam mutatis mutandis ad mulierem conversus iterum ter repetit, Ἀρραβωνίζεται ἡ δέλη τοῦ Θεοῦ, ἡ δέσνα, τὸν δούλον τοῦ Θεοῦ, τόνδε &c. *Desponsat serva Dei N. servum Dei.* Dextris digitis immittuntur annuli, qui à paranymphe *σωτήκην* inde detracti vicissim commutantur, tum ne fœmina de inferiori ipsius sorte, quam vilior annuli materia subinferre videatur, nimium doleat, tum ut hoc pacto firmetur, jus possessionemque rerum, quas habent vel sunt habituri, utrisque simul in communi cedere.

Post sponsalia statim ad nuptias, modo velint sponsus & sponsa, proceditur, quas secreto fieri omnino illicitum est: *μηδεὶς μουσικῶς σεφανένω, ἀλλὰ παρόντων πλείονων, ὁ γὰρ τὸ κατὰ πολμή-*

Ἦς ἐργάζεσθαι σωφρονίζεσθαι πτωχόμενοι· ὧς δὲ ἰερέως, ὡς τοῖς ἀπορεπέσιν ἑαυτὸν ἐμβάλλον· ὧς τὰς ἀξίας οὐδύναις εἰσπραττομένοις, κατὰ τὴν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κανόνων διάταξιν. (a) Nemo clam
 'matrimonium contrahat, sed coram pluri-
 'bus id fiat. Qui enim id agere ausus sit, pœ-
 'nam subeat; etiam ipse Sacerdos, qui rebus
 'indecoris sese ingesserit, pœnas quoque pro
 'merito luat, secundum Ecclesiasticorum. ca-
 'nonum ordinationem.

Coronarum in nuptiis celebrandis adhuc constantissimus est usus, quarum symbola, ne dicam complementum, habentur; unde στεφάνωμα pro nuptiis frequentissime occurrit, & στεφάνωσις & στεφανῶσθαι idem ac γαμήλειον. Coronæ autem ex oleaginis ramusculis constant, quos setæ candidæ purpureis intextæ circundant. Altera viri caput regens, Sacerdos pronunciat, στέφεται δὲ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ δὲ υἱὸς τὴν δέλην τοῦ Θεοῦ, τὴνδε, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. Coronatur, hoc est, in uxorem ducit servus dei N. servam Dei N. in nomine Patris & filii & spiritus sancti: altera scēminam coronat, eadem formula, mutatis mutandis, utens, στέφεται ἡ δέλη τοῦ Θεοῦ τὴν δέλην &c. hoc est, serva Dei coronatur id est, nubit &c. Dextris manibus ad invicem implexis ambos benedictione ter impertit, dicens, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, δόξα καὶ τιμὴ στεφάνωσον αὐτούς. Domine Deus noster, gloria & honore corona eos. Denique commune poculum ab utrisque delibandum, tum in lætitiæ

& concordiae signum, tum in mutui convictus earundemque rerum possessionis arrham porrigit.

Ad augendam nuptiarum solennitatem, communem quam victuri sunt vitam à sacra communione auspicantur sponsus & sponsa: ille quatuordecim, illa tredecim annis semper major; neque enim immaturior ætas per canonas matrimonio apta est. Τῶν κρατύντων five quorum in potestate sunt, five sint Parentes, five Domini, five Tutores, consensum adeo necessarium hac ex parte judicant, ut citra ipsum matrimonium illicitum & quasi πορνεία habeatur: qualem quoque censuram vibrant adversus λαθρογαμήσαντας five clandestinis nuptiis copulatos.

Inter alia matrimonii contrahendi impedimenta ἐμποδίσματα censetur ἐκ τῆς αἰνῆς βαπτίσματος πνευματικὴ συγγένεια spiritualis cognatio è baptisinate oriunda, ut exempli causa, qui quempiam è sacro lavacro suscipit, ipse & filius ipsius ab ejusdem matre & filia arceantur: item qui eundem patrem lustricum habent, παλικῆρι & κορασίδα, hoc est, juvenis & puella inde fiunt, ut loquuntur, ἀδελφοὶ πνευματικοὶ hoc est, spirituales quandam affinitatem contrahunt, ut ab istiusmodi nuptiis tanquam incestuosis quammaxime abhorreant.

Cum statuant τῇ γάμῳ ἐφ' ὅρου ζωῆς αὐτῶν εἰς χάριτα κίνδυνον δὲν ἐξαφίνωται ὁ ἕνας τὸν ἄλλον neminem cujuscunque periculi prætextu per to-

tum vitæ terminum ab alicujus matrimonio dimittendum, idemque esse τὴν συγκαλήρωσιν πάσης ζωῆς ἀχώριστον totius vitæ inseparabile consortium; nescio utrum magis mirer an doleam tot repudiis leviusculis quidem de causis, ἐκ τῶν τ' πορνείας extra casum adulterii, indultum esse, quasi vinculum istud, quod alias fatentur ἀρρήκτον, pro vaga cujuspiam libidine & arbitrio adeo facile solvi potuisset. Huic malo Reverendorum Antistitum pietatem tandem aliquando occursuram spero, quos tantum abest, ut levitatis aut avaritiæ incusem, ut genti in vindictam, ubi odium, aut in novos amores, ubi fastidium irrepserit, effusissimæ & quam maxime effræni non aliter satisfieri posse credam, nisi hac iniqua indulgentia.

Oleum sacrum conficere Sacerdotibus licet, à quibus cavendum est maxime, ut sit καθαρόν χωρὶς τινος ἀρτύματος purum absque omni condimento & mistura. Hoc licet ægri in extremis laborantes potissimum unguntur, ab aliis extra periculum mortis longe positis, vel doloris leniendi vel ægritudinis leviusculæ sanandæ causa, vel in spirituale gaudium munimenve adversus infensissimum, quocum confligendum erit, animarum hostem, modo id expetant, & expetunt id quidem sæpissime, ungendis non abstinere.

Hunc sacrum ritum soli administrant Sacerdotes, πρέπει νὰ προσέχομεν νὰ γίνεται τὸ μυστήριον αὐτὸ ἀπὸ ἱερέως μὲν τὰ ἀνόλυστα τῷ μυστηρίῳ, καὶ ὅχι ἀπὸ πῶς ἄλλου: 'convenit, ut attendamus

'mus

‘mus hoc sacramentum, una cum iis, quæ illud consequuntur, à Sacerdotibus fieri & non à quoquam alio: juxta D. Jacobi sententiam, cap. v.v. 14. infirmatur aliquis inter vos?

προσχαλεσάτω τὸς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας, ad-
vocet presbyteros Ecclesiæ. Nescio tamen, an quod maxime volunt contenduntque hinc firmissime concludi debeat, plures in illo perficiendo necessario convenire oportere. Ἀρχιερεὶς τῷ ἁγίῳ ἐλαίῳ sive officium sancti olei septem Sacerdotes in hunc finem congregandos statuit, quorum unusquisque partim ungendo, partim precando, munere suo seorsim defungitur. Non tamen numerus iste septenarius ita exigendus videtur, quin saltem, modo tres convenient, id peragendum sit. Ægrotantium frons, aures ac manus oleo hoc sacro obliniuntur. Unctionem autem semper comitantur preces, unde ritus iste εὐχελαίῳ hoc est, olei cum oratione nomen habet: cujus formula exstat in Euchologio: Πάτερ ἅγιε, ἰάσθη τῶν ψυχῶν καὶ σωμάτων, ὁ πέμψας τὸν μονογενῆ σου υἱὸν τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν πᾶσαν νόσον ἰώμενον, καὶ ἐκ θανάτου λυτρώμενον, ἰάσαι καὶ τὸν δούλόν σου, Ἰνδὲ, ἐκ τῆς περιεχούσης αὐτὸν σωματικῆς καὶ ψυχικῆς ἀδυναμίας, καὶ ζωοποιήσον αὐτὸν διὰ τῆς χάριτος τοῦ χριστοῦ σου πρεσβεΐας τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένης Μαρίας &c.

“Οπὶ σὺ εἶ ἡ πηγὴ τῶν ἰαμάτων χριστοῦ ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ σὺ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν τῷ πατρὶ καὶ τῷ ὑἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τὰς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ‘Pater sancte, animarum corporumque Medice, qui misisti unigeni-

‘tina

‘tum tuum filium Dominum Iesum Christum
 ‘omni morbo medentem & à morte redimen-
 ‘tem, sana quoque servum tuum N. à corpo-
 ‘rali & spirituali, quæ illum detinet, infirmi-
 ‘tate, illumque vivifica per Christi tui grati-
 ‘am, intercessionibus sanctissimæ dominæ no-
 ‘stræ Deiparæ & semper virginis *Mariæ* &c,
 ‘Quia tu es fons sanationum Christe Deus no-
 ‘ster, & tibi gloriam referimus, Patri & Filio
 ‘& Spiritui sancto, nunc & semper & in secu-
 ‘la seculorum.

Ædes infirmorum oleo hoc sacro tandem quoque obliniuntur, figura crucis parietibus postibusque expressa, quo tempore Sacerdotes *Psalmum XC. qui habitat adjutorio altissimi* cantando recitant. Sed de *septem Græcanicæ* Ecclesiæ sacramentis hæctenus.

Inter tot dirissimæ servitutis ærumnas, quæ *Græcos* pene obruunt, ac probra, quibus Christianum nomen à sordidissimæ mentis & rerum sacrarum contemplationi prorsus ineptæ homuncionibus, qui quicquid ultra sensuum sphaeram attollitur, fannis & ludibrio proni excipiunt, quotidie *βλασφημῶνται* & laceratur, non leve tum divini favoris & misericordiæ, tum veritatis orthodoxæ contra vaferrimas quorundam in orbe Christiano, qui ejus fundamenta sub prætextu sobriæ & magis illuminatæ rationis, subtilis ingenii præstigiis freti, apertissime avulsum eunt, machinationes stabilientiæ argumentum petendum duco, quod integram illæsamque mysteriorum fidei professionem constantissime & incussa mentis firmitate adhuc retinuerint.

Nullus,

Nullus, quo de sanctissima ac individua Trinitate vel de incarnatione æterni filii Dei labefactantur Ecclesiæ Catholicæ dogmata, hactenus irrepfit error. Simplicis fidei tenaces, curiosulis distinctiunculis, quibus magis obscuratur, eam non eunt explicatum. *Arii, Nestorii, & Pauli Samosateni* cæterorumque Hæresiarcharum penitus damnatur vesania. Quorum partibus si quis, Evangelicæ veritatis læsæ manifestus, fuisse deprehensus fuerit, illico è communione sacra ejectus, diris devovetur, non nisi ejurata cum lachrymis & deprecationibus, quam imbiberat, hæresi, in Christianorum orthodoxorum numerum iterum recipiendus.

Περὶ τοῦ τοῦ τῆς ὑπὲρ ἡμῶν, sive de modo *subsistendi personæ Spiritus S.* cum Ecclesiis Occidentalibus adhuc ipsis non convenit; nec, si Antistitum reluctancia (ita enim mollius loqui, quam cum quibusdam prævæ obstinationis culpam ipsis exprobrare mallet) spectetur, unquam posse convenire videtur. Criminantur *Græci, Latinos* hac in re mala fide egisse, qui, ipsis in consultationem non adhibitis, nulla reverentia, ratione nulla penultimi canonis Synodi *Ephesinæ*, quo id sub Anathemate vetitum erat, habita additamentum istud, & ἐκ τοῦ symbolo *Constantinopolitano* inferuisse ausi fuerint. Provocant enim ad Patrum scripta, ad acta Synodalia, ad Ecclesiasticæ Historiæ libros, ad codicum manuscriptorum fidem, quotquot reperiri poterunt, imo *Romam* ipsam contestantur, symbolum illud duabus

duabus tabulis argenteis jussu *Leonis* tertii Pontificis *Romani* in Basilica *S. Petri* appensis *Latine* & *Græce* inscriptum, (a) utpote integrum, eademque qua à Patribus *Constantinopolitanis* verborum formula compositum, hac additione prorsus caruisse. Quæ de hoc dogmate in Synodo *Florentina* alterutrinque disputata fuerint, repetere instituti ratio non finit, uti neque quid *Græci* Patres sua auctoritate quam maxime venerabiles olim senserint. A majorum suorum vestigiis vel latum unguem discedere *Græcis*, qui hodie vivunt, religio est. Ita docuit reverendissimus Patriarcha *Jeremias*, idem dedit evictum *D. Cyrillus Lucaris*, quem licet in omnibus excusandum vix habeam, tamen sopita post cineres conditos invidia, longe meliori fato, quam quod quorundam malis artibus & nequitia subiisset, æquis rerum æstimatoribus dignissimus videbitur, in Epistola, quam ad *Johannem Vytenbogardum* scripsit è *Valachia* adhuc Patriarcha *Alexandrinus*. Ipsa, id est, 'Ecclesia *Græca*, Spiritum sanctum à Filio essentialiter, & interne, & quoad esse procedere negat. Idem postea ad thronum *Constantinopolitanum* promotus in *ὁμολογία τῆς*

(a) Vide etiam Epistolam Photii ad Archiepiscopum Aquileiæ, p. 529 in auctario Bibliothecæ Græcorum Patrum: ubi Doctissimus Patriarcha Symbolum illud appellat τὸ ἀρχαῖον τὸ ἱστοῦναις Μάθημα & τὸ πιστεῖν αἶνον Μάθημα. p. 536 & in Epistola ad Michaelem Bulgariæ Principem f. 2. ὅτι ἡμεῖς οὐκ ὁμολογοῦμεν τὸ ἰσοῦς ἡμῶν λατρεῖναις Μάθημα. Hic enim titulus τὸ Μάθημα Symbolo præfigebatur, ut videre est apud Socratem in Hist. Eccles. l. c. 8. unde in ejusdem peculiare cognomentum transit, vice illius promiscue usurpatum, utpote quod à singulis quoque Catechumenis ediscendum, memoriterque in verba fiat, tesseram recitandum esset.

χειριανικῆς πίσεως, qua sibi invidiam & fatale
 odium infelicissime conflavit, cap. i. πνεῦμα ἅγι-
 ον ἐκ τοῦ Πατρὸς δι' ἡμῶν πορευόμενον Spiritum san-
 ctum à Patre per Filium procedentem. Quali
 formula juxta *Græcorum* Patrum mentem ute-
 batur; (istud enim in Concilio *Florentino*
 facti sunt *Ruffensis* & *Nicænus* Antistites, ὅτι
 οἱ ἀνατολικῇ ἁγιοὶ λέγουσι τὸ διὰ τοῦ ἡμῶν, οἱ δὲ δυ-
 πικῇ λέγουσι, ὅτι ἐκ τοῦ ἡμῶν--- 'quod Orientales Pa-
 'tres dicant Spiritum S. à Patre per Filium,
 'Occidentales etiam à Filio procedere) et
 potissimum S. *Maximi* & S. *Johannis Dama-*
sceni, quos in testes produxit *Marcus Ephe-*
sius, ὅτι ὡς ἐξ αὐτοῦ, ἀλλ' ὡς δι' αὐτοῦ ἐκ πατρὸς ἐκ-
 πορευόμενον--- non ab illo, sed per illum à
 Patre procedentem. Unde maxime mirari
 subit, in re adeo comperta rationem fugere
 potuisse secundæ synodi sub *Parthenio Con-*
stantinopoli M. D. C. XLII. contra *Cyrellum*
 habitæ assessores, illum hac injustissima censu-
 ra σπλιτεύοντας, quod in illa, quam edidit,
 confessione, τὴν αἰδίον καὶ ὑπαρκτικὴν τοῦ ἁγίου
 πνεύματος πορεύον ἐκ πατρὸς καὶ ἡμῶν υποπίπτει ὡς ἀ-
 γνώμην τῆς θεολογικῆς ἐκκλησίας--- 'æternam &
 'substantialem Spiritus S. processionem ex Pa-
 'tre & Filio constituat, præter Catholicæ Ec-
 'clesiæ sententiam. Sed desino mirari, cum
 meminerim, viri sancti famam apud *Græcam*
 gentem denigrandam ipsorum interesse, &
 hic quoque, uti in aliis, humanis affectibus,
 quæ judicium & veritatem aliorum rapiunt,
 & bene dicta quovis prætextu in pejus inter-
 pretantur, nimium quantum induitum fuisse.

R

Ita

Ita denique nupera confessio, (a) Πνεῦμα ἅγιον ἀπ' αἰῶνος ἐκπορευόμενον ἐκ πατρός--Spiritus S. ab æterno à Patre procedens: & expressius, (b) Τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορευόμενον ἐκ μόνου ἔκ πατρός, ὡς πηγῆς καὶ ἀρχῆς τῆς θεότητος διὰ τὸ ὅποσον ὁ αὐτὸς σωτὴρ μας διδάσκει λέγων, ὅταν ἔλθῃ ὁ ὡδὲ ἀκλήρης, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν ὡδὲ τῷ πατρός, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁ ὡδὲ τῷ πατρός ἐκπορεύεται--Spiritus S. à solo Patre, utpote 'fonte & principio Deitatis, procedentem: 'juxta quod ipse Salvator noster nos docet, 'dicens, cum venerit Paracletus, quem ego 'ad vos à Patre mittam, Spiritus veritatis, 'qui à Patre procedit. S. *Iohan.* xv. Cap. v. 26.

Ab argumentis vero recensendis, quibus processionem Spiritus S. à solo Patre esse enixissime contendunt, in præsens abstineo, ea justo operi, si Deus dederit, reservaturus; postquam unicum illud, quod doctissimus & pientissimus Martyr *Cyrillus* in prælaudata Epistola fusius explicandum suscepit, inde protulero; 'Ipsa, *Græca* Ecclesia, Spiritum S. 'à filio essentialiter, & interne, & quoad esse 'procedere negat: quia veretur, ne dicendo 'à Filio, ut à Patre, duo asserat in divinis 'principia existentiae Spiritus S. quod esset impium.

Interim, ut ab iniquis suspicionibus hanc *Græcorum* opinionem muniam, quasi in cæteris articulis heterodoxiam post se trahat, ab omni hæreseos *Macedoniana* cæterorumque

πνευμαρχῶν labe puri & immunes, Spiritum S. esse ὁμοῖον τῷ πατρὶ & τῷ υἱῷ, ejusdem essentiae cum Patre & Filio, ab æterno Deum esse, ἐκπορευόμενον ἀπὸ τῆς οὐσίας & φύσεως τοῦ πατρὸς ἀνάρχως εἶπεν αἰωνίως, ‘ procedentem ab essentia & natura Patris sine principio five æterne, ἰσότητι, æquali cultu adorandum; deinde Spiritum Filii esse, hoc est, ἀφ’ υἱοῦ πέμπεται, δίδεται, προχέεται, ἐκχέεται, ἐμφυσᾶται, προίεται, mitti, dari, profundi, effundi, inspirari, emitti, firmissima fide agnoscunt, hujusmodi vocabulis, quæ in Evangeliorum paginis patrumve scriptis occurrunt, solummodo retentis. Quæ ultima ad missionem Spiritus S. à Filio in tempore factam plane reteruntur : quam si quis processionem vocaverit, non repugnant, modo non intelligatur interna illa processio, secundum quam, ut loquitur D. *Cyrillus Lucaris*, Spiritus Sanctus habet esse vel suam substantiam. Neque hoc modo Sanctissimæ Triados personas confundunt, aut τὰ προσωπικὰ ἰδιώματα sive personales Filii & Spiritus Sancti relationes & proprietates auferunt, cum ὁ τρόπος γεννήσεως, quo Filius subsistit, & ὁ τρόπος ἐκπορεύσεως, quo Spiritus Sanctus, maneat distincti & inconfusi. Injuste ergo vapulant *Græci* ab intemperantis zeli viris, quasi fidei Catholicæ desertores, & de Spiritu Sancto tantum non hæretice sentientes; cum hinc fiat manifestum, litem hanc, quæ nimia cum animorum acritate ultra omnem Christianæ vel charitatis vel modestiæ modum alterutrinque agitata, horrendo inter Orientem & Oc-

cidentem Schismati originem dederit, quod moderatiores fatentur, de phrasi & modo loquendi esse. Nec minus displicet aliorum temeritas, qui tanta cum confidentia, quasi arcanorum sanctissimi Numinis conscii essent, pronunciant, Spiritum Sanctum hunc, quem de ipso errarunt, errorem ultum fuisse, & manifesta iræ in *Græcos* hac potissimum de causa indicia exhibuisse, eo quod *Constantinopolis* Imperii & Religionis *Græcorum* urbs præcipua in feriis Pentecostalibus, hoc est, die *Martis*, vicesimo nono die *Maii* A. Ch. M. CCCC. LIII. à barbaris hostibus occuparetur. Hujus consequentiæ, quam ex hac circumstantia temporis rectissime deductam credunt, vim exemplo non absimili confodiam. *Rhodium* festo beatissimorum natalium Christi, A. Ch. M. D. XXII occuparunt quoque *Turcæ*; at quam iniquissimum foret, *Rhodienses* aut milites *Hierosolymitanos* læsæ adversus Christum fidei reos hinc vel leviuscule suspicari, judicent æquiores.

Cum de statu sanctorum vita è Scripturis sacris, (quæ fundamentale istud principium, cui innititur omnis religio, diversas nimirum fortes ab animabus post emigrationem è corpore pro diversa vitæ in seculo antea actæ ratione subeundas esse, cuivis vel mentis sobriæ & non penitus obbrutescenti dedere evictissimum) humano ingenio sese in res creditu propositas curiosè nimium & audacter ingerenti non omni ex parte satisfiat, non mirandum videbitur, si in sententiis de earundem modis, quos præ revelationum defectu capere nequimus,

mus, velre nondum in pressius examen revocata male capimus, colligendis amplexandis, que adeo facile fit erratum, quod in *Græcorum* excusationem hic monendum duxi, quos præceps ac κακοζηλία sive mala antiquorum imitatio traxerit in errorem.

Cum piorum animas cœlos non recta petere, jam, uti & olim in seculis antiquioribus, creditum sit, ubinam collocari debeant, suis quas sibi nectunt difficultatibus involuti, plane hærent; locum istum, ubi ubi sit, quem πᾶς χεῖρας τοῦ Θεοῦ, manus Dei, quia legitur in Ecclesiastici cap. 111. v. 1. διχρίων ψυχὰς ἐν χερσὶ Θεοῦ, vel Paradisum, ob Christi ad latronem de cruce simul pendentem verba, S. *Luce* XXIII. 43. vel finum *Abrahæ* ex S. *Matthæi* cap. x. v. 11. subinde nuncupant, omnino à cœlo distinguendum docet oratio illa, qua in missis celebrandis utuntur μνήθητι κύριε πάντων τῶν κακομημένων ἐπ' ἐλπίδι ἀναστάσεως καὶ ζωῆς αἰωνίου καὶ ἀνάπαυσιν αὐτοῖς, ὅπως ἐπισχεπῇ τοῦ φῶς τοῦ φωσώσῃ σου. 'Memento Domine omnium, qui 'in spe resurrectionis & vitæ æternæ obdormiunt, & fac eos quiescere, ubi lumen vultus tui respicit. Quorsum enim hæc oratio, nisi illos futuræ gloriæ in divina præsentia postea complendæ nondum compotes supposuerit? Hac tamen sententia quasi retracta & damnata, vi veritatis adacti illas in cœlo collocare videntur: (a) ὅποῦ οὐκ ὀνομάσκει τὸν τόπον τῶν ἑνὰ ὄνομα ἀπὸ ὅσα εἶπα μὲν, δὲν σφαλῇ: μόνον νὰ γερικῶς πῶς εἶναι αἱ ψυχὰς εἰς τὴν χάριν

(a) Ομολ. p: 87:

τῷ Θεῷ, καὶ εἰς τὴν ὑψίστην βασιλείαν, καὶ (καθὼς οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ὕμνοι ψάλλουσιν) εἰς τὸν ὑψανόν.
 ‘Quocunque ex his nominibus locum istum
 ‘quispiam appellaverit, non errabit, modo
 ‘intelligat, animas divina gratia frui, & esse
 ‘in cœlesti regno, & (ut hymni Ecclesiastici
 ‘canunt) in cœlo. Quod de impiorum ani-
 mabus, illas nimirum in locum ipsarum, hoc
 est, Ἀδὴν & πῦρ αἰώνιον, *Hadem* & ignem
 æternum descendere, quasi melius edocti jam
 statuunt; quibus, uti in reliquis nominibus,
 hoc volunt significandum, (a) πῶς εἶναι ἕρπ. τῆς
 κατακρίσεως, καὶ τῆς θείας ὀργῆς, εἰς τὸν ὅποιον κα-
 ταβαίνουσιν αἱ ψυχὴ ἐκείνων, ὅπως μούουσιν ἀπ’
 ἐδῶ ὠρλισμένοι διὰ τὸν Θεὸν καὶ ἀπεγνωσμένοι
 ‘locum esse condemnationis & divinæ iræ, in
 ‘quem descendunt animæ abeuntium, quibus
 ‘Deus irascitur & quos rejicit.

Romanensium dogma de Purgatorio, quod
 τὸ πῦρ τὸ καθαρθήμενον frequentius appellitant,
 maxima cum animorum contentione, verbis
 saltem rejicere videntur *Græci*, utpote nullo
 Scripturarum testimonio, autoritate nulla
 muniendum; qua fide populum curant insti-
 tuendum in confessione catechetica, (b) ἑδεμία
 γραφὴ διαλαμβάνει περὶ αὐτῆς, καὶ εὐρίσκεται
 δηλαδὴ καὶ μία περὶ καθαρίσεως, καὶ καθαρι-
 σμῶν τῶν ψυχῶν ὑπερὰ ἀπὸ τῶν θανάτων ‘Nul-
 ‘la Scriptura de hoc tradit, quod reperiatur
 ‘quæpiam pœna temporaria, animarum pur-
 ‘gativa post mortem, quod altero absurdo,
 uti ipsis videtur, premunt; si anima, inquit,

(a) p. 87: (b) p. 85:

pro peccatis illis satisfaciat, ἡδελεν ἔμπορεῖν ἀ-
 δεχθῆναι καὶ μέρος ἀπὸ τοῦ μυστήριον τῆς μετανοίας,
 ‘tum pari ratione Sacramenti pœnitentiæ pars
 ‘illic quoque peragi possit, quod est, uti
 ‘censent, ἔξω ἀπὸ τὴν ὀρθόδοξον διδασκαλίαν
 ab orthodoxa Doctrina alienum. Verunta-
 men cum à flammis ustulatoriis licet quam ma-
 xime abhorreant, animas in abditissimis re-
 cessibus conditas detentasque, tum ἀνιὰρὰ æ-
 rumnas subire ac perpeti, tum viventium suf-
 fragiis, oblationibus, & sacrificiis, si non pe-
 nitus liberari, saltem adjutas quoddam refri-
 gerium percipere habeant persuasum, ab his
 difficultatibus quomodo se bene expediverint
 (neque enim χρησφύγεται moror) non mihi
 videtur adeo facile aut conceptu aut explica-
 tu. Ita enim Sacerdos orat pro anima defun-
 cti: μετὰ πνευμάτων δικαίων πεπρωμένων τὴν
 ψυχὴν τῆ δούλου σου, σῶτερ, ἀνάπαυσον, φύλαξον
 αὐτὴν εἰς τὴν μακαρίαν ζωὴν τὴν ὡραῖάν σου, φιλάν-
 θρωπε. ‘Cum Spiritibus justis consummatis
 ‘servi tui animam, Salvator, fac quiescere,
 ‘illamque in beatam vitam, quæ apud te est,
 ‘benigne, custodi: & postea, Ο Θεὸς τῶν πνευ-
 μάτων, καὶ πάσης σαρκὸς, ὁ τὸ θάνατον καταπατήσας, καὶ
 δὲ διάβολον καταργήσας καὶ ζωὴν τῇ κτίσει σου δορη-
 σάμενος, αὐτὸς κύριε ἀνάπαυσον τὴν ψυχὴν τῆ κα-
 κηνημένης δούλου σου, τῆδε, ἐν τόπῳ φωτίζῳ, ἐν τό-
 πῳ χλοερῳ, ἐν τόπῳ ἀναψύξεως, ἐνθα ἀπέδρα
 ὁδὸν, λύπη, καὶ στεναγμός πάντων ἀμάρτημα τὸ παρ’
 αὐτῇ πραχθέν ἐν λόγῳ ἢ ἔργῳ ἢ διανοίᾳ ὡς ἀγαθὸς
 καὶ φιλάνθρωπος Θεὸς συγχώρησον. Deus Spirituum
 ‘omnisque carnis, qui morte conculcata &
 ‘Dia-

‘Diabolo expugnato vitam mundo largitus es,
 ‘ipse Domine, fac quiescere animam servi tui
 ‘defuncti N. in loco lucido, in loco amœno,
 ‘in loco refrigerii, ubi dolor, ærumna, & su-
 ‘spirium aufugit. Omne peccatum five ver-
 ‘bo, five opere, five cogitatione ab ipso ad-
 ‘missum, tu benignus ac clemens Deus, re-
 mitte--ut plurima hujusmodi, quæ in τῇ ἀγο-
 λεσίᾳ τῆ ἐξοδιατικῆς seu officio exequiarum
 ubivis occurrunt, jam præteream. Qua de
 causa μερίδας seu particulas supra memoratas
 in antecessum offerre solent, ut docet D. Ga-
 briel in tractatulo περὶ τῶν μερίδων: “Ἐπὶ πορο-
 φέρομεν αὐταῖς ὑπὲρ τῶν ἐν Χριστῷ κεκοιμημένων
 πατέρων, καὶ ἀδελφῶν ἡμῶν καὶ φίλων καὶ συγγενῶν· τὸ
 δὲ τέλος, ἵνα ἡξῇ ἡ ψυχὴ αὐτῶν ὁ κύριος ἐν τό-
 πῳ φωτεινῷ ἐν τόπῳ χλοερῷ, ἐν τόπῳ ἀναψύξεως
 ἐντα ἀπέδρα λύπη καὶ στεναγμός· καὶ ἵνα καὶ πατέρα
 ἀνεσιν καὶ πατέρα ψυχὴν τῶν κατεχόντων αὐτὲς ἀνιερῶν,
 καὶ δώσῃ αὐταῖς ἐλευθερίαν καὶ λύτρωσιν τῶν ἐν τῷ
 αἵματι στεναγμῶν καὶ δακρύων, καὶ δώσῃ ἡ ἀγάπη τῆ θεᾶς
 ἐκκλησίᾳ διδάσκει κηρύττει--” Etiam illas offe-
 ‘rimus pro iis, qui in Christo obdormierunt,
 ‘patribus & fratribus nostris, & amicis & cog-
 ‘natis: finis autem est, ut Dominus illorum
 ‘animas collocaet in loco lucido, in loco amœ-
 ‘no, in loco refrigerii, ex quo dolor & gemitus
 ‘exulat, & ut iis impertiatur remissionem
 ‘& relaxationem ab ærumnis, quæ illos deti-
 ‘nept, detque iis libertatem & redemptionem
 ‘ab inferni gemitibus & lachrymis; sicut San-
 ‘cta Dei Ecclesia docet prædicatque. Ita in
 missa Chrysostomiana, prout hodie mirum in
 modum

modum interpolata habetur, ὑπὲρ πθνεώτων five pro defunctis sacrificium incruentum peracturus Sacerdos dicit, ὑπὲρ ἀναπαύσεως καὶ ἀφέσεως τῆς ψυχῆς τοῦ δέλου σου, δέινου, ἐν τόπῳ φωπινῶ, ἐνταῦθα ἀπέδρα λύπη καὶ στεναγμός, ἀνάπαυσον αὐτὴν ὅπως ἐπισκεπτεῖ τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου, 'pro requie & 'remissione animæ servi tui N. in loco lucido, 'à quo aufugit dolor & gemitus, fac eam quiescere, ubi respicit lux vultus tui. Hanc particularum offerendarum rationem supputavit, ut videtur, *Cyrellum Lucarim* admisisse, qui aliam excogitavit; cujus verba hac de re ex epistola ante memorata exscribere non gravabor.--Esset hic inferendum περὶ μερίδων τῶν ἁγίων, quæ μερίδες novem minimæ partium sunt panis, & decima S. Mariæ Matris Domini, quas post aquæ & vini in calice infusionem ab uno pane oblato sumptas penes Eucharistiæ panem ponimus, ad significandum jam beatam esse sortem Sanctorum, qui, ut membra capiti Christo conjuncta, una in coelesti gloria triumphant. Missam hanc pro mortuis celebrare pro solenni instituto sui officii esse ducunt; neque enim alia est à *Chrysostomiana*, nisi quod illo tempore Epistolam & Evangelium pro mortuis legat Sacerdos, & in gratiam defunctorum, quos nominat, tot μερίδας apponat. (a) Ita praxin hodiernam adstruunt nuperæ Confessionis authores: ἡ ἐκκλησία μὲ διχαροσύνην προσφέρει δι' αὐτὰς τῇ ἀνάμνησιν θυσίαν καὶ προσευχὰς πρὸς θεὸν πέμ-

(a) Pag. 86.

πει ὑπὲρ ἀφίστως τῶν ἀμαρτιῶν: μὰ ὃν ἐκείνοι
 νὰ πάχυσιν καὶ μίαν ἤλασιν καὶ μετ' αὐτὴν νὰ χα-
 θαρίζωνται. 'Ecclesia iuste quidem ob animas
 'defunctorum incruentum sacrificium Deo
 'offert, precesque fundit pro remissione pec-
 'catorum; non quod, cum vel aliqualem poenam
 'subierint, postea purgentur; quod adjicien-
 dum censuere, ne Purgatorii dogma, quod à se
 tantopere amoluntur, & ad cuius nomen
 quasi attoniti resiliunt, iisdem quæ defun-
 ctis impenduntur officiis peractis, amplecti
 videantur:

At dum ab errore Purgatorii anxie nimis
 ne dicam inepte, sibi caveant, in errorem O-
 rigenicum de animabus impiorum ex inferno
 tandem liberandis videntur prolapsi: ita enim
 dogmatice statuunt, βέβαια πολλοὶ ἀπὸ τῆς ἀμαρ-
 τωλῆς ἐλευθερώνονται ἀπὸ τῶν δεσμῶν τῆς αἰῶ-
 ὃς καὶ μετάνοιαν ἢ ἐξομολόγησιν ἐδικήντες, ἀλλὰ
 μὲν τῆς οὐποΐας τῶν ζώντων καὶ προζευχὰς ὑπὲρ
 αὐτῶν τῆς ἐκκλησίας, καὶ μὲν τὴν ἀναίμακτον μά-
 λις δυσίαν, ὅπου καὶ ἡμέραν προσφέρει ἡ ἐκκλησία
 διὰ τῆς ζώντας καὶ πθινησῆς καὶ ὅλως: certo mul-
 'ti peccatores à vinculis inferni liberantur, non
 'ob ipsorum poenitentiam aut confessionem
 'in illis infernalibus claustris, sed ob viventi-
 'um pia opera & eleemosynas, propter Ec-
 'clesiæ pro iis fusas orationes, & potissimum
 'propter incruentum sacrificium, quod quo-
 'tidie offert Ecclesia pro omnibus viventibus
 'simul & mortuis: item μόνον αἱ θεῖαι λειτουργίαι

αἱ προσευχαὶ καὶ ἐλεημοσίαι, ὅπερ γίνονται δι' αὐτὴν ἀπὸ τῆς ζωντῆς, ἐκεῖνα δὲ ὠφελεῖσι πολλότατα, καὶ ἀπὸ τῶν δεσφῶν τῆς Ἀδῆς καὶ ἐλευθερῶσιν, 'solum divina missæ, preces, & eleemosynæ, quæ à viventibus pro ipsa anima fiunt, illam maxime adjuvant, illamque à vinculis inferni liberant. Generalis autem missa pro mortuis peculiari solennitate celebratur Sabbato ante Pentecosten, omnium animarum memoriæ sacro.

Statis diebus anniversariis defunctorum parentum, cognatorum, amicorumve sepulchra invisere pietati ducunt, exequias solennes hoc ritu repetituri; postquam vero Sacerdos, quod sui officii est, peregerit, explicatis super sepulchra strophis, productisque cibis denuo apparant convivium non sine hilaritate, utpote quibus ex longa consuetudine menti infixum est, se his ritibus funebribus functos de mortuis optime mereri.

Imagines sculptas, præcipue vero prominentiores, tanto animi fastidio ac indignatione rejiciunt *Græci*, ut in *Latinos* hac in re, quasi iis cum Ethnicis plane convenisset, excandeant invehanturque, D. *Johan. Damascenum*, quem inter præcipuos Ecclesiarum Orientalium doctores merito numerandum arbitrantur, secuti. At picturarum, quas εἰκόνας γραπταῖς (sive imagines pictas nuncupant, sive *Christi* sive Sanctorum, longe diversa est ratio, quæ αἱ καὶ σεπτῶν, sacrae & venerandæ habentur. Has δοξάζειν, τιμᾶν καὶ προσκυθεῖν (singulis enim hisce vocabulis promiscue, utuntur) honore

& cultu prosequi & adorare ipsis solenne est. In celebrium vesperarum ministerio, ex ordinatione *Philothæi* Patriarchæ *Constantinopolitani*, sacerdos non nisi post tres reverentias μετανοίας coram imagine Christi, totidemque coram imagine virginis Deiparæ factas, sacrum ingreditur; & ita in tempore celebrandæ missæ fiunt τρία προσκυνήματα ἑμ' αὐτῶν τῆς εἰκόνης τοῦ Σωτῆρος καὶ τῆς ὑπεραγίας Θεοτοκῆς tres adorationes coram iisdem imaginibus: (a) quas etiam pro diversa officii in sacris faciendis ratione subinde pariter ille colit & thymiamate suffumigat; cujusmodi imaginibus ornatur Tabulatum istud, quod Bema à reliqua Ecclesiæ parte disjungitur, ut populo introeunti magis obviæ & conspicuæ sint. At in celebrioribus sanctorum festis, quo populi reverentia adversus illorum memorias magis accendatur, eorundem picturas in chartis graphice è prelo elaboratas in suggesto prope mediam chori partem positas, ideo εἰκόνας τοῦ προσκυνήματος dictas, producunt, quas inclinato corpore & genibus honoris causa unusquisque fere osculari gestit. Cultum hunc tum septimæ Synodi, quæ ipsum stabilivit inque usum revocavit, auctoramento, tum hoc prætextu, ut ut levi, adversus ingentem istam argumentorum, quibus obruitur, copiam satis munitum opinantur: (b) Ἡμεῖς ὅταν τιμῶμεν τὰς εἰκόνας καὶ τὰς προσκυνοῦμεν, οὐκ ἐν πρὸςκυνοῦμεν τὰ χρώματα, ἢ τὰ ξύλα, καὶ

(a) Vide Sancti Chrysost. liturg.

() Pag. 237.

τὰς ἀγίας ὁκείνους, τῶν ὁποίων εἶναι αἱ εἰκόνες, δο-
 ξάζομεν μὲ περὶ κύνησιν δουλείας, βάλλοντας μὲ
 τὸν νῦν μας ἢ ὁκείνων παρουσίαν εἰς τὰ ὁμμάτιά μας.
 ‘Nos cum honoramus imagines, easq; colimus,
 ‘neutiquam colores aut lignum colimus, sed ip-
 ‘sos sanctos, quorum sunt imagines, cultu dulix:
 ‘mente nostra illos nostris oculis adesse conci-
 ‘pientes : item (b) ἔτε δίδεται ἀπὸ τῆς ὀρθοδόξου
 εἰς ἢ πύχνην τῆς ζωγραφικῆς, ἀλλὰ εἰς τὰ πρὸς ὅσα
 τῶν ἀγίων ὁκείνων, ὅπως αἱ εἰκόνες παριστάνουσιν,
 ‘Cultus iste ab orthodoxis non exhibetur erga
 ‘artificium picturæ, sed sanctorum personas,
 ‘quos imagines istæ repræsentant. Sed de his
 plus satis.

Habes jam, *Vir Nobilissime & Amplissime*,
 de Ecclesiæ *Græcæ*, quæ insigni divinæ boni-
 tatis miraculo inter tot ærumnas fidei Chri-
 stianæ retinentissima adhuc perseverat, regi-
 mine præcipuisque dogmatibus ac ritibus
 qualem qualem commentariolum, quem, cum
 oratione longè productiori iste facile deduci
 potuisset, summa rerum capita delibasse con-
 tentus, ultro & de industria contraxi. Cum
 vero de *Græcia* eheu! quam afflictissima a-
 lias bene mereri vix possim, ardentissimis
 votis, quibus *Tibi* pro vera illa pietate,
 quam nullis aulæ deliciis, blanditiis nullis, nul-
 lisve honoribus expugnabilem servas illibatam,
 & pro ingenti isto, quo erga universum po-
 pulum Christianum affectu propendes, ni-
 hil gratius, optatius nihil fore dudum pro
 comperto habui, apud Christum cōmmu-

140 DE ECCLESIAE GRÆCÆ
nem nostrum Salvatorem, quoad vixero, con-
tendam, ut ipsa è *Turcarum* tyrannide mutuis
Christianorum Principum auxiliis tandem e-
repta, pristinae puritati restituatur. *Christe*
audi nos, AMEN.

E Collegio B. *Mariæ*
Magdalene OXON.
Augusti XX. A. Ch.
M. D. C. LXXV.

AMPLITUDINI TUAE
Deditissimus
T. S.

FINIS.

S
-
e

E